

ISFLAKET

Polarmagasin frå Ishavsmuseet. Nr. 4– 2013 15. årgang kr. 60,-

Leiar:

Marsjen over innlandsisen

29. september 2013 var det 125 år sidan Fridtjof Nansen kom fram til Ameralikfjorden på Grønland etter å ha kryssa Grønlands-isen.

Dette var Nansen sin første ekspedisjon. Seinare skulle han verte ein av landets fremste polare forskarar og ekspedisjonsleiarar.

Nansen var utdanna innanfor medisin og biologi, i Bergen, og vart 2. konservator ved Bergen Museum i 1882. Seinare, i 1885, etterfølgde han 1. konservator Johan Koren.

Då Nansen jobba med dette i Bergen, fekk han sjansen til å verte med ei selfangstskute til Nordishavet og Grønland. No fekk han si første arktiske erfaring. Polarbasillen var planta og ideen til skiferda over Grønlands innlandsis vart til.

Nansen ønska og utforske det indre av Grønland. Tidligare ekspedisjonar, blant andre Adolf Erik Nordenskiöld hadde forsøkt å gå frå den bebodde vestkysten til den ubebodde austkysten. Nansen bestemte seg i staden for å gå frå aust mot vest. Forskjellige autoritetar angreip ham for dette, men han trossa alle varslar.

Til å vere med på ferda valte den no 26 år gamle Nansen Otto Sverdrup (33), Samuel Balto (27), Oluf Dietrichson (32), Ole Nilsen Ravna (46) og Kristian Kristiansen (23).

På grunn av isforholda greidde ikkje Nansen og hans mannskap å kome i land då ekspedisjonen kom fram til Grønlands austkyst med selfangarskuta «Jason». Dei drev i staden i fleire døgn på eit isflak sørover langs med kysten. Etter å ha kome inn til land, rodde og segla dei i to små båtar, i tolv døgn, nordover langs med austkysten.

På ski forlét dei Umivik 15. august 1888, og dei kjem fram til Ameralikfjorden på vestkysten 29. september 1888. Dette var den første dokumenterte kryssinga av Grønland.

3. oktober kjem ekspedisjonen fram til Godthåb, men her måtte dei overvintrie då den siste båten for vinteren hadde gått.

Men Nansen viste å nytte tida. I denne perioden studerte han eskimoane og lærte mykje om kajakk, roing og overleving i ekstreme polarforhold. Seinare uttala Nansen at det viktigaste med ekspedisjonen var at den la grunnlaget til ei rekke norske polarferde av større rekkevidde, som seinare vart gjennomført.

Gode lesar, du har fått i hende det siste Isflaket for år 2013.

Eit år der Isflaket har hatt god vekst med jamn tilsvig av nye abonentar. Noko som er til stor glede for alle oss som jobbar kring Ishavsmuseet og er levande opptatt av formidling av historia vår.

Også denne gongen har Isflaket fått mykje spanande stoff frå polarinteresserte lesarar frå mange plassar i landet. Vi er svært glade for dette, og har stor tru på at enda fleire sit på gode polare historier dei kan dele med våre lesarar.

I bladet denne gongen fortel Ragnar Thorseth om turen til Nordpolen som første nordmann i 1982.

Asle Johansen fortel i ein artikkel at Arktisk Canada kunne ha vore norsk området.

Hjalmar Bjørkavåg skriv om ein tur til Kvitsjøen i 1928 der tapet av skuter vart stort dette året.

Professor Bjørn Berland var i 1959 med selfangstskuta «Brandal» på fangst i Danskestredet, og bidreg her med ein flott artikkel om observasjon av Håkjerring.

Fra ishavsskipper Bjørne Kvernmo har vi med ei beretning om selfangsten med «Havsel» i 2013.

Fjerde og siste del av dagboka til Adolf Brandal om overvintringa på Nordaust Grønland er også med.

Vi kan også lese om at Blåst Film og Ishavsmuseet har eit samarbeid om filmen «Ishavshanda», og dei faste spaltene Frå arkivet og Frå samlingane er også med.

For å få litt julestemning, har vi henta fram ein artikkel frå Hermann Andresen som fortel om si første jul på Grønland, og den siste 10 år seinare.

Ivar Ytreland, som no dessverre har gått bort, har gjennom ei årrekke sendt mange gode artiklar til Ishavsmuseet. Vi tek med ein av desse i denne utgåva, om då Hermann Andresen skaut på Gjess.

Dette og mange fleire artiklar i denne utgåva av Isflaket.

Vi håpar at du som leser vil finne mykje spanande lesestoff også denne gongen. Stor takk til alle som har bidrige med gode artiklar til Isflaket gjennom heile året.

Med ynskje om ei God jul, og godt nytt polarår!

Brandal 25. november 2013

Webjørn Landmark – redaktør.

ISFLAKET

Polarmagasin utgitt av Ishavsmuseet og Ishavsmuseets Venner.

Adresse: Ishavsmuseet, Brandalsvegen 28, 6062 Brandal

Tlf. resepsjon 700 92 004 Tlf. kontor 700 92 900, mob 95 11 76 44

Redaksjon: Webjørn Landmark, redaktør webjorn@ishavsmuseet.no og Sven-Aslak Veiseth, leiar Ishavsmuseets Venneforeining. Opplag 800. Årskontingent / abonnement kr. 250,- fritt tilsendt. Bedrifter kr. 500,- www.ishavsmuseet.no www.ishavsvenner.net www.facebook.no/aarvak

Forsidefoto: Furenak i Vesterisen 1976. Foto: Ragnar Thorseth.

ISSN 1891-9480

Innhald

Vi står på Nordpolen	Side 4
Stemnemøte og skruis	Side 13
Dagbok Vesterisen 2013	side 18
Observasjoner av Håkjerring	Side 26
Då Flemsøy vart kinosal	Side 34
Atktis Canada kunne vært Norsk	side 35
Lun polarkveld	side 38
Nye miljøgiftfunn	side 39
Mannskap på Polarstar	side 41
Polaris berga landfangarar	side 42
Blåst Film med «Ishavshanda»	side 43
Dagbok Adolf Brandal	side 44
Nytt frå Ishavsmuseet	side 60
Frå samlingane	side 60
Frå arkivet	side 62
Utstillinga LEVD LIV	side 65
Min første jul på Grønland	side 69
Slik skyter mann Gjess	side 71
Polarstar	side 73
Frå fotoarkivet	side 75

Gratulerer karer, nå står vi på NORDPOLEN!

Ragnar Thorseth om dramatikken, spenningen, skuffelsene og gledene.

Inferno i hvitt! Et fargeløst isøde mot en kald horisont. Knasende, knusende skrugarder. Og kulde – alltid en bitende, ubønnhørlig kulde. Slik opplevde Ragnar Thorseth, Jørn Eldar Fortun, Trygve Berge og eskimo Ekaksak Amagoalik den to månder lange ferden mot Nordpolen. Spenningen, uvissitet om hva som ventet bak den neste skrugarden og en vilje av stål preget tankegangen til de fire der de kjempet seg vei nordover, nordover – stadig nordover.

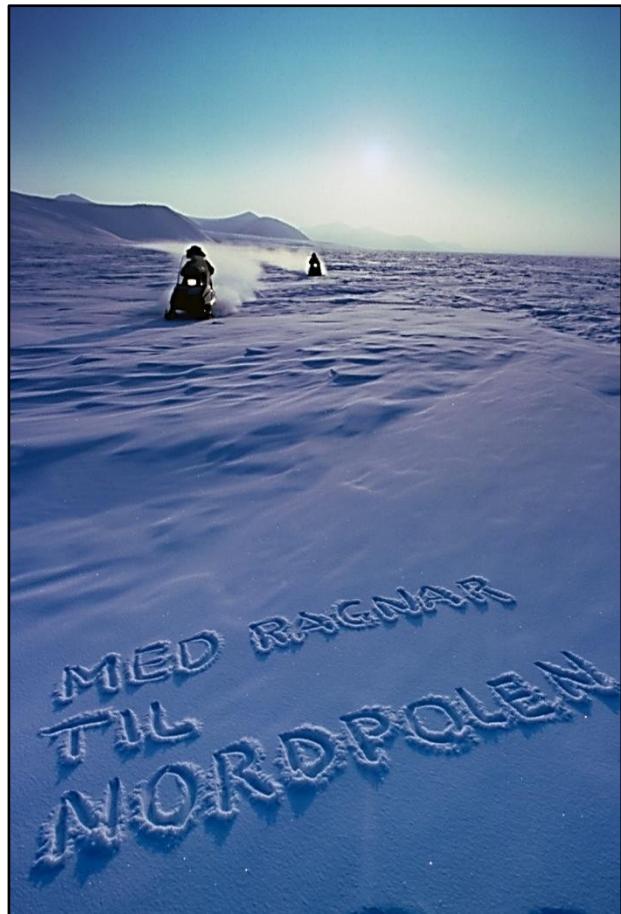
Et helvete i minus 54gr

Året før Nordpolferden forsøkte jeg hver eneste dag å forberede meg mentalt. En tanke som stadig gikk igjen var: forbered deg på det verste. Tenk deg at isen, kulda og slitet blir verre enn noe du har opplevd og noe du kan tenke deg.

For uansett hvor ille jeg hadde forestilt meg at ferden ville arte seg, så ble den et hakk verre i virkeligheten.

Det var dager og stunder uten et lyspunkt og med motgang på helt andre plan enn ventet. Det var dager da hele ide'en bak Nordpolferden og målet syntes meningsløst og bortkastet, og da jeg i tankene nærmest lette etter et holdbart påskudd for å gi opp. Da hjalp det å ta seg selv i nakken og minne seg om at det er nettopp dette du har forberedt deg på. Det er slik det skal være.

Den 17. februar – på min 34-årsdag – forlot vi Norge med kurs for Canada. Med meg var Trygve Berge og Jørn Eldar Fortun som skulle være med på ekspedisjonen, Peter Hesseberg som skulle være vår kontaktmann og rådgiver i

Canada og senere på Svalbard, samt fotograf Ståle Wattø. Reisemålet var Resolute Bay i North West Territories, der vi skulle møte fjerdemann, Ekaksak Amagoalik, og gjøre de siste forberedelsene fremfor ferden ut i isen.

Totalt veide ekspedisjonen med folk og utstyr nærmere tre tonn da vi den 4. mars tok av fra Resolute i to chartrede fly, en Twin Otter og en DC3. Vel tre timer senere landet vi på den lille flystripa i Eureka på 80gr nord. Gradestokken viste godt under minus 40.

Et par timer senere var den siste sleden surret, scooterne ble startet og en kolonne på tre scooterer og seks sleder begynte å sno seg ned fjellsiden mot Slidrefjorden og havet. Ferden var begynt.

De første nettene i teltet var kalde og ukomfortable. Det tok litt tid før vi fikk «ristet» oss ordentlig på plass og kom inn i gode leir- og reiserutiner. Det var verst om morgenene, når vi våkent med et tommetykt rimlag under telttaket og åpningen til soveposene full av snø.

Fredag 12. mars slo vi leir på den store Yelverton Bay i posisjon 82gr 30' nord og 84gr vest. Vi hadde til baklagt 460 km siden vi dro fra Eureka. Vi hadde hele tiden kjørt på fin is nær land. Nå skulle vi ta en rett nordlig kurs ut i det evig drivende ishavet.

Overgangen fra fjordis til havis ble gradvis, men ikke mindre brutal. De første par dagene avanserte vi sju – ti km pr dag.

I 45 kuldegrader økset vi oss vei gjennom meterhøye skrugarder. Løftet og dro sleder og scootere over tårnhøye hindringer, bannet, svettet og slet. I løpet av et par dager var ytterklærne våre så fulle av is fra kondensert svette at vi måtte bruke makt for å få den på om morgen. Og isen ble bare verre og verre. Det ble etter hvert klart at vi ikke ville greie å komme oss gjennom med mindre isen forbedret seg radikalt.

En natt hadde vi rådslagning og kom til at vår eneste sjanse var å få et fly oppover og rekognosere hele kysten fra Yelverton Bay til Ward Hunt Island og så stikke ut en ny kurs fra land der isskruingene var minst.

Ekspedisjonen fikk hjelp av et fly.

Dagen før flyet kom, våknet vi av at en svær råk hadde delt leiren i to.isen var i bevegelse rundt oss på alle kanter, og flaket vi lå på

fortsatte å smuldre opp samtidig som det på andre kanter raskt bygde seg opp nye skrugarder.

Vi samlet alt folk og utstyr, fikk lesset opp sledene og begynte en desperat kjøring tilbake mot land og Yelverton Bay. I mer enn 12 timer kjørte vi – nesten uten opphold – krysset en rekke nyfrosne råker med løvtynn is, fløy over skrugarder, og laget broer over mindre råker ved å fylle dem med småis.

Vi hadde ikke annet valg enn å fortsette nordover. I løpet av en dag kjørte vi helt opp til Kapp Martin Fanshave – ikke så langt fra Ward Hunt Island som hadde vært vårt opprinnelige utgangspunkt. Her fikk vi omsider inn et nytt fly, fikk gjort en skikkelig rekognosering og stakk ut ny kurs mellom skrugardene. I dagevis slet vi oss gjennom nye skruinger: hogg vei, løftet og dro scootere og sleder. Vi håpet at det skulle åpenbare seg fin flott is bak hver ny skruing vi nådde. Vi ble like skuffet hver gang, men likevel bar det nordover. Vi noterte bunntemperatur, minus 54gr.

Den 31. mars hadde vi nådd 84gr 24' nord og trodde oss gjennom de værste landskruingene. Vi slo leir for å vente på fly med nye forsyninger fra Resolute Bay.

Flyet – en Twin Otter utstyrt med DC3 hjul og ikke ski – kom inn for landing, brøt gjennom det tilsynelatende solide isdekket og ble stående i en sky av snø. I det samme det seks tonn tunge

flyet brøt gjennom islaget og bråstoppet, vippet det forover slik at venstre propell slo ned i snøen og bendte en propellvinge. Det som vi

Flyet har landa ved leiren.

hadde sjekket og funnet var solid is, viste seg nå å være tre – fire tommer tykt islag.

Vi satte oss umiddelbart i kontakt med flyplassen i Resolute Bay for å få oppover et fly med mekanikere, ny propell og ski til den havarerte Twin Otteren. I mellomtiden ble alle åtte innlosjert i teltet vårt, som på forhånd var i minste laget til fire mann. Så begynte ventetiden.

I løpet av den første natten ble både copiloten og radioteknikeren syke, copiloten fikk svære åpne sår på innsiden av lårene, mens radioteknikeren fikk magetrobbel med oppkast og diare. Ute var det minus 42gr.

Neste dag kom flyet med mekanikere og reservedeler, men de fant oss ikke og måtte returnere. I løpet av dagen var de to syke blitt enda dårligere, og situasjonen for dem ville trolig ha blitt katastrofalt hvis ikke serviceflyet

til den britiske Transglobeekspedisjonen hadde kommet inn og tatt dem med seg tilbake til Ellesmereøya sammen med Peter Hesseberg. Først neste dag kom flyet med mekanikere og reservedeler.

Det kom som litt av et sjokk da jeg fikk vite at Ekaksak og Jørn hadde bestemt seg for å avbryte turen og reise tilbake med flyet så snart det var reparert.

Ekaksak bygger iglo.

Først ble jeg forbannet, deretter fortvilet. Min umiddelbare reaksjon var at Trygve og jeg fikk fortsette alene, noe Trygve var villig til.

Ved nærmere ettertanke syntes det imidlertid å være et ganske unrealistisk prosjekt. Hele ekspedisjonen var planlagt og oppbygd omkring fire mann. Med tre mann kunne vi fortsatt være noenlunde trygge, men med bare to ville det ikke fungere.

Ekaksaks begrunnelse var at han ikke lenger trodde vi ville være i stand til å nå Nordpolen. Uhell med Twin Otteren var dråpen som fikk begeret til å flytte over.

-Vil du det skal gå liv tapt, spurte han meg da jeg forsøkte å overtale ham til å fortsette.

-Nei, svarte jeg. – Det er heller ingen fare for at noen skal miste livet så lenge vi er samlet og fortsetter alle fire. Farlig blir det først hvis Trygve og jeg må fortsette alene, noe vi kommer til å gjøre uansett. For oss er det ingen vei tilbake. Vi har for store forpliktelser både til oss selv og til våre sponsorer til at vi kan avslutte nå.

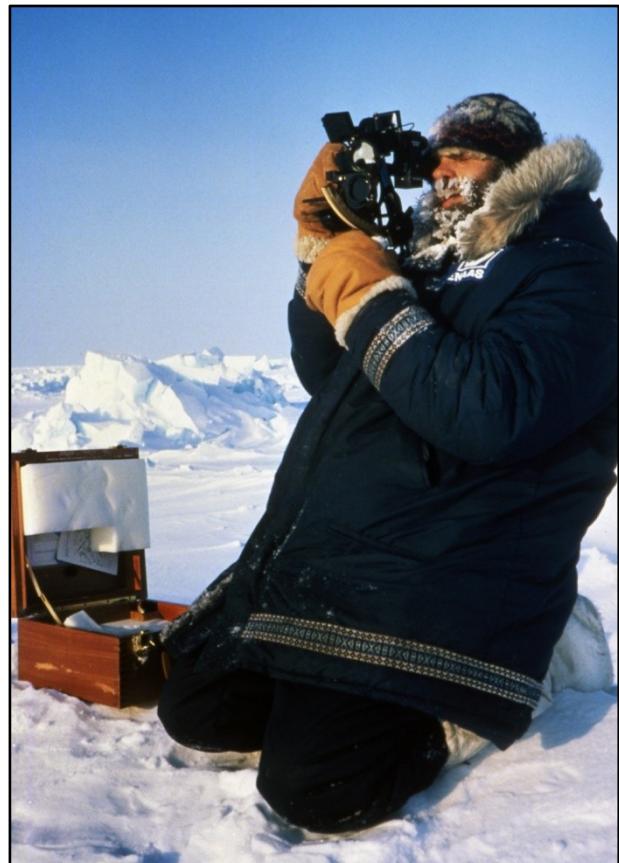
Forsøk i fjorten dager til. Dersom vi i løpet av den tid ikke kan vise fremgang eller det begynner å gå på livet løst, så får vi inn et fly og avslutter det hele.

-OK, sa Ekaksak. – Fjorten dager til.

Med Ekaksak villig til å gjøre et nytt forsøk, lot også Jørn seg overtale til å fortsette, og det var med en enorm lettelse jeg etter fem lange dager så Twin Otteren ta av. Vi var fortsatt fire mann igjen på isen.

Vi slet oss videre nordover. Ekaksak holdt hele tiden teten. Lette etter den beste veien gjennom eller forbi isskuringene. Likevel gikk langt over halvparten av arbeidsdagen med til å hogge vei.

Etter hvert som vi krysset breddegradene på vei nordover ble isen bedre og bedre, men dagsetappene ble ikke vesentlig lengre fordi vi fikk stadig større og flere reparasjoner. Den strenge kulda gjorde også sitt til at det oppsto tretthetsbrudd på utstyret hyppigere enn normalt.

På knapt 85gr nord fikk vi inn forsyninger med dropp fra et av det norske Forsvarets Herculesfly. På grunn av den stygge isen og nedkjørte sleder, måtte vi sette igjen halvparten av bensinen som kom i droppet.

Det var tydelig at vi nå reiste på et hav i bevegelse. Det ble etter hvert en rutine å arbeide oss over aktive skrugarder. Isen gikk som regel ikke hurtigere sammen enn at det var fullt forsvarlig å arbeide seg gjennom, men for sikkerhets skyld anstrengte vi oss ekstra for at det skulle gå så raskt som mulig. Tanken på å bli sittende fast midt inne i en skruing som var på vei opp, var ikke særlig fristende...

Det var ikke lenger noe godt synlig skille mellom natt og dag, og med gjennomsnittstemperatur på minus 20-25gr føltes det varmt mot hva vi tidligere var vant til. Leiararbeidet foregikk nå uten votter og parkas så sant det ikke blåste for mye. De «høye» temperaturene var imidlertid ikke bare av det gode. Snøen som samlet seg i klær, vanter og sokker hadde nå mye lettere for å smelte, og det ble et problem å holde seg tørr.

En morgen oppdaget vi plutselig spor etter to scooterer og to sleder. Utrolig nok krysset vi nå sporene til den britiske Transglobe-ekspedisjonen. Etter hvert som vi hadde nærmet oss Nordpolen, hadde vi flere ganger snakket om muligheten for dette, og jeg hadde satt opp premie til den som først fant dem. Det var som vanlig den meget oppmerksomme Ekaksak som stakk av med gevinsten.

Vi forsøkte å følge sporet til britene i håp om at det skulle spare oss for en del veiarbeid

Det var tøffe forhold for slede og scooter.

gjennom isskruingene, men det viste seg snart at det hadde skjedd store forandringer med isen i løpet av de to ukene som var gått siden britene passerte. Flere ganger forsvant rett og slett sporet, og med jevne mellomrom måtte vi stoppe for skrugarder som ikke hadde vært der da britene for over. Etter et par timer mistet vi sporet for godt.

Lørdag kveld, 24. april, nådde vi 88gr 54' nord. Bensinforsyningen var nesten oppbrukt. Det som var igjen på tankene var ikke mer enn vi måtte ha i reserve om vi måtte evakuere leiren. Mandag morgen var vi lovet «Husky 85» med nye forsyninger fra Norge samt en ny slede. Vi hadde nå bare tre igjen av de opprinnelige seks

Vakkert var det også på veg til Nordpolen.

sledene vi startet med, og to av disse ble demontert og satt sammen til en ny mens vi ventet på flyet.

Tirsdag opprørt med bra vær og over radio fulgte vi Herculesflyet fra det tok av i Longyearbyen til det kom drønnende inn over leiren og lot forsyninger, bensin og slede gå.

Et par timer senere var vi på nytt underveis nordover.

De første par ukene etter uhellet med Twin Otteren hadde jeg gått i uvisse om hva Ekaksak og Jørn ville gjøre når de fjorten «prøvedagene» var over.

Men jeg kunne ha spart meg uroen. Det var aldri mer på tale fra noen at vi skulle bryte av. Tvert imot syntes det som om samtlige var mer innstilt enn noensinne på å fullføre turen. Selv om det enkelte ganger var på grensen til det forsvarlige.

Vi var ikke lenger i tvil om at skrugarder og råker ikke skulle hindre oss i å nå Nordpolen. Selv om vi mistet både en og to scooter og mye av utstyret også, så var det ikke 100 kilometer mer enn vi skulle greie å tilbakelegge til fots. Det eneste vi var livredd for å miste, var sambands- og navigasjonsutstyret vårt.

Plutselig oppdaget vi at målet var nådd...

Onsdag ettermiddag kjørte vi på bedre is enn noensinne. Med de forholdsvis lette og gode sledene holdt vi en gjennomsnittsfart på 11 kilometer i timen inkludert røykepausene, og det var ikke en eneste skrugard vi behøvde å hogge oss gjennom.

Vi kjørte som i rus. I lange perioder lå speedometernåla og dubbet på mellom 20 og 25 km i timen, og når vi stoppet for å ta pause, kunne vi ikke komme fort nok i gang igjen.

Vi var nå kommet så langt mot nord at det bare var et par kilometer mellom hver meridian. Det var derfor viktigere enn noensinne at vi holdt

Vi prøvde å bygge bruer av is som vart kasta i råka.

en stø nordlig kurs for å komme så rett inn på Nordpolen som mulig. Vi regnet ikke med at vi bare med klokke og distansemåler skulle kunne kjøre ut i et visst antall kilometer og så stoppe og være sikker på at vi var presis på selve polpunktet. Måle var å komme så nær at vi var innenfor en radius av 10 kilometer fra selve polpunktet, og så slå leir for å finne den eksakte posisjon.

Det var en vakker «natt». Solen i øst laget røde flammer over vanndampen fra råka. Rundt oss hildret skrugardene – ikke lenger som uovervinnelige sperringer, men som vennlige, lune ly. For første gang på ukesvis syntes jeg vi var i et vakkert land.

Vi slo leir ut på formiddagen i den tro at vi ennå hadde minst fire – fem km å kjøre før vi var fremme på selve polpunktet. Men posisjonen vår var såpass uviss at vi ville stoppe og finne den nøyaktig før vi fortsatte.

Mens Ekaksak og Jørn gikk til køys, begynte Trygve og jeg å gå vakter for å observere solhøyden. Med en halv times mellomrom ble solhøyden målt og etter kontinuerlige observasjoner i 18 timer var det klart at vi ikke bare var på Nordpolen, men vi hadde kjørt sju – åtte km for langt og så smått var begynt på sørstur mot Sovjet.

Det var en utrolig rar følelse vi fikk der vi lå på maven i teltet og tegnet kurver over solbanen og plutselig oppdaget at målet ikke bare var nådd, men passert.

-We overdid it, knegget Ekaksak da han fikk vite resultatet av målingene.

Vi hadde passert polpunktet innenfor en radius av et par kilometer. Det var godt nok for oss. Vi brydde oss ikke om å kjøre tilbake, men begynte derimot å se etter en god landingsbane for fly.

De siste fjorten dagene hadde vi hatt regelmessig kontakt med Andy Heiberg på stasjon Nord i Grønland og rapportert været vi hadde.

Nå fikk vi i oppdrag av Andy å finne en brukbar landingsbane samt å fortsette å rapportere været. Som takk for hjelpen skulle vi få bli med flyet tilbake til Stasjon Nord på Grønland.

Alt så lyst ut, særlig etter at Ekaksak kom tilbake etter en spaningsrunde og fortalte at han hadde funnet en «rullebane» på minst tusen fot som med litt øksearbeid kunne utvides til 1500 fot. Og 1500 fot var nøyaktig det Andy måtte ha for å kunne sende inn maskinen som skulle gjøre oppdraget; en ombygd DC3 maskin med en ekstra motor i neseseksjonen.

Problemene oppsto da vi midt i en samtale med Andy oppdaget at den trofaste radiosenderen vår ikke virket på sending lenger. I stedet sendte den bare ut et tomt sørgmodig ul som ikke rakk lenger enn til teltveggen. Vi hørte Andy rope på oss gjentatte ganger, men fikk ikke selv ut et eneste pip.

Nå satt vi fint i det! Jeg hadde mest lyst til å grine.

Ekspedisjonen har nådd Nordpolen. Trygve Berge, Ragnar Thorseth, Ekaksak Amagoalik og Jørn Eldar Fortun.

Hvordan skulle vi få ut værmeldinger? Hvordan skulle vi kunne dirigere et fly inn til oss – en litteliten prikk på den uendelige isflaten? Ville Stasjon Nord og/eller Svalbard forstå at det var radiotrøbbel vi hadde og ikke tro det var noe langt mer alvorlig?

Jørn gikk straks i gang med å forsøke å lokalisere feilen. Men på en såpass kompakt og komplisert radioenhet var ikke det så lett. Han demonterte mikrofonen, sjekket ledninger og kontakter uten å finne feil. Det vi imidlertid fant ut, var at når radioen var kald, kunne vi sende i tre sekunder før ett eller annet kortsluttet og ulyden begynte. Altså kunne vi, hvis noen lyttet, sende korte telegrammeldinger og håpe at de ble oppfattet. Problemets var imidlertid at hele radioen måtte stå nedkjølt i minst en time før vi kunne sende. Derved var vi nødt til å sende blindt og håpe at noen forsto hva som var problemet.

Heldigvis forstod Andy hva som var galt allerede etter den første blindmeldingen vi sendte. Da hadde vi brukt blokk og blyant, kappet meldingen ned til det knappest mulige og prøvelest den med stoppeklokke. – Ta de kuli, sa Andy og ba oss fortsette med korte værmeldinger og eventuelt ny posisjon med jevne mellomrom.

For å ha noe å gjøre, flyttet vi leiren tre – fire km over dit Ekaksak hadde funnet rullebane og begynte å utvide og merke den. Samtidig satte vi opp alt vi hadde av vimpler, flagg og preseninger for at leiren skulle bli så godt synlig som mulig fra luften.

Vi hadde et bra arsenal av røyksignal og nødraketter og la disse lett tilgjengelig like ved leiren. I tillegg gjorde vi klar to bensinbål med tauverk, overflødige reservedeler og annet rot. Vi var også forberedt på å sette fyr på minst en scooter for at leiren skulle være mest mulig synlig fra flyet.

Først tirsdag den 4. mai – fem dager etter at vi kom til Nordpolen – kom Andy med beskjeden

vi hadde ventet på: - DC3-en eller TP3-en som den ble kalt, er underveis og beregner å være over Nordpolen om to timer. Honkey Donk, avsluttet Andy.

De neste to timene virret vi rundt i leiren som spente orrhaner. En halv time før flyet var ventet, tok Ekaksak scooteren og tre røykmakører i lomma for å kjøre fem – seks kilometer vekk fra leiren i tilfelle flyet skulle komme inn der. En mann tok oppstilling med VHF-radioen, en mann gikk hundre meter bort fra leiren med oppdrag å lytte, og en mann sto klar til å tenne røykmarkøren og bål så snart vi hørt eller så noe av flyet.

Det ble en utrolig lang og spennende halvtime. Lenge trodde vi at vi hørte flydur, men innså etter hvert at det bare var fjern rumling fra en skrugard.

Noen minutter senere var det imidlertid ikke tvil. Vi kunne høre flydur i sør og tente øyeblikkelig røyksignaler og bål. Litt senere ropte Trygve at han kunne se flyet med en kurs som ville føre det litt øst for oss.

Jørn hadde hele tiden forsøkt å anropet flyet over VHF-radioen, og nå ropte også han at han hadde fått kontakt. Vi korrigerte kursen til flyet 30gr babord. Litt etter spraket en umiskjennelig amerikansk røst i høyttaleren: «We can see you, boys!»

Et minutt senere hadde vi den tremotors turboprop DC3 maskinen sirklende over leiren og rullebanen. Flykapteinens sprakende røst kom igjen og fortalte at de ville sende ut en fallskjermhopper for å teste banen.

Et par minutter senere landet «Jumper» Bitters – en tøff new zealander – midt på «flyplassen» og ble hilst velkommen av Ekaksak.

«Jumper» hadde med det hoppet satt en rekord som ga han en plass i «Guinnes Book of Records»: Han ble den første til å hoppe ut i fallskjerm over både Sydpolen og Nordpolen.

Et par minutter senere kom det amerikanske ekspedisjonsflyet inn for landing og gjorde en perfekt oppbremsing på mindre en en tredjedel av rullebanen.

Etter to timer var leiren revet og pakket. Av det utstyret vi ikke kunne ta med laget vi et bål og ble den siste timen sittende og kose oss i varmen.

Vi kokte vår siste kanne te, dro fram en flaske vodka fra vår finske sponsor. Bevisst hadde vi gjemt den unna. Vi hadde ikke villet feire Nordpolen før vi var sikre på å komme oss derfra igjen. Klokken 01.00 norsk tid den 5. mai tok vi plass i flyet. Sekundene syntes uendelig lange før skiene på flyet endelig slapp isen under oss og vi var i luften.

Men fra da av følte vi oss som hjemme.

Sol og finevêr over leiren.

Stemnemøte og skruis

Av Hjalmar Bjørkavåg

Vi ligg i Kvitsjøen, året er 1928. Ungselfangsten er over, men resultatet er ikkje mykje å skryte av. No ser det ut for at nokre av skutene set kvarandre stemnemøte.

Enno er det korkje telefon eller radio om bord i selfangarane. Skipperane har ikkje snakkast saman sidan dei for heimanifrå. Ikkje rart at samkoma vert festeleg når dei no møtast om bord i ei av skutene.

Etter mange døgn med sviande kulde og blåfrostne nasar oppe i utkikstønna, har det minka på dråpane dei kunne varme seg med. Men dette var hardføre og skriftlærde karar. Dei hadde mellom anna lese om bryllupet i Kanaan, der dei gjorde vatn til vin då det kneip. Oppskrifta på det hadde dei ikkje, men han Bulder-Johan meinte at når det gjekk å gjere vatn om til vin, så måtte det også gå an og gjere vin til vatn. Og den oppskrifta hadde han – det var eit vanleg skrujarn.

Så lydde «Brede seil»

Ut på kvelden song dei nede i messa. «Brede seil over Nordsjø går» lydde fleirstemt. Det var rørande å høyre. Visstnok var der ein forsongar – ein som var framanfor dei andre – men det kom vel av at ikkje alle kunne teksten.

Og no vart planane lagde for vidare fangst, og for kvar vi kunne finne selen.

Framme i lugaren kosa karane seg med pokerspel. Det var alt kome ein heil haug med fyrstikker på bordet.

Til skilnad frå spelekasionoet Oslo Børs, vart gevinsten om bord til slutt delt, også på dei som hadde tapt. På den måten mangla ingen kveik i pipa.

Konferansen slutta på morgenkvisten og deltarane tok til å kreke seg over isen, om bord att i eigne skuter. Det skjedde under nøy oppsikt av dei som hadde vakt, slik at alle kom seg vel fram.

Det hadde vore semje om at fangst ville vi finne, berre vi fekk arbeidd oss austover til

Stemnemøte i skruis. «Arktos» og «Sælbarden»

Kapp Kanin-landet. Dermed byrja ei hard bausing som varde i fleire døgn.

Kompas problem.

«Skarungen» som vi kalla han, for det var hans første tur i isen – ja, på sjøen i det heile – hadde problem når han sto til rors. Han viste at han måtte ta oppatt komandoropa frå tynna, elles kunne det vere feilmanøvrering og skade. Men så var det kompasen med sine kvarte, halve og trekvarte strekar, med vestsørvest og nordnordaust. –Det kunne gå trill rundt av mindre.

No skulle han snart opp på ny tørn. Då høyrdet han ein av karane seie at eine kompassen ikkje oppførte seg slik den skulle. Han sto heilt i ro. Guten bort å såg etter – og det stemde. Kompassen syntet det same om så skuta dreia horisonten rundt. Han stauka og las av kursen fleire gongar, silk at han skulle hugse han: Nordvest til nord – trekvert nord.

Så kom rortørnet hans. Det var hardkøyr og han drog roret frå bord til bord så sveitten rann. Skuta for fram med bulder og brak, frå det eine isflaket og til det andre, for til slutt å hamne i ein iskjeft.

-Ka ligg du an no? Spurde det frå tynna. – Nordvest-til-nord, trekvert nord! Kom det kjapt frå styrhuset – uventa kjapt for den rormannen å vere.

Ilert i tynna.

Han som sto i tynna, hadde eit slags merke i ein svart is i ein skrugard lenger framme. Han hadde derfor ei viss aning om kva veg det bar. Så då han på slutten av rortørnet på nytt spurte

etter kurSEN og fekk same svaret frå han ved roret, tok treskostøvlane til å gå som trommestikker. Dette måtte vere steikande gale. Var det ap han dreiv der nede? Dermed kom utbrotet: -Reis heimatt ti'ne mor di og lat henne lære deg å lese kompassen – og so kan du ta de' plass på ishavet!

- Reis heimatt ti'ne mor di og lat henne lære deg å lese kompassen – og so kan du ta de' plass på ishave', kvitterte rormannen.

Mannen i tynna vart ikkje blidare av dette, men det var hans eigne ord. Og då var det han kom til å tenkje på han Bulder-Johan og skrujarnet.

-Ka for eit kompas brukA du?

- Tak kompasen.

-Hønsehaud! Ser du ikkje at han e' botnfrosen!?

-Men e'de so kaldt at spriten fryse no då, skipper? Spurde ungguten ved roret.

Det vart stilt opp i tynna. Deretter kom dei vanlege kommandoane om høgre og venstre, stødig og stopp. Så full fart – og ferda gjekk vidare austover med ein ny mann til rors.

I skruis

Fangst var det lite av – berre ein å annan slengar medan vi nærma oss kanin-landet.

10-12 kvartmil av, ser det brått ut til å verte slutt på ferda. Det har kome uro i isen, sjølv om det er maksvêr, går isen mot land og vert pressa meir og meir saman. Det er til slutt uråd å forsere han. Frå tynna kan vi telje 31 fangstskuter innanfor synsvidde, Alle ligg fast i isbaksen og kjem ingen veg.

Dette ser ikkje bra ut. Kvar morgon straks det lysnar av dag, kan mannen i tynna fortelje om skuter som er borte og om folk på vandring ute på isen. Det er tog utan transparentar. Karane går der etterkvarandre, oftast berre med ein hakapik i handa og på ryggen ein liten sekkepose med det jordiske gods. Som ein orm aular dei seg fram mellom skrugardane. Og på ein annan baug eit anna tog – folk som måtte røme skuta slik dei gjekk og stod, for ikkje å verte gravlagde under ismassane saman med henne.

Han tok ikkje alt!

Ein av karane prøvde å trøyste dei andre med at folk før hadde vorte ribba for alt, og likevel vore takksame om dei berga livet. Han siterte mellom anna det gamle ordet om at «Herren gav, Herren tok, Herrens namn vere lova».

«Istind» i skruis.

Då kom det frå han Peder Matias, som kom hakk i hel og høyrdet på dette:

-Å, han tok no ikkje alt!

Han bar på ei «spekk-brok» og ein gamal kortstokk i ein sekkepose på ryggen.

Men himmelvendt eller jordnært, no hadde dei alle eitt og same mål: Å nå fram til nærmaste skute.

Sjølve kom vi lenge bra frå det, men brått såg det ut til at vår tur var kome. Presset mot skuta auka på. Det eine isflaket etter det andre vart knust mot skroget. Nokre flak reiste seg opp langs skutesida, brotna sund og fall ned over oss, , andre vart skruva under skuta og lyfte henne.

Her var det krefter i gang som menneska ikkje rådde med. Vi kunne berre registrere lyden av treverk som brotna og såg at skroget bula seg opp frå midtskips og bakover.

Og så kom ordren:

-Ta med nødprovianten – det var to kavringskinner – og kom dokke på isen forast

råd!

Ville «berge nettoen»

Det kom fart i mannskapet. Først ned i lugaren for å få med seg det ein kunne ha mest bruk for. Resten vart berre slept på dørken. To av karane sleit halmen ut av bolsterane for å ta dei med seg.

Det kan synest lite å våge livet for ein striebolster. For det var berre ein utgang frå lugaren. Brotna han saman, så hadde ein for evig nok av alt. Men den tida fekk ein ta ut varer for 30-50 kroner på utgåande. Det kunne hende dette vart einaste «nettoen» ein hadde på heile turen. Ja, og så kosten om bord. Dermed var det freistande å få med seg mest mogleg.

Elles var det ikkje sikkert at dette vart netto heller. Fylgte ein same skuta på tur seinare, kunne ein verte trekt for det ein hadde fått på utgåande tidligare – om det då var noko å trekke av.

Vi slo leir kring 50 meter frå skuta og venta berre på at ho skulle gå ned. Du kor hjelpelaus ein kjende seg overfor dei enorme kreftene som var på gang.

Mannskap i ferd med å berge utstyr frå ei skute i isskruing.

Men så – like fort som isen tok til å røre på seg, like snar var han til å roe seg. Skruinga var

over for denne gong. Skuta låg rett nok framleis innemura i ismassene, men ho var der.

Overlevde loppå?

Vi rusla om bord for å sjå på tilstanden. I lugaren såg det ut som eit lynnedslag. På dørken «flaut» Otto von Porat og Greta Garbo ved sidan av Jesus ved Genesaret sjø og «Survikjekta» hans Martin Kvennavik, Hallesby og Chaplin.

Tomregubben sat på benken framfor koya med føtene over kors og såg på dei to som streva med å fylle bolstrane att.

-E' ser de he' fått med dokke mesteparten av halma, men loppå då? Kommenterte han.

For det skal ikkje stikkast under ein stol at loppa, som var eit vanleg husdyr i dei fleste heimar den gongen, ofte vart med på ishavstur også.

I lugaren eima det også stygt av spekk og det som verre var. Det var reine gassen – augene både svei og vassflaug. I ei fart kom romlukene av, og det syntet seg at eit solid jarnstag hadde rive hol i den eine av dei spekkfylte sidetankane under skruinga. Romet flaut av blodvatn og spekk. Og jarnskotet ut mot maskinrommet var krulla som never på eine sida. Ikkje så rart at skuta var blitt «krylrygga».

Pumpe – pumpe

Dessutan tok vi inn vatn. I messa akterut høyrdi vi korleis det sildra og rann. Lensepumpene vart sett i gang og dei tømde skuta. Men enno hang ho oppe i isen. Korleis ville det gå når han slakna, og ho kom ned på sitt vanlege legje i sjøen?

Det viktigaste no var og få spekket over i ein uskadd tank. Med to langtroder dreiv vi på i fleire timer før vi fekk gjort skutebotnen rein. Så endeleg tok isen til å sleppe kvelartaket på skuta. Men då greidde ikkje maskin-lensene og halde henne tom for sjø. Vi måtte rekne med å gå frå borde ein gong til. Det var no ein eller annan som kom til å nemne dekkspumpa. Ho hadde ikkje vore brukt. No kom spaken i og vi to til å pumpe.

Det gjekk på tørn, eit kvarter i gongen. Då heldt det. Etter kvart var det som om såra grodde att. Det lak mindre og mindre, og ei veke seinare kunne vi sjalte ut dekkspumpa. Skuta var berge.

Av dei 31 skutene som låg i isbaksen saman med oss, gjekk 15 til botnar. Dei som heldt seg flytande, hadde fått meir og mindre skade. I alt gjekk det dette året ned 21 selfangarar i isen – vel den største materielle skaden denne flåten har hatt på ein sesong.

Eit mannskap har forlet skuta si, og er på vandring over isen.

Heldigvis – så langt eg hugsar, gjekk det ikkje menneskeliv tapt. Mykje kom vel det av tilhøva i Kvitsjøen. Ein kunne ta seg fram over isen og finne andre skuter, muligens kunne ein også greie og kome seg inn til fastlandet. Slik som mannskapet på «Kap Flora». Denne skuta gjekk ned i påska i 1924. Dei dreiv samfangst med skuta «Godøy», og begge hadde full fangst. Dei låg berre kring 500 meter frå kvarandre, klar for heimtur, då uvêret braka laust, eit uvêr som varde i fleire døgn. «Kap Flora» vart broten ned, men karane kom seg på isen. Snøstormen var likevel slik at dei ikkje greidde å finne fram til kameratskuta. Einaste berginga vart til slutt å prøve å ta seg fram over isen til Murmanskkysten. Attlevande som var med på den ferda, må vere dei rette til å fortelje om denne både uvanlege og strabasiøse påsketuren.

Det seier vel også sitt om tilhøva den gongen at dei om bord i «Godøy» først fekk vite at «Kap Flora» hadde gått ned då dei seinare kom inn til Tromsø.

Vi høyrer til her

Det er mykje inspirasjon å hente i naturen rundt oss og glede av å vere på veg er ofte like givande som å nå sjølv målet.

For Sparebanken Møre er det viktig å støtte verdfulle aktivitetar som skapar tråsel og velvære. Dess betre folk i Møre og Romsdal har det, dess betre har vi det.

Sparebanken Møre
- stolt samarbeidspartner for Ishavsmuséet Aarvak

Dagbok frå Vesterisen 2013

Av skipper Bjørne Kvernmo

Skipsdagboka torsdag 11.april pos kl 0145
Nord 70:14 Vest 13:33

N-lig kuling, snøbyger, rimelig smul sjø, minus 10 grader i lufta, sjøtemperatur + 1,4 grader, barometer viser 1024 hp.

nordvest-sydaustgående retning. De første dyrene vi fikk se var voksne grønlandsseler som trakk rett på vinden. Og da det så ut til å være typiske kasterhunner, var det logisk at et forlatt selkast måtte ligge sydover langs den forrevne iskanten.

Og det stemte bra etter hvert som vi steamet sydvestover mens vi klargjorde skuta for fangst. Rett før lunsj begynte vi å finne de første forlatte selungene, de fleste var kommet til lurvestadiet, men også svartunger var å se.

Vesterisen 2013. Foto L.Olsen.

På nattmorran 11.april, da det begynte å lysne i Vesterisen var vi kommet frem til de første isstrimlene. Allerede etter midnatt merket vi at sjøen ble roligere, det typiske tegn på at vi nærmet oss isen. Det tilsa at istyngda var på nordaust og i tillegg til vinden fra nord. Overfarta fra Alta gikk unna på fire og et halvt døgn inkludert et halvt døgns bakking av kuling i le av Jan Mayen.

Isen vi kom til litt nord for 70 graden var for det meste årets is med et og annet flerårig storflak. Vinden holdt de kilometerbrede strimlene sammen med åpne våker mellom i

Og sammen med Ms «Kvitungen», som hadde vært i området fra morgen av, fikk vi en brukbar start på årets selfangst i brukbare værforhold og merkelig humane isforhold. En heller kjedelig overfart ble avløst av action hvor alle fikk prøvd og kjørt seg. Det blir i hvert fall for snevert å si at nybegynnerne har tilegnet seg noen nye og noen forventede erfaringer i løpet av første dagen i Vesterisen. Altfor snevert. Nå er det bare å håpe på at været og forholdene ikke forverrer seg med tanke på fangsten de nærmeste dagene. Men dønningen fra aust som gjorde seg bemerket

Styrmann Espen Brandal tar imot et hiv med gammelhundskinn. Foto S.E.

utover ettermiddagen lovet ikke bra. I Vestisen kommer nemlig ofte dønningen før vinden når uværet braker laus. Forstå det dem som kan. Dagens fangst ble 128 dyr.

Jeg blar gjennom dekksdagboka. Den 12. april var det nordlig liten kuling fra morgenen av og minus 10 grader og lettskyet. Utover dagen økte vinden på og dreide på nnø med sterk kuling kl 22 og klart/disig og minus 8. Dagens fangst 274 dyr.

Lørdag 13. april. Posisjon kl 08 N 69:29 V 17:56. Nordaustlig sterk kuling/liten storm, overskyet, minus 5, sjøtemp 1.6gr, barometer viser 1013 hp.

Sterk vind hele dagen, vanskelige fangstforhold. Dagens fangst 170 dyr.

Søndag 14. april. Posisjon N 69:14 Vest 18:47 N-lig kuling, lettskyet, minus 12, barometer viser 1002 hp.

Vind og vanskelige forhold hele dagen. Plukking av enkeldyr i strimler. Dagens fangst 145 stk lurv/svartunger.

Mandag 15. april 2013 Pos kl 0800 N 69:01 V18:57 N-lig sterk kuling, lettskyet, minus 6, barometer viser 1004 hp. Sjøtemperatur 0,7 grader.

Kl 2300 (norsk tid) om bord i Havsel går sola akkurat ned og avslutter en av de beste fangstdagene så langt. Starten i dag var ikke all verden med helsikens vind og snøkov, men det bedra seg utover kvelden.

Nesten 200 dyr fikk vi, vi mangler noen få på tusen totalt og den tradisjonelle tusendyrswiskeyen. En halv flaske whiskey delt likt på samtlige, et fingerbøl til hver, sammens med kake i messa om kvelden.

Blir vel i måra. Selv om det er meldt masse vind i natt.

I ettermiddag har endelig vinden spakna litt, så vi bryr oss ikke om noe sterk kuling melding. Det har vi dessuten hatt hele tida. Dønningen har ikke vært av det aggressive slaget. Dyrene er blanding av lurv og svartunger, stort sett. Kobbekjøttelskerne på land kan glede seg. Jeg sier ikke mer.

Jumperne som starta på null har holdt på noen dager og er blitt noen tøffinger. Unge Juovnna fra vidda er en kvikking og japaneren er et funn. Judotrent ung mann som går på uten frykt for noen ting. Og han er rask. I tillegg er han en trivelig kar som fryder seg i Vestisen.

Her er opplæring på heltid. Sakte men grundig bygger vi opp de uerfarne i de forskjellige grep og operasjoner i fangstutøvelsen. Og nå er vi blitt imponerende samkjørte.

Skute med mannskap fungerer etter hvert som et velsmurt maskineri når fangsten er i gang. Men sydvestover bærer det. Torsdag 11. april begynte vi fangsten på 70-graden og nå er vi så vidt nedpå 68N og mye lengere vest. Alle fire

Jumpegutten Juovnna klamrer seg til leideren på skutesida etter et tigersprang fra isflaket utofor bildet, og blir hengende over åpne havet. Foto S.E.

båtene var samlet innen 25 nautiske mil i dag 15. april. De siste dagene har vi observert flere isflak med spor av isbjørn, et par drepte selunger også. I fjor starta vi fangsten 22. april, og det ble nå fangst da også.

Tirsdag 16. april Posisjon kl 08 N68:40 V 19:30 Nordlig frisk bris, lett skytet, minus 5 grader. Dagens fangst 221 lurv/svartunger.

Onsdag 17. april Posisjon kl 08 N 68:41 V 20:04 Nordlig bris, nesten skyfritt, minus 7. Dagens fangst 153 dyr

Torsdag 18. april Posisjon kl 08 N 68:32,6 V 20:23 Nordvestlig bris, overskyet, minus 10, barometer viser 1010 hp sjøtemperatur 0,6. Dagens fangst 193 dyr. Fredag 19. april Position kl 08 N 68:31 V 20:52 Østlig lett bris, overskyet, snøbyger, minus 4, barometer viser 2012 hp. Kl 10 begynte å sige sydaust-over. Måtte stoppe hovedmotor pga overtrykk i bunnpanne. Et eller annet akutt hadde skjedd i motoren som forårsaket trykk i veivhus og blå røyk ut gjennom hull til peilenål og spesielt ut

gjennom avluftringsrør der endeåpning var på toppen av skorsteinen.

Ved forsiktig oppstart ble det konstatert at tilstanden var konstant og ingenting så ut til å forverre seg. Og etter å ha konferert med servicemann i Tromsø over satelittefon ble man enige om ved første anledning å seile mot Island for reparasjon da det bare var 16-18 timer til Isafjord. Faren for veivhuseksplosjon ble

ikke vurdert som umiddelbar. Vi fortsatte fangsten utover dagen, men hele tiden med et våkent øye for tilstanden til hovedmotoren. Dagens fangst ble 121 dyr.

Lørdag 20. april kl 08 N 68:20 V21:59 Nordlig kuling, overskyet, snøbyger, minus 3, barometer 990 hp

Kl 12 Ferdig nedplattet og saltet/pakket kjøtt. Gjort skuta sjøklar og seiler mot Isafjord. Nordlig sterkt kuling, overskyet, minus 2, barometer 986 hp, sjøtemp 2,1 grader.

Søndag 21.april kl 05 fortøyd ved kai i Isafjord. Kl 12 servicefolk om bord.

Torsdag 25 april kl 2245 reparasjonen avsluttet, et stempel og en sylinder måtte skiftes. Prøvestartet motoren.

Fredag 26. april 0115 Avgang for Vestisen.

Kl 10 N66:45 V 24:58 ankommer iskanten, rigger klart for fangst.

Fant en del spredte enkeltdyr i spredt drivis i sol og fine forhold. Dagens fangst 104 dyr, nesten bare svartunger.

Line og Sigrid. Glade jenter med på ishavet har vært ute ei vinternatt før. Foto S.E.

Her var det bare 9-10 timer fra kaia i Isafjord til iskanten. Og utrolig nok fant vi fangst med en gang. Det har også ved tidligere sesonger vist seg å være både årsunger og voksne grønlandssel i området mellom Island og Grønland. I sesongene 2006 og 2009 var det lite å finne nordover isen, mens vestover fra Island var dyrne samlet. Vi valgte å ta en kikk vestover, selv om de andre båtene lå i fangst lengere nord og hadde gjennomsnittlig tatt tusen dyr hver mens vi var på Island for maskinreparasjon. I tillegg kommer det faktum at strømmen bærer kraftig sydvestover i området mellom Island og Grønland som gjør det til et slit å komme seg nordover igjen. Særlig dersom det blir uvær. Nå gikk det bra denne gangen takket være de rolige værforholdene, men det var sannelig «et langt lerret å bleke» å komme seg nordover til is med fangst. Selv om vi fant en liten ansamling voksen grønlandssel søndag 28. april i pos

N66:16 og V 27:34. Dagens fangst ble da 142 dyr. Ellers var området fra der hvor vi kom til isen første dagen etter Isafjord og vestover til der hvor vi snudde i odden med gammelhund omrent livløst.

Onsdag 1. mai kl 0050 Posisjon N 66:40 V 25:07 Nordvest svak vind, klart, minus 2, sjøtemperatur 0,6, barometer viser 1034 hp. Siger langs iskanten nordover, steamer hele natta. Kl 08 Posisjon N 67:30 V 24:02 Kl 23 N 67:42 V 23:16 Dagens fangst 231 dyr

2.mai kl 24 Posisjon 68:25 V 20:13 Noe plukkfangst utover ettermiddagen Dagens fangst 34 dyr.

Vi fortsatte nordaustover gjennom brede isodder som ikke lot seg se over og stoppa etter midnatt inne i en slik odde. I løpet av natta kom tåka, og om morgenen begynte vi å sige sydøstover i tåka for å komme ut av isen.

3. mai Kl 08 Posisjon N 68:24 V 20:08 Stille, tåke, +2 grader, sjøtemperatur 0,4, nesten helt dønningssmult. Kom oss ut av isen litt før lunsj, og da tåka letta ble det fine fangstforhold. Og utover i odden lå svartungene.

Begge fangstbåtene ble satt ut, isstrimlene med dyrene lå slik at begge fangstbåtene med skuta i midten arbeidet seg fremover og plukket det som var. Med skuta i midten ble det kort vei for fangstbåtene å tømme seg for dyr og fortsette fangsten. Og for en gangs skyld fungerte alt optimalt. Dette trengte vi. Men da tåka la seg utover dagen forsvant dyrene og vi måtte avslutte en kjempedag uansett. Da hadde vi 320 svartunger. Hadde ikke tåka lagt seg, ville det blitt nærmere 500 svartunger.

Stein Harald kjører fangstbåt i plukkfangst av svartunger. Foto S.E.

Dagbok fra Havsel i Vestisen 5. mai kl 2000 Nordaust kuling/storm, minus 1, barometer viser 1008 hp

Siden i går kveld har vi bakket været, et kraftig lavtrykk ved Island er årsaken til uværet her hvor vi ligger 100 n.mil aust av Scoresbysund i åpent vann og bakker. Sjøen har bygget seg opp utover ettermiddagen, men vi håper på spakning til natta. Kraftige snøbygger gjør sikten minimal. Blir det for ille snur vi skuta 180 grader og lenser unna været, men da får vi lang seilas tilbake til fangsten. For to dager siden hadde vi en kjempedag, godt over 300 ekte svartunger. Begge fangstbåtene ute gjorde

vei i vellinga, og hadde ikke tåka kommet på slutten av dagen, kunne vi hatt nærmere 500 svartunger den dagen.

Men nå er det bare å håpe på at været bedrer seg og det blir fangstforhold igjen. «Kvitungen» og «Kvitbjørn» ligger lengere nord i isen og går vel hjem snart. «Meridian» har starta på hjemturen og vi regner med å ligge ut uka. Det seks dager lange oppholdet på Island med maskinproblemer må taes inn før vi setter kursen hjemover.

Ms «Havsel» 15. mai N69:45 E08:27 Nordaust liten kuling, overskyet, +9 grader, sjøtemperatur 8,2 grader.

Med posisjon 150 n.mil vest av Andenes vil vi være i Tromsø om ettermiddagen i morgen den 16. mai. I går kveld spaknet nordaustkulingen såpass at vi kunne begynne å sige mot land. Over ett døgns bakking på været forsinket den planlagte ankomsten onsdag 15. mai.

Sist onsdag forlot vi en isodde litt sør for 69 graden i iskanten og steamet nordover. Leiting etter mere svartunger ble avslutta og ansamlinger av voksen grønlandssel var det neste alternativet.

Styrmannen som hadde vakt og steamet nordover om natta mens alle sov, oppdaget en del voksen sel et stykke inn i isen litt før frokost, seig med skuta et stykke inn i iskanten og stoppa.

Det viste seg etter hvert at voksen grønlandssel hadde lagt seg opp i store mengder et stykke innenfor iskanten. Vinden kom fra sydvest og vi begynte å sige nordaust over for å komme på le-siden av dyrene.

Etter å ha seilt i åpent vann langs selreima i nærmere en time med nesten full fart, forsto vi at her lå det anseelige mengder «gammelhund» og «brunsel». Ei såkalt «selreim» 8. n.mil lang og et par mil brei inneholdt mange hundre tusen dyr.

Eldre hanner og hunner med islett av brunsel, dvs yngre dyr. Og i nærmest perfekte isforhold for fangst. To skyttere med hver sin spretter gikk ut i halv elleve tida, på isen kunne man gå «med øyan igjen». Likevel kunne skuta ta seg frem uten problemer. Resten av mannskapet,

Onsdag 8. mai. Den største fangstdagen med 568 gammelhund og brunsel, alt flådd på isen. Skytterne og en del av flåergjengen samlet helt på slutten av dagen etter at tåka kom. Optimale isforhold der man kunne gå på isen «med øyan igjen», likevel kom skuta seg frem uten problemer.

Fra venstre Sigrid, Martin, Anders, Erlend, Bjørne, Tommy og Stein Harald. Styrmann Espen var i tonna hele dagen under innjolling. Foto S.E.

unntatt fire mann, gikk på isen for å flå. Alt ble flådd på isen, og i løpet av dagen kunne vi ta om bord skinn med spekk i tillegg til kjøtt av et utrolig antall av 568 dyr.

Tåka som kom om kvelden gjorde at vi måtte avslutte fangstinga, men dagen etter lå dyrene fortsatt og vi fikk en ny stor dag på isen. Men dyrene virket mere lettskremte og var mer eller mindre på vei i vannet, uavhengig av oss. Likevel ble det 420 dyr den dagen. Men utover nattmorran gikk alle de hundretusener av grønlandssel i vannet og forsvant.

Akkurat som vi hadde forutsett. Og da var det bare å sette kurset mer eller mindre hjemover. Med nesten tusen dyr på to dager reddet vi nesten hele sesongen, og «Havsel» kunne sette kurset hjemover med litt under fire tusen dyr. Nå blir det å ligge i Tromsø å selge kjøtt til over pinsa, tirsdag og onsdag blir det lossing i Djupvika i Lyngen og torsdag 23. mai vil vi være tilbake i Alta med masse kjøtt.

I Vestisen kryr det av håkjerring, mer enn før. Så snart man har skinn hengende til avkjøling i sjøen, dukker den opp med barberbladkvasse tenner og forsyner seg. Det gjorde den også torsdag 9. mai om morgenen da vi tok om bord skinnene fra stordagen før.

Men det likte ikke fangstmann Erlend fra Senja, som var på isen og resolutt gikk til angrep med hakapiken. « Æg traff ho fleire gånga med pikken rett i skolten, men det anfekta ho ikkje, ho bære fortsatte å ete.» Sa han. Foto L.Olsen.

– med energi for fremtiden

Noen observasjoner over håkjerring, «*Somniosus microcephalus*»

Av professor Bjørn Berland.

Håkjerringen er en stor haifisk som lever i arktiske og boreale farvann. Den holder seg oftest på dypt vann, og finnes langs Norges kyst, til dels i fjordene, ved Færøyane, Shetland, Spitsbergen og ved Grønland. Den finnes også i det nordlige Stillehav, men blir her til dels ansett som egen art.

S. pacificus. På engelsk kalles den «Greenland Shark», på tysk «Eishai», så av navnene fremgår det tydelig at den holder til i de kaldere strøk på den nordlige halvkule.

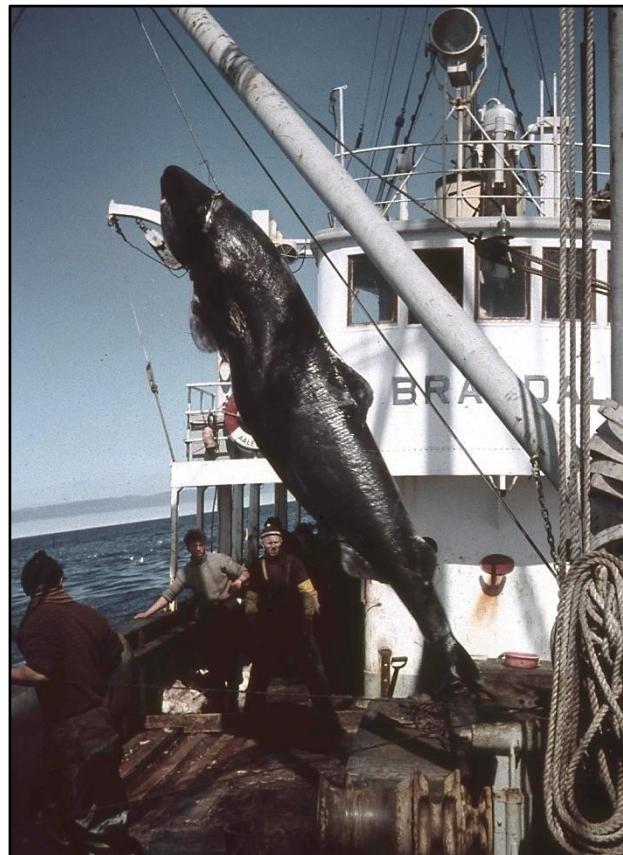
Håkjerringen er også kjent under flere latinske navn, bl.a. *Acanthorhinus carcharias*, som er brukt av Bjerkan og koefoed (1957). Imidlertid er *Somniosus microcephalus* mest brukt, og i følge Koefoed (muntleg meddelelse) er dette navn som bør brukes.

Det har foregått et til dels betydelig fiske etter håkjerring. Det er bare leveren som benyttes, og av den dampes det verdifull tran. Håkjerringtran inneholder meget A-vitamin, og den betales etter vitamininnholdet.

Islendingane bruker en del håkjerringkjøtt til mat. Det blir gravet ned i jorden for å gjennomgå en gjæringsprosess, og skal minne litt om spekekjøtt når det er ferdig.

Tørket håkjerringkjøtt blir brukt til mat og som hundefor på Grønland. Enkelte steder, bl. a. i Amerika, brukes en del ferskt. (Carlson, 1958).

Fisket etter håkjerring foregår med liner. Linene er laget av ekstra sterkt materiale. Det brukes store kroker egnet med håkjerringkjøtt og selspekk. Fortommen nærmest kroken er av kjetting. Norske skuter har drevet fiske etter håkjerring der den forekommer vanlig. Selfangere som har drevet klappmyssfangst i Danmarkstredet, har hatt håkjerringfiske som suppleringsfangst.

Håkjerring i bommen på «Brandal». Foto: professor Berland, 1959.

Håkjerringen er en stor fisk. Det er vanlig å møte dyr på 6 meters lengde, men den skal kunne bli opp mot 8 meter (Carlson, 1958).

Til tross for at det har vært drevet et utstrakt fiske etter denne hai gjennom en årrekke, er det i grunnen lite vi vet om håkjerringen. Det har stått strid i årtier om håkjerringen føder levende unger som mange andre haifisker, eller om den legger egg på havbunnen. Nylig ble det funnet levende unger i håkjerring, og dermed ble dette spørsmål besvart.

Funnet er beskrevet av Bjerkan og Koefoed (1957). Magister Koefoed har velvilligst gjort meg oppmerksom på en gammel opplysning om håkjerring han nylig er kommet over.

I Olaus Olavius` «Oeconomisk Reise igjennem de nordvestlige, nordlige og nordostlige Kanter af Island», annen del, Kjøbenhavn 1780, s. 336 står det om Oxford eller Vadle syssel:

«... hvorhos tillige blev fortalt at man ofte fangede der Fisk med blodige Finner, samt Haakalle-Hunner, som viiste tydelige

Kjendetegn til, at de nyelig vare blevne skilte ved deres Unger eller Foster».

Carlson (1958) resymerer kort biologi, fiskemetoder og utnyttelsen av håkjerring. Nansen reiste i 1882 som ung mann på selfangst og fikk også oppleve fangst av håkjerring, som han har skrevet om i sin bok «Blant sel og bjørn» (1924).

Det synes som om svært få zoologer har fått anledning til å studere håkjerringen i felten, dvs. under fisket etter den, og som Bjerkan (1958, p. 58) påpeker, er kun et fåtall håkjerringskrotter bragt i land og undersøkt av zoologer.

Jeg fikk anledning til å være med på håkjerringfiske ved Øst-Grønland noen dager i midten av juli 1959 med selfangeren «Brandal» av Ålesund, etter å ha vært med samme skute på klappmyssfangst i Danmarkstredet.

Fisket ved Øst-Grønland foregår normalt fra Umivikfjorden og bankene utenfor (ca. 64 grader nordlig bredde) nordover til Storfjorden (Kangerdlugsuak) og videre østover til Kapp Nansen. Fisket foregår ofte i fjordene eller helt inne under land, og til dels blir linestubbene satt i isfylt farvann. Det er vesentlig fartøy fra Sunnmøre som har drevet kombinert klappmyssfangst og håkjerringfiske i Danmarkstredet.

Nansen (1924, p. 186) forteller at kjøtt, spekkbiter og blod falt på sjøen under klappmyssfangsten, og da hendte det at håkjerringer kom opp fra dypet for å godtgjøre seg med avfallet.

Fangsten foregikk på den måten at mannskapet slo hakapiker i håkjerringene og dro dem inn på isflakene. Selfangstskippere har opplyst at håkjerringen kan komme opp og samle seg rundt skutene når selskinnene blir spekket.

I det følgende skal omtales en del av de observasjoner som ble gjort sommeren 1959, og i særdeleshed diskuteres problemer i forbindelse med håkjerringens fordøyelse på grunnlag av dens mageinnhold.

Fisket foregikk fra 15/7 til 19/7 1959 inne i selve Umivikfjorden, og fra 19/7 til 21/7 på bankene utenfor kysten.

Fisket ble drevet døgnet rundt med bare to-tre timers hvil mellom hver stubb, og av den grunn var det vanskelig å undersøke alle håkjerringer som kom på dekk.

I Umivikfjorden ble linene dels satt i djupålen på vel 800 meters dyp, dels lengre ut hvor det er grunnere. I følge skipper og mannskap var fisket heller skrøpelig. Fisken var helst småfallen, fra ca. 1,5 meter lang og opp til ca. 4 meter. Av undersøkte fisk var 139 hanner og 158 hunner.

Ute på banken fikk vi derimot bare store fisk på anslagsvis nesten 5 meters lengde. Fangsten her var bare 15 stykker, hvorav 12 var hunner. De andre 3 ble ikke undersøkt.

Småfallen håkjerring på dekk. Foto: professor Berland.

På de største fiskene, de såkalte «slingsekjerringene», legges wiren i løkke rundt nakken for å vinsje dem inn over dekk, mens mindre fisk blir heist opp etter en jernkrok som blir satt inn i ryggen i nærheten av ryggfinnen. I denne forbindelse kan nevnes at galvaniserte jernplater spikres over rekken, da håkjerringens taggete skinn ellers ville raspe opp treverket fullstendig.

Håkjerringen har et parasittisk krepsdyr, en copepod (*Ommatokoita elongata*), sittende midt i øyets hornhinne. Den er for så vidt velkjent, men det var av interesse å undersøke om den fantes på alle fisk.

Galvaniserte jernplater spikres over rekken, da håkjerringens taggete skinn ellers ville raspe opp treverket fullstendig. Foto: Professor Berland.

Oftest er parasitten til stede i begge øyne samtidig, men det hender at den bare forekommer i ett øye eller mangler helt. Parasitten forekommer så å si alltid ankeltvis i øyet, men i noen ganske få tilfelle (5) hendte det at to eksemplarer satt fast i ett og samme øye.

Størrelsen på parasittene vekslet fra ganske små, antagelig slike som nylig hadde festet seg, til fullvoksne eksemplarer med store eggsekker. Det synes som om hornhinnen er opak på mange håkjerringer, så synet er trolig sterkt nedsatt hos disse fisker.

Håkjerringen har ofte ektoparasitter som sitter fastheftet på huden – såkalte «håkjerringlus». Isopoder i stort antall forekommer særlig på

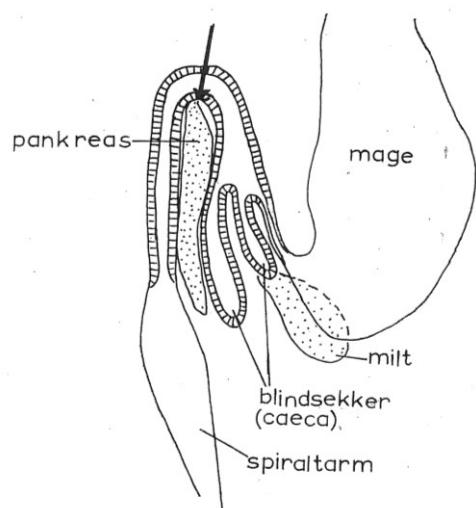
*Håkjerringen har et parasittisk krepsdyr, en copepod (*Ommatokoita elongata*), sittende midt i øyets hornhinne. Foto: professor Berland*

buk og bakkropp, skjeldnere på hodet. Prøver av disse isopoder viser at det er *Aega crenulata*, *A. arctica* og *A. psora*.

Dessuten forekommer det på håkjerringens skinn en sterkt flatttrykt copepod med meget lange eggtråder.

Den hører til familie Caligidae, slekt *Dinematura*, men eksemplarene stemmer ikke helt med *D. producta*, som tidligere er rapportert fra håkjerring.

Håkjerringens mage og tarm står i forhold til dens størrelse. Tegningen viser en skisse over håkjerringens fordøyelsessystem. Selve magesekken er stor, pylorus nokså trang, og like bak pylorus er det to blindsekker. Merk også innmunning i darmen av gangene for galle og bukspyttkjertel (pankreas). Den første del av tynntarmen er nokså lang, veggen tykk og svampaktig og den indre overflaten er retikulær og uten folder.

Spiraltarmen er som vanlig i haifisk. I håkjerringens mage ble det ikke funnet parasitter. I tarmens fremste avsnitt sitter det ofte en slank bendelorm, og i spiraltarmen en bredere, hvis bakre proglottider er mørere i midten, hvilket gir den et karakteristisk utseende. Foreløpig kan det ikke sies noe om artene. Nematoder og trematoder ble ikke funnet.

Håkjerringen spiser antagelig alt den kommer over og må nok karakteriseres som en rovfisk. I dens mage er rapportert funnet et assortert utvalg av spiselige og ikke spiselige ting. Den er ingen kostforakter, og i følge håkjerringfiskerne er forskjellig avfall som blikkbokser og kasserte arbeidsklær funnet i håkjerringmager.

Dette bilde er henta i album fra Albert Devold og er teke om bord skuta «Øst» i Danskestredet i 1929 og viser mageinnhaldet frå ei håkjerring. Bakerst viser ein stein, svamp, $\frac{1}{2}$ snadd. Framme eit selskinn, ein bjørnelabb, rokkeegg, kveite og torske krok og line, og til slutt ein torsk og ei kveite.

Nansen (1924) forteller at han fant i håkjerringmager: rokke, halv selskrott med skinn og spekk, en kveite på om lag 24 kilo og en stor torsk. Videre nevner Nansen at ifølge en tidligere beretning er det funnet en sel, åtte torsker, en stor lange, hodet av en kveite, samt hvalspekk.

Håkjerringen spiser også sine artsfeller som er gått på line. Det hender at halvspiste håkjerringskrotter henger igjen på krokene når

Avbitt hode av håkjerring på kroken. Foto: professor Berland.

de kommer opp, eller ett eller flere håkjerringhoder kan være skubbet opp over kjettingen nær kroken, og på den henger det en håkjerring. De spiser hverandre opp bakfra inntil bare hodet er igjen, og da biter den neste seg fast på kroken. Av den grunn må ikke linene stå for lenge i sjøen. Håkjerringen har fryktelig tanngard, og med den kan den klippe store stykker av det seigeste skinn. Snittflatene er jevne og pene.

Når håkjerringen kommer opp til overflaten med linen, er den et overmåte tregt dyr. Den svømmer med meget langsomme bevegelser, og det er lett å holde en stor fisk i ro ved skutesiden når båten ligger stille. Selv når den blir krøket og vinsjet om bord, og når den blir åpnet i buken, reagerer den ikke det aller minste. I følge de opplysninger som foreligger (Carlson, 1958, p. 7 og 30 – 31) tar håkjerringen både kveite og laks. Antagelig må den være raskere enn den gir inntrykk av for at den skal kunne fange så vidt flinke svømmere.

I den utstrekning det var mulig ble mageinnholdet i de håkjerringene vi fisket, undersøkt. De fleste var fulle av sjøvann, som fosset ut på dekk når magen ble kuttet. Som ventelig var, forekom det ofte store stykker håkjerringkjøtt i magene. Videre ble det funnet en hel og udelt beingrind av steinbit, rester av en trollkrabbe, samt i ett tilfelle sorte fjær.

De stammer antagelig teist, som er ganske vanlig i dette området. Disse funn er i og for seg interessante, men av større interesse er de

stadige funn av selrester i håkjerringmager. Allerede Nansen (1924, p. 187) skriver at Quennerstedt den 21. mai 1864 fant to hele unger av grønlandssel i magen på en håkjerring. Den ene ungen hadde sin hvite ulldrakt. Videre nevner Carlson (1958) at håkjerring tar sel.

I følge journalen ble det den 16. juli funnet spekkstykker med skinn av klappmyss og en selsveiv, antagelig av snadd (ringsel). 17. juli ble det flere ganger funnet skinnfiller og andre rester av sel, som etter størrelsen å dømme antagelig var av snadd.

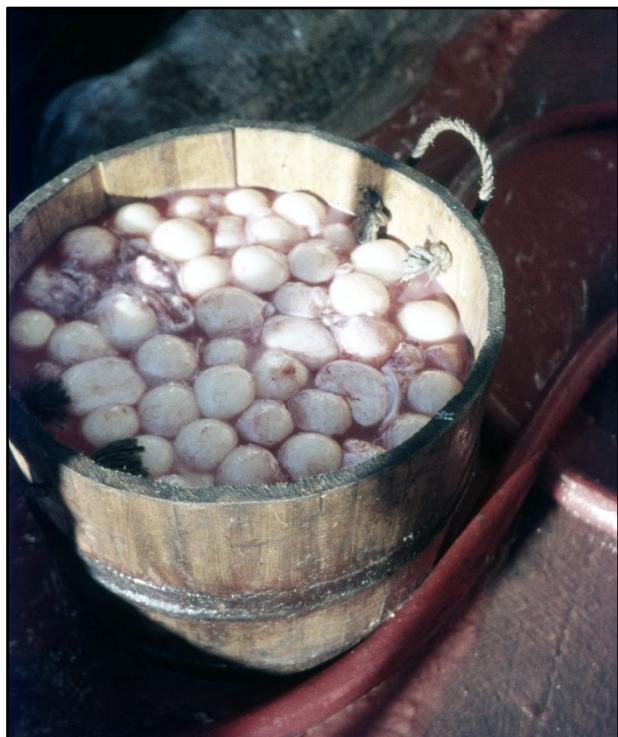
I 3 tilfelle ble det funnet rester av selunger med ullpels, i ett av disse tilfelle var retser av kraniet til stede.

Den 18. juli ble det flere ganger funnet rester av sel, bl.a. framsveiv med sorte flekker, hvilket kan tyde på ungdyr av grønlandssel. Det ble også funnet rester av ullpelset unge med svarte klør, hvilket kan tyde på unge av snadd. Den 19. juli ble det funnet rester av halsregionen på en sel og skinnfiller av klappmyss.

Funnene tyder på at det sannsynligvis skjer en ganske stor beskatning av både voksne og unger av sel ved håkjerringen.

Selfangeren «Fortuna» av Tromsø skal i Vesterisen i 1957 ha fanget en håkjerring som svømte omkring i overflaten. I denne ble det funnet 6 stykker blueback (klappmyssunger). Tallet 6 høres litt stort ut, for så mange bluebacker tar ikke så liten plass. Det viser likevel at en enkelt håkjerring kan spise anseelige mengder selunger når anledningen gis.

De selartene det kan bli tale om at håkjerringen beskatter på Øst-Grønland er grønlandssel, klappmyss, fjordsel, storkobbe og ringsel eller snadd. Klappmyssrestene som ble funnet, kan stamme fra fangstfeltet lenger nord i Danmarkstredet, enten ved at håkjerringen trekker over fangstfeltet og kommer over skrotter på bunnen, eller ved at skrottene blir ført med isen sørover kysten, og blir skylt på havet fra den smeltende is i Umivikområdet. Etter alt å dømme var snadd den selart som forekom oftest i håkjerringmagene.

Egg fra håkjerring. Foto: professor Berland.

Det mest interessante er imidlertid funnene av hvitpelsete selunger i håkjerring, hvilket også Quennerstedt fant. Riktigheten av funnene av hvitpelsete unger kan ikke diskuteres. Vansklighetene melder seg når man skal forsøke å forklare tilstedevarelsen av hvitpelsete unger i håkjerringmager så sent som i midten av juli, når ungene er født måneder før.

Allerede Nansen sier at Quennerstedts' funn synes å tyde på en merkelig sen fordøyelse hos håkjerring. Imidlertid må håkjerringens fordøyelse betraktes som et spesialtilfelle av et mer generelt problem, nemlig fordøyelseshastighetens avhengighet av temperatur og matens «kornstørrelse» hos vekselvarme (poikilotherme) dyr. I det følgende skal vi se litt på noen av de forklaringsmuligheter som kan tenkes, men de må heller ikke sees på som noe mer enn forsøk på forklaring. Vi vet ennå for lite til å kunne si noe med sikkerhet.

Grønlandssel, ringsel, fjordsel og havert føder hvitpelsete unger. På Øst-Grønland kan vi sette haverten ut av betrakting, og den kaster dessuten om høsten. Fjordselen forekommer på Øst-Grønland, men den er ikke vanlig. Den kaster dessuten på land på forsommeren.

Tilbake står ringsel (snadd) og grønlandssel. Grønlandsselen, *Phoca groenlandica*, har sine kastelegre ved Newfoundland, i Vesterisen og i Kvitsjøen. Normalt kastes ungen i siste halvdel av mars ute i drivisen langt fra land. Om enkelte hunner kan kaste spredt utenfor kysten av Øst-Grønland, vites ikke.

Ringselen, *P. hispida*, er den vanligste selen på Øst-Grønland, hvor den finnes langs hele kysten. Den føder sine unger i snøhuler på fjordisen. Ifølge McLaren blir ungene født mellom midten av mars og midten av april i det nordøstlige Canada. I «Norges Dyreliv» står det at ved Grønland kaster ringselen i midten av mars til midten av april, til dels også senere.

Ifølge opplysninger fra Finn Devold kan det passe at ungekastingen foregår fra midten av mars til midten av april på Sørøst-Grønland. Det kan forekomme at enkelte kaster senere enn vanlig, men det forekommer relativt sjeldent. Ifølge «Norges Dyreliv» beholder ungene ullpelsen i ca. 14 dager – da begynner fellingen. Først 5 – 6 uker etterfødselen er hårfellingen ferdig. Ungene har da fått sin korthårete pels.

Under forutsetning av at de hvitpelsete ungene som er funnet i håkjerring, er snaddunger og at de er født i normal tid, må de ha dødd på et tidspunkt da de fremdeles hadde ullpelsen helt eller delvis i behold, dvs. tidligst som nykastet i mars-april engang, og ikke senere enn mai og begynnelsen av juni.

Ungene kan ha vært dødfødte eller de kan ha dødd en naturlig død på fjordisen. Døde unger ville neppe bli liggende lenge på isen, da rev, bjørn og rovfugl ville spise opp skrottene i løpet av kort tid.

Ifølge «Norges Dyreliv» kan ungen av ringsel, i motsetning til grønlandselen, gå i vannet og svømme ennå mens den har ulldrakten, ofte bare et par dager etter fødselen. Selv om de små ungene kan gå i vannet og svømme kort tid etter fødselen, er det likevel trolig at en del av dem ikke vil finne igjen hullene og derved drukne.

Det kan også tenkes at isen er brukket opp meget tidlig, og ungene er vasket på sjøen og omkommet. Det er også sannsynlig at håkjerringen kan komme opp i det øvre vannlag, og således kan ta levende unger og andre dykkende dyr og fugl i sjøen. Dersom vi antar at døde unger kunne bli liggende på isen til den går opp og smelter, hvilket antagelig skjer normalt i juni, vil det si at håkjerringen må ha hatt ungen i magen i minimum en måned, dersom skrottene er slukt kort tid etter at de kom i sjøen.

Egning og setting av håkjerringsliner.

Dersom ungene ikke er spist levende av håkjerring som går høyt i sjøen, kan det tenkes to muligheter for ungene som er døde ved drukning eller andre årsaker, nemlig a) at de blir spist av håkjerring etter kort tid eller b) at de døde dyr synker ned på bunnen, hvor de så kan tenkes å bli liggende i lengre tid før de blir spist av håkjerring.

Muligheten b) er slett ikke umulig, men det må trolig ansees som lite sannsynlig at døde sel, og andre dyr, ville bli liggende intakt på bunnen særlig lenge. Trolig ville de bli spist opp på kort tid av amphipoder, isopoder og slimål.

Muligheten a) står da tilbake som den mest sannsynlige. I så tilfelle vil det si at ungene må ha ligget i håkjerringmagene mellom ca. en måned og minst tre måneder, kanskje nærmere fire. Funnen ble som nevnt gjort i midten av juli. De observerte funn kan således tyde på at håkjerringen har en meget langsom fordøyelse.

Vi vet at alle livsprosesser går meget langsommere ved lave temperaturer enn ved høye. Håkjerringen lever antagelig over

størstedelen av sitt utbredelsesområde i kaldt vann, og da må hele dens metabolisme, fordøyelsen inkludert, være langsom.

Som det fremgår av det foregående, sluker håkjerringen maten i store stykker, til og med hele seler. Det er ikke snakk om at maten tygges, til nød blir den klippet opp i passende stykker av den skarpe tanngarden.

Maten må fordøyes fra overflaten og innover, og da maten foreligger i slike kjempestore stykker, må fordøyelsen av disse nødvendigvis ta lang tid. På slukte seler skal fordøyelsesveskene først smelte skinnet og et tykt spekklag, før fordøyelsen av muskler og andre organer kan ta til.

Det skal nevnes at bein og tenner i selrestene som ble funnet, ofte var myke og bøyelige – de var helt dekalsinerte. Kalk i beinvev oppløses ikke så svært fort, så dette er også et tegn som muligens tyder på at de har ligget lenge i håkjerringmagene.

Som et analogt tilfelle kan nevnes de store tropiske slanger som sluker en geit eller andre dyr av samme størrelsesorden med hud og hår. Fordøyelsen av slike store matklumper må også for slangene ta lang tid, i det minste flere dager, og her må fordøyelsen skje relativt hurtig på grunn av den høyere temperatur.

Annerledes er det med dyr som spiser finfordelt mat, enten slike som tygger den eller spiser plankton og småorganismer. Her blir den overflaten fordøyelsesveskene virker på, så uendelig meget større, og fordøyelseshastigheten må da også bli tilsvarende stor, selv ved lav temperatur.

Vi vet at mange dyr vokser langsommere i arktiske strøk enn i mer tempererte. Årsakene kan være naturlig å søke i temperaturens virkning både på fordøyelseshastigheten og den alminnelige metabolisme.

Problemene som er antydet, er ganske interessante, og de vil utvilsomt være av interesse å etterprøve virkningene av de forskjellige faktorer eksperimentelt, ikke nødvendigvis på håkjerring, men på andre fisk

som lever i kaldt vann og som spiser maten i store stykker.

Håkjerringhunner med hele bukhulen full av egg av hönseeggs størrelse er funnet mange ganger

(Bjerkan, 1958). Ingen av de håkjerringene som ble undersøkt, kan karakteriseres som kjønnsmodne. Håkjerringen har to ovarier. Selv de første fiskene vi tok, hadde lite utviklede ovarier, og overflaten var kornet, p.g.a. eggene som var mindre enn erter. I den småfalte fisk vi tok inne i fjorden, var ovariene enda mindre utviklet.

Vi vet fremdeles lite om håkjerringens vandringer, veksthastighet og den aler den kan oppnå. Dersom fordøyelsen er så langsom som funnene av hvitpelsete selunger indikerer, kan det bety at også veksten er langsom. Det ser ut for at håkjerringen forholdsvis lett blir utfisket i et område, hvilket i så tilfelle kan tyde på at veksten er langsom. Trolig må hunnene være minst 5 meter lange før de er kjønnsmodne og forplantingsdyktige. Så vidt vites er det ikke foretatt aldersanalyse av håkjerring.

Til slutt vil jeg rette en takk til skipper og mannskap på M/S «Brandal», som på mange måter var behjelpelig med innsamlingen av materiale. Takk rettes også til konservator J. Kjennerud, Bergen, for hjelp med å bestemme de ektoparasittiske krepsdyr.

Litteratur.

- Bjerkan, P., 1958: Håkjerringens forplanting. Fauna: 81 – 86.
Bjerkan, P. og Koefoed, E., 1957: Notes on the Greeland Shark.
Fiskeridirektoratets Skrifter, Serie Havunders. 11, No. 10.
Carlson, L., 1958: Håkjerringa og håkjerringfisket. Fiskeridirektoratets Skrifter, Serie Fiskeri, 9, 1.
McLaren, I. A., 1958: The biology of the ringed seal (*Phoca hispida* Schreber) in the Eastern Canadian Arctic. Bull. Fish. Res. Bd., Canada, No. 118.
Nansen, F., 1924: Blant se log bjørn.

STETTE

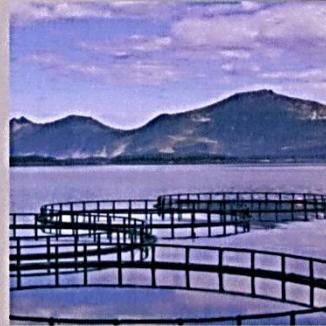
INNOVATIONS IN FISH PROCESSING

FISKEFARTØY

PROSESSINDUSTRI

OPPDRETT

EN MEDSPILLER SIDEN 1929

Peter Stette AS er en bedrift med historie tilbake til 1929. Våre lokaler er i Skodje kommune, 30 km fra fiskerihovedstaden Ålesund. Siden 1970-tallet har vi vært en leverandør til fiskeindustrien i Norge, og de siste årene på et globalt marked.

PETER STETTE AS

Stette Industriområde | 6260 Skodje | Norge
T: +47 70 24 47 10 | E: office@stette.no

Design: www.osberget.no

 www.stette.no

Då ishavsskuta «Flemsøy» vart «kinosal» ute på Fyllabanken.

Ein fangstmann fortel:

På slutten av 1950 talet låg vi med «Flemsøy» på torskefiske med line ved Fyllabanken, mellom Vest-Grønland og Labradorkysten.

Hans Kaldhol frå Hareid var skipper på denne turen. På Vest-Grønland var Jon Dale tilsett som velferdssjef. På denne turen hadde skipperen invitert Dale til å vere med ut på feltet ein tur. Dale hadde vore på Vest-Grønland eit par år, og hadde hatt god lyst til å vere med ein av båtane ut.

Det var dårleg fiske denne turen. Linene vart sette og dregne i ett, men det var lite fiskeri. Mannskap og skipper tok det heile med fatning. Men ikkje alle av dei andre båtane gjorde det. Det var mykje syting og bannskap over radioen.

Behovet for litt velferd hadde nok knapt vore større enn denne kvelden ute på Fyllabanken då vonløysa heldt på å få overtaket både på «Flemsøy» og dei andre båtane.

Jon Dale hadde med filmframvisar om bord i «Flemsøy». Men i staden for å berre vise film til mannskapet om bord i «Flemsøy», var det ein glup kar i mannskapet som hadde forslag om at vi kunne henge lerretet opp i stormasta og plassere framvisaren i rorhusvinduet. Det var eit fantastisk ver, og karane gjekk straks i gang med å prøve ut ideen. Dei som ikkje var i sving med å spenne opp lerret og henge opp framvisar, benka seg på romluka og på dekk, spente på kor dette skulle gå. Dale starta opp ein film – med svært godt resultat.

Fleire fiskebåtar låg i nærleiken, og gjennom skipsradioen vart det informert om kva som var på gang, og dei vart inviterte til å kome «på kino». Båtane seig straks opp på sida av «Flemsøy», og hadde god utsikt over filmteppet der «kveldens film» vart framsynt.

Lyden var det verre med, men om bord i «Flemsøy» var det også ein snartenkt maskinist. Han hengde den vesle høgtalaren på framvisaren framfor sendarmikrofonen på «Flemsøy», så vart dei andre båtane oppkalla, og brått hadde alle båtane som var kome til også lyd i verdas største kinosal.

Det eg hugsar best frå denne filmframvisinga er likevel den fantastiske solnedgangen og det flakkande nordlyset som akkurat denne kvelden for over himmelen, og over Labradorkysten langt der bak, bakom filmlerretet i stormasta på «Flemsøy»

VESTLANDSHUS
- endelig hjemme

Byggeplaner?

Vi tilpasser boligen til ditt behov
Hos VestlandsHus kan du velge mellom 43 hustyper - fra de ultra moderne til de praktfulle. Finner du ikke noe for din smak, så skreddersyr vi boligen til dine ønsker. Bestill GRATIS huskatalog på vår nettside eller ta direkte kontakt med nærmeste forhandler for mer informasjon.

Din lokale forhandler:
VESTLANDSHUS ULSTEINVIK
www.vestlandshus.no
Tlf: 70 01 20 33

Bestill katalog

Arktisk Canada kunne vært norsk

Av Asle Johansen

Asle Johansen driver meglerfirmaet Norsk Polarbefraktning. Han forteller i denne artikkelen at i 1949 og 1951 seilte selfangstskuta «Polarquest», som hans far var med, inn i noen av farvannene der Otto Sverdrup hadde seilt i 1898 til 1902 med «Fram».

Artikkelforfattar Asle Johansen.

Like før unionsoppløsningen i 1905 foretok kaptein Otto Sverdrup og hans mannskap på polarskuta «Fram» en reise i arktisk Canada. De annekterte landområdene, men det ble aldri fulgt opp av den norske stat.

-Skuta seilte opp Davis Stredet, Baffin Bukta og langs Baffin Land opp mot Thule, hvor de påtraff to polareskimo familier, i en fjer nord for Thule. Disse var fra kolonien Etha, verdens nordligste fastboende mennesker. Eskimoene var eldre mennesker med kun en yngre gutt sammen med seg. Dette var ekte polareskimoer som holdt på å bygge vinterhus, av stein og torv, men bodde i telt. De to polareskimofamiliene var også med å fisket polarrøye med garn. Dette er en meget interessant oppdagelse som jeg ikke kan minnes at Sverdrup nevner i sine beskrivelser.

Polarrøye ville vært et viktig supplement, både som fersk mat og saltet, for oppbevaring.

I en fjord nord for Thule fisket mannskapet på «Polarquest» polarrøye sammen med eskimoene fra Etha-kolonien. Alle foto frå Asle Johansen.

Mannskapet på «Polarquest» tok selv en god del polarrøye til eget bruk. Disse polareskimoene fortalte at de om vinteren kjørte over Ellesmere Island og fanget moskus.

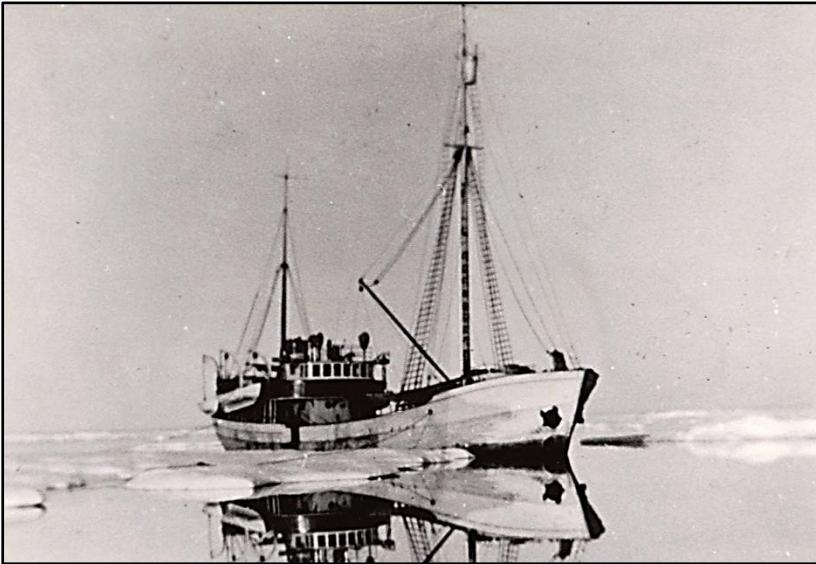
På seilingen besøkte «Polarquest» nære områder ved Eilif og Amund Ringnes øyene, samt Ellesmere Island.

Ishavsskipper og reder Ludolf Scheldrup sier til sitt mannskap, i det han ser innover land. «Her er det bare å sette en bulldoser i arbeid og rydde litt, så er det ferdig rullebane for fly». Akkurat her ligger i dag Eureka flyplass.

«Polarquest» var også innom «Fram» sin vinterhavn (1901-1902) i bunnen av Gåsefjorden, et historisk sted.

«Polarquest» var nok det første norske polarskip som besøkte dette stedet etter «Fram». Våren / forsommaren 1951 var det lite is i disse farvannene, noe en også kan se av bildene, det er ikke bare i den senere tid området har vært nesten isfritt.

Under en av ilandstigningene fra «Polarquest» har min far, Håkon Johansen, fortalt at de fant messingbokser i oppmurte steinvarer som Sverdrup og hans mannskap hadde bygd.

«Polarquest» ble bygget og overlevert i 1949 fra Søviknes båtbyggeri.

Inne i disse boksene lå det skriv hvor Sverdrup annekterte landområdet i den svensk-norske kongens navn. Alt ble lagt tilbake som de fant det.

Sammenraset eskimoboplass, der takbjelkene var sidebein til hval.

Annet som ble funnet var en sammenrast og fraflyttet eskimoboplass, hvor takkonstruksjon og sperrer var av sidebein på hval. På Cherryøyene fant mannskapet på «Polarquest» eskimogravplasser. På slett berg lå det 20-30 små steinrauker, som antas å ha vært markeringer over døde.

Ved en tilfeldig undersøkelse fant de en 10-15 cm lang hårflette, som ble lagt tilbake slik som de fant den.

Hvor de døde var vites ikke, da benrester ikke kunne sees.

Annekteringen som ble foretatt i forbindelse med polarseilingen som i Otto Sverdrup gjorde, var jo i seg selv en bragd og behøver en oppresing, nå i disse årene hvor vi markerer polaroppdagerne og forskerne Fridtjof Nansen og Roald Amundsen.

Ved seilingene til Sverdrup, i polare områder, skaffet han uvurderlige kunnskaper om is, strøm, temperatur og geografiske data.

Et annet spørsmål er om kongeriket Norge har fått tilbake noen av boksene som var lagt ut, fra dagens eier Canada. Om ikke annet som et minne om en brytingstid der mennesker med stort pågangsmot og iver gjennomførte bragder av ufattelige dimensjoner, i små skip på oppdrag for en av verdens største polarnasjoner, i utforskning.

Uten mulighet til, der å da, å holde nasjonen fortløpende oppdatert om fremdriften i polarseilingen og annekteringen, men måtte vente til de kom hjem, med skip og mannskap.

Noen av mannskapet på «Polarquest» på land. Far til Asle Johansen, Håkon, i midten.

Det tok år før Sverdrup kunne avlegge en rapport om sin fantastiske reise. I dag har vi god kjennskap til områdene som var annektert.

De inneholder verdifulle naturressurser av store verdien.

Seilingen i de nevnte områdene for «Polarquest» hadde som formål å fangste hvalross, i tillegg til selfangst på Newfoundland.

Det kan jo også opplyses at de skjøt isbjørn, men da prisen i Tromsø den gang var bare 15 kroner per skinn var ikke det lønnsomt.

«Polarquest» forliste lørdag den 23. februar 1957 på Islands sydkyst, nærmere Eldvatnsa i Vestre Skaptafellsyssel, også kaldt Islands skipskirkegård, på vei til fangstfeltet ved Newfoundland. Hele mannskapet på 25 ble berget i land.

Landet Otto Sverdrup annekterte kunne i dag, og tidligere, ha gitt Norge et helt utrolig land og havrett med sokkel, og med enorme verdier. Vi mistet dette og Grønland med mer.

«Polarquest» for anker ved Cherry øyene.

K.B. SERVICE
6062 Brandal
Tlf.. 410 48 774

Lun polarkveld med iskaldt Jan Mayen-stoff

Av Gunnar Wiik

Polarkvelden på Ishavsmuseet Aarvak trakk fullt hus, også denne gongen. Ole M. Ellefsen – museumsdirektør, historikar, journalist og foredragshaldar – viste bilde og fortalte frå ei ganske så merkeleg revejakt på Jan Mayen, som han har skrive bok om.

Ole M. Ellefsen held foredrag på Ishavsmuseet.

Like visst som Hareidsstemna blir arrangert i veke 42 kvart år, så er onsdagen i denne veka via ishavs- eller polarhistorie. I tillegg til smakebitar frå nokre revejegerar sine opplevingar på Jan Mayen tilbake i 1926, kunne publikum nyte musikalske innslag signert Ingfrid Grimstad, Leiv Arne Nydal, Elisabeth Øvreliid og Ronald Øvreliid. Kaffi og kaker var som vanleg inkludert i inngangsbilletten.

Lokale namn

Fleire ulsteinigar tar del dramaet som er omtalt i «Revejegerane på Jan Mayen». Overvintringa vil setje spor i sinna til fangstmennene. I utgangspunktet er dei på polarøya for å bli rike. Pelsen frå polarreven er godt betalt, og planen deira er også fange reven levande, slik at dei seinare kan drive oppdrett av rev heime i Norge. Men denne typen optimisme varer ikkje særleg lenge. Svartsynet kjem snikande i takt med mørketida, utfordringane og opplevingane jegerane etter kvart møter. Glede og optimisme snur til mistillit, misunning og destruktive tankar og gjerningar.

Boklansering

Kombinert foredrag og boklansering såg ut til å fungere godt, etter det ein kunne sjå på responsen frå publikum. Forfattaren fekk selt ein stabel med bøker etter endt foredrag på Ishavsmuseet, og kjøparane nytta sjølv sagt høvet til å sikre seg namnetrekket hans i same slengen. «Revejegerane på Jan Mayen» er basert på notatar ført i pennen av fangstmennene som overvintra der borte. Mellom anna av Nils Garnes.

Barnebarnet fann dagbökene

I det forfattar Ellefsen skal avslutte foredraget sitt, ropar han opp Atle Garnes, som er barnebarnet til den nemnde Nils.

– Eg veit du er her. Du må kome opp på scena; det er ein ordre! Denne boka hadde ikkje blitt til utan deg.

«Eit eventyr!»

Atle Garnes er minst like takksam overfor forfattaren, og har med seg eit handlaga, staseleg messingobjekt – med eit kart av Jan Mayen inngravert – til Ellefsen.

– Det er eit eventyr for meg at det har blitt ei flott bok av dette stoffet, fortel Garnes, som fann fram til ei rekke dagbøker som boka til Ellefsen er basert på. Det var etter at han las og blei inspirert av polarboka til Susan Barr i 2010 at tinga utvikla seg. Dette var den første kimen; Atle si nysgjerrigkeit var trigga.

– Det har vore ei spennande reise. No er eg berre glad, seier Atle Garnes.

Musikk ved Ingfrid Grimstad, Leiv Arne Nydal, Elisabeth Øvreliid og Ronald Øvreliid

Nye miljøgiftfunn hos dyr og mennesker i Arktis

Urovekkende høye nivåer av miljøgiften klorerte parafiner er funnet i fugl, fisk, fugleegg og pattedyr rundt Svalbard, og også i morsmelk. Nå viser det seg at giftstoffet dessuten øker i de marine næringskjedene i Arktis.

Død polarmåke på reir. Foto: Hallvard Strøm, Norsk Polarinstitutt.

Dette fremkommer i en ny forskningsrapport fra Framsenteret ved NILU (Norsk institutt for luftforskning), Norsk Polarinstitutt og SWECO.

Klorerte parafiner utgjør en gruppe av stoffer som er giftige, brytes langsomt ned i naturen og kan hope seg opp i organismer. Stoffene er tidligere påvist i blant annet fisk, fugl og fugleegg, pluss i morsmelk hos norske mødre. Til tross for dette har ikke forskerne frem til nå hatt nok informasjon til å bevise at miljøgiftene også hoper seg opp i de marine næringskjedene, og at de dermed er en varig trussel for dyr og mennesker.

Den nye undersøkelsen bekrefter at klorerte parafiner blir oppkonsentrert i næringskjeden i Arktis og utgjør et helse- og miljøproblem.

Dette er alvorlig. Miljøgifter er en global utfordring, og internasjonale reguleringer i takt med ytterligere forskning er nødvendig for å fjerne de skadelige stoffene fra markedet. Resultatene fra forskningsrapporten er et viktig

innspill til Stockholmkonvensjonen som har formål om å avvikle eller begrense bruken av skadelige persistente organiske forurensninger i industri og jordbruk over hele verden, sier miljøvernminister Tine Sundtoft.

Forskerne bak studiet har påvist høye nivåer av klorerte parafiner i prøver av blod, egg og vev fra isbjørn og i sel, krykkje, polarmåse, ærfugl og torsk innsamlet i Svalbard-området.

Klorerte parafiner er fettløselige, som betyr at de lagres i fettreservene. De er også lite nedbrytbare som gjør det vanskelig for pattedyr og fugl å kvitte seg med stoffene. Pattedyr som spiser byttedyr med miljøgifter i seg vil etter hvert få høyere miljøgiftnivåer enn det byttedyrene hadde, og koncentrasjonen av miljøgifter blir dermed høyere jo lengre opp i næringskjeden man kommer, forklarer forskningsdirektør Eldbjørg Sofie Heimstad ved NILU.

Mennesker, isbjørn, sel og enkelte fuglearter er eksempler på arter som er øverst i næringskjeden og dermed ekstra utsatt for miljøgifter. Miljøgifter hos dyr og mennesker har ofte en akutt giftig effekt, men de kan også ha en mer langvarig og kronisk effekt ved for eksempel å være kreftfremkallende, redusere reproduksjonsevnen eller skade arrestoffet.

Miljøgiftene spres med luft- og havstrømmer fra forurensede områder i Europa og Nord-Amerika til Arktis, og vil være til stede i naturen lenge etter at utslippet er stanset.

Gamle miljøgifter som PCB og klorerte sprøytemidler har de siste årene avtatt i naturmiljøet fordi det er innført forbud mot produksjon og bruk. Dette er ikke tilfelle med klorerte parafiner som det nå haster med å få innført et internasjonalt forbud mot, mener forskerne bak studiet.

Vi oppdager stadig nye miljøgifter i Arktis. Det er nødvendig å undersøke hvilke virkninger disse stoffene har på økosystemene i nord. Dette er ikke minst viktig nå når Arktis gjennomgår store klimaendringer, sier leder av

miljøgiftprogrammet ved Norsk Polarinstitutt, Geir Wing Gabrielsen.

Undersøkelsen har også gitt ny kunnskap om nivåer av miljøgifter i arktiske dyr og fordelingen av miljøgiftgrupper som nye bromerte flammehemmere og fluorerte overflatestoffer (PFAS). Studiet er en del av Miljødirektoratets program for kartlegging av nye miljøskadelige stoffer.

Isbjørn. Foto Geir Wing Gabrielsen, Norsk Polarinstitutt.

Plukkfangst:

Den 31. juli 2013 var det 50 år siden at en av de mest spektakulære geologiske gjenstander - jernmeteoritten Agpalilik - ble funnet av den danske forskeren Vagn Fabritius Buchwald på Nordvest-Grønland. Det snakkes om en av verdens største jern meteoritter på hele 20 tonn, og han døpte den etter funnstedet - halvøya Agpalilik, som betyr «klippen, hvor sjøkongen bor».

I dag er meteoritten i Geologisk Museums gård på den stålslede den ble transportert til Danmark med i 1967 - fire år etter funnet.

(Polarfronten 3-2013)

Ny polar-portal.

Danmarks Tekniske Universitet, Danmarks Meteorologiske Institutt og De Nationale Geologiske Undersøkelser for Danmark og Grønland har gått saman om ein ny polar-portal: www.polarportal.dk

Mannskap på «Polarstar».

I Isflaket nr. 2-2013 side 10 hadde vi eit bilet av mannskapet på «Polarstar» ved Newfoundland i 1975, der vi etterlyste namn på karane. Isflaket har fått denne e-posten fra Arnt Skinnes om dette bilde.

Fant bilde i bladet nr. 2 2013 med artikkel fra selfangsttur med «Polarstar».

Så bilde av mannskap på «Polarstar» selfangstturen i 1975, tror jeg det var. Jeg var med på turene i 1972, 1973 og 1975. Jeg husker jeg fikk min far Hallvard Skinnes til å kjøre meg til Brandal, han kjente Petter Karlsen fra tidligere. Jeg kom inn på hans kontor med andektig mine og bad om hyre på selfangst.

Alvorlig satt Karlsen bak det store skrivebordet i polert edeltre og så på meg. Jeg ble mørnstret opp og ned «Snu deg!» lød ordren, og jeg snudde meg som på ustilling. Jeg hadde god fysikk og tålte hardt arbeid. «Ja, du skal få bli med!».

Jeg var 18 år og klar for selfangst. Jeg var utrolig glad for å få jobben og har alltid satt pris på de tre turene jeg hadde på «Polarstar». Det var noen utrolig fine turer.

Fra venstre på bildet i fremste rekke står Stein Myklebust, Trygve Søvik, Leiv Otto Åsebø, jeg tror det er Rudi (fornavnet husker jeg ikke), så undertegne Arnt Skinnes, Ragnar Thorseth, Oddvar Bjørge, så en fra Florø som jeg ikke husker navnet på, jeg tror han seilte ute som Styrmann. Han som står bak i oransje kjeledress kan være Frode Helgesen.

Ellers var det en artig tur. Johan Holstad var skipper. Noen av oss mannskapet satte øl i tørkerommet fremme og da vi hadde med forsker brukte vi hans blodplasmasentrifuge for å klare ølet. Vi satt rundt bordet med hver vår reagens rør (6 stykker) og så separerte vi glassene og tok en skål.

Dette var i plukkfangsten etter Gråing og vi hadde litt tid om kveldene. Nå led det ut på kvelden og ikke alle fulgte med i bordrunden så centrifugen ble startet med ett glass i manko. Resultatet var at centrifugen truet med å forlate lugaren og det ble et himla liv for å stoppe den.

Forskeren kom inn og han var like vill som centrifugen hadde vært, men kunne ikke annet enn le da ingen skade var skjedd.

I plukkfangsten kunne det vanke en selgryte om kveldene, stekt ryggkjøtt av Gråing, surret i Viking boksmelk. Det var en meget fin gjeng om bord og jeg minnes alle som meget hyggelige skipskamerater.

Vi gjorde en god tur og jeg husker at skytter Ove Gjerde imponerte oss alle med sin skyting i plukkfangst. Liv passet på oss med god mat. Tore Øyehol var Messegutt. Rune Nørmingset var smører. Gamle Heggem var maskinsjef og Johan Gjerde var maskinist. Rolf Nakken var tredjeskytter. Sigurd Haugland andreskytter. Jeg tror det må ha vært slik.

Nå gleder jeg meg til å lese artikkelen i bladet.

Håper at dette er til noe hjelp.

Ha en fin dag, beste hilsen
Capt. Arnt Skinnes

Liv Skarbak har vore innom Ishavsmuseet med desse namna til bilde:

Bak i oransje kjeledress er inspektør Martinsen. Vidare frå venstre: Stein Arthur Myklebust, Trygve Søvig, Leif Otto Åsebø, Johannessen (huska ikkje fornamnet, men vi kalla han Langbein). Vidare er Arnt Skinnes, Ragnar Thorseth, og Oddvar Bjørge. Den siste huska ikkje Liv namnet på.

«Polaris» bærga Canadiske landfangarar.

Av Norleif Aspehjell

I forbindelse med Ragnar Thorseth sin artikkel i Isflaket nr. 2/13, «Med Polarstar til Ishavet», kom eg til å tenkje på den gongen vi bærga landfangarar som hadde drive til havs. Thorseth er inne på dette i sin artikkel.

Vi skulle forflytte oss nordover og gjekk langs med kanten, da såg oss aust i horisonten en båt.

Då vi kikra på dei såg vi at dei hadde bunde klede på ei øre som dei fikta med. Forstod at dei trengde hjelp, då vi kom fram til dei fortalte dei at dei var bensintomme. Dei var forfrosne og svært svoltne. Dei hadde ikkje varme om bord i båten.

Vi tok dei om bord og ga dei mat og slepte dei inn til St. Anthony.

Dei hadde 2 gråingar om bord. Då dei såg at «Polaris» kom for å berge dei, bestemte dei seg for at dei ville gi desse to selane som takk. Men dei ombestemte seg då dei såg alle skinna vi hadde på dekk. Dei meinte vel at 2 dyr frå og til betydde ikkje så mykje for oss, så dei beheld dyra sine sjølve.

Dette var aust for Gråøyane. Båten var «Polaris» og årstalet var 1964. Petter Brandal var skipper. Han fekk telegram, der det stod at vi takkar deg og ditt mannskap for bergninga og det telegrammet hang innramma i salongen til Petter.

Vi tok båten deira på slep. Begge foto: Norleif Aspehjell.

Det hadde vore leiteaksjon etter dei med fly. Fangarane hadde sett flyet, men flygarane såg ikkje dei. Dei hadde sikkert vore sakna i fleire dagar. Det var to mann i båten.

Plukkfangst:

Penger til å utforske Polhavet

Havforskingsinstituttet har fått 25 millioner kroner fra Norges forskningsråd for å utforske økosystemet i Polhavet. Blant annet skal det gjennomføres et grunnleggende tokt i 2017 med «Kronprins Haakon».

Det er Havforskningsinstituttet som melder dette på sine nettsider.

Miljøgifter i isbreene

Forbudte miljøgifter fra utslipp på 1970/80-tallet lekker nå ut fra isbreene i Arktis som en følge av klimaendringer og issmelting. Det forsker Carlsson på.

– I isbreen er ikke miljøgiftene tilgjengelige for marine dyr, derfor er dette en kilde man egentlig har ignorert. Men når isbreene smelter blir de «gamle» miljøgiftene tilgjengelige i hele den marine næringskjeden gjennom smeltevannet, sier Pernilla Carlsson, som nattopp har levert sin doktorgrads- avhandling om miljøgifter i Arktis.

Det er Framsentret som melder om dette på sine facebooksider.

Kjøl-filmprosjekt med Blåst Film og Ishavsmuseet Aarvak

For første gong skal vi bringe saman filmbransjen, museum, bibliotek, kulturhus, kommunar og fylkeskommunar fra Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.

Blåst film og Ishavsmuseet Aarvak har eit samarbeid om «Ishavshanda» gjennom KJØL prosjekta.

Ver og vind, hav og is formar landskapet vårt. Eit levd liv formar hendene våre.

I den sunnmørske kystkulturen er «ishavshanda» ei hand som har erfart ikkje berre tungt arbeid, men også harde værforhold, og naturopplevingar som dei heime vanskeleg kunne førestille seg. Kan hendene fortelje noko om arbeidet og naturen dei vart forma av?

I begyndelsen av april 2013 reiste brødrene Are og Sturla Pilskog til Bottenvika for å filme isen. Dei tok seg fram med isbrytar og helikopter. Det vart både tatt bilder og filma levande film av drivisen.

I september 2013 var dei ei veke om bord «Aarvak» og filma arbeidshendene til nokre av ishavsfolket.

Is i Bottenvika. Alle foto: Blåst film.

Filmprosjekte som finansierast gjennom KJØL skal vere konkrete samarbeidsprosjekt mellom museum/kultursentre og filmprodusentar. Fokus for filmane i KJØL er kystkultur og filmane bør ha ei lengde på mellom 5 og 15 minutter.

KJØL handlar om mulegheita som ligg i å bruke museum, bibliotek og

kulturinstitusjonar som alternative visningsarenaer for den frie kunstneriske filmen. KJØL handlar ikkje om tradisjonelle fjersynsdokumentarar eller informasjonsfilm, men om alternative lengde og format, og ikkje minst om kunstneriske og nyskapande måtar å fortelje om vår historie og vår nære verkelegheit på.

«Ishavshanda» her representert ved selfangar Odd Eiken.

Brødrene Are og Sturla Pilskog starta det vesle (men ekstraordinære) dokumentarfilmselskapet Blåst Film i januar 2009. Dei har mellom anna produsert «Jakten på det nye Norge» (2011) og «Havets sølv» (2012), begge vist på NRK. «Havets sølv» vart mellom anna nominert til Amanda for beste norske dokumentarfilm i 2012, og fekk pris for beste norske kortdokumentar på Bergen internasjonale filmfestival (2012).

Blåst Film er eit filmselskap plassert på ytre søre Sunnmøre, der fjella møter havet. Dei produserer natur- og dokumentar-filmar for det norske og det internasjonale markedet. I tillegg til filmutdanning, har regissørane master i henholdsvis biologi og sosialantropologi.

Filmen vil ha premiere her på Ishavsmuseet vinteren/våren 2014.

Selfanger Jetmund Voldnes let seg filme til «ishavshanda»

Dagbok ført av Adolf Brandal under en overvintring på Øst-Grønland 1908-1909

I samband med at det i år er 80 år siden domen i Haag avslutta Grønlandssaka, og samstundes 105 år siden Floren-ekspedisjonen, vil Isfalket i år trykke dagboka frå Floren-ekspedisjonen i si heilheit. Dagboka ført av Adolf Brandal var også viktig bevisførsel i Haag domstolen.

(Ishavsmuseet har ikkje foto frå denne ekspedisjonen, så alle foto i denne artikkelen vert illustrasjonsfoto.)

Del 4 av 4

Torsdag 1 April.

Vestlig vind. Har taget dagen med ro.

Fredag 2 April.

Jeg gik fra Griper til Nesset kl. 8. Paa Nesset i 5 tiden eftm.

Lørdag 3 April.

Har set efter fælderne. Ingenting i dem. Sevrin gik nordover idag. Fint veir, lidt skyet; antagelig sne i luften; vindtræk fra nord.

Søndag 4 April.

Jeg vaagned tidlig, kl. 5 morgen. Men det var for tidlig at staa op. Derfor lured jeg tiden av lidt. Som jeg holdt paa at sovne igjen, hørte jeg noget komme. Stod hurtig op og fik paa mig strømperne samt sko og ud for at se hvad det var. Tænkte næsten, at det var ulvene, som kom ruslende. Da jeg aabned døren om just en bjørn luskende et par alen fra mig, dog uden at faa øie paa mig med det samme. Tog hurtig sikte; men klik sa geværet. Bjørnen stod da og saa paa mig. Jeg var hurtig til at spænde Kragen igjen. Da gjorde geværet sin pligt, og bjørnen var min. Jeg har flaaet den og skinnet ligger ved mine fødder, da jeg skriver dette. Det er koldt. Wind af land N.

Manag 5 april.

Tørned ud i 7 tiden. Fik mig lidt kaffe i livet, titted ud og alt var iorden. Snekave og vind fra vest var det eneste jeg saa og følte. Siden tog

jeg en tur nord med stranden for at skyde harer. «Viggo» blæste dem bort ligesom igaar. Har spækket af bjørneskindet.

Tirsdag 6 April.

Efter at ha spist tog jeg geværet paa nakken og ruslet ind til «Guldtopen» for at skyde mig en hare. Lykken var mig huld, saa en maate ligge. Tænkte paa at gjøre jagt efter flere; men veiret saa truende ud, saa jeg vendte næsen hjemefter. Jeg var saavidt kommen hjem, da uveiret brøt løs. Det var tyk snekave og sydlig luft, da jeg gik hjemover, og naar veiret er slik, har vi altid en rasende storm med snefok fra nord, før dagen er ude.

Saa nu sidder jeg lunt inde med god fyr i ovnen, hvorpaa staar en kasserolle med deilig duftende harekjød. - Men nu gaaf det til Bloksbjerg!!

En vældig stormbyge feied henover taget, og jeg hørte, at skorstenen ramlet. Ild aske og røg staar ned og udigjenem ovnen. Maatte grave mig ud og se at faa stoppe til hullet i taget; slog vand i ovnen; bevares for kulos. Jo det er deilig. Ja ja - jeg kryper i køien.

Onsdag 7 April.

Laa længe vaaken og funderte paa, om det snedde, og hvorledes jeg skulde faa kogt kaffe resultatet blev, at skulde jeg faa kaffe, saa maatte jeg tørne ud og se at ordne bysseen. Jeg maatte til at fuske i smedekunsten og klinke sammen et rør; tog den nedblæste stump og satte deri; retted op bysseen saa nu er det i skjønneste orden. Kogt kaffe til frokost. Harekjødsuppe til middag. Saltet bjørneskindet og saa alt i proper ordning. Det sner fremdeles. Vindretning fra syd, dog yderst laber.

Torsdag 8 April.

Var oppe i 8 tiden. Har været ude og set mig om; syslet med stopning og lapning. Det har holdt op at sne; stille. Solen skinner ganske varm; dog fryser det i skyggen, mens det tiner paa forsiden. Risengrød til middag. Intet at opdage.

Fredag 9 April.

Tørned ud 9 tiden. Taaget veir idag. Har syslet med forskjellig. Frosttaagen varer ved. Et lidet vindtræk fra sydvest. Ingen fangst.

Lørdag 10 April.

Stod op i 9 tiden. Ude var det tæt skodde; solen orked ikke at bryde igjennem. Jeg var en tur ind til fælderne og rensed dem for sne. Foresten er det vistnok slut med rævefangsten for iaar. Jeg har ikke set andre dyr idag end en snadd og to ryper. Rypene er forresten saa tamme, at de gaar ikke afveien heller; bare staar og lægger hovedet paa skakke og ser med forundring paa disse tobenede væsener ligesom for at spørge sig selv: Hvad slags eller hvad sort er det der. Nu i eftermiddag har taagen lettet, og solen skinner ganske vakkert. Mit almindelige virke er at bruge kikkerten for at se efter bjørn og i mellemtiden at lappe klær og stoppe strømper.

Søndag 11 April.

Stod ikke op før kl 10. Tog mig en tur for at se efter harer. Efter megen trubbel fik jeg da endelig en. Det var ondt at faa øie paa dem da solen skinner saa udmerket idag. Den er saa varm, at sneen smelter i bakken; men kom ikke da i skyggen; for saa kan det let hende, du faar frostsaar.

Ikke et dyr at se eller opdage, Fraregnet harer. Har idag taget mig et ordentlig bad. Har det forresten koselig.

Mandag 12 April.

Efter frokost skulde jeg indover for at se efter fælderne. Paa veien traf jeg ulvespdr, og det bar efter dem over bakker og daler. Men sneen var tung at gaa, saa jeg måtte tilslut gi op. Siden har jeg været udover isen for at skyde snadd, hvilket totalt mislykkedes, da raaken var saa stor, og der ikke fandtes en istopp at skjule sig bag. Jeg koger min kaffe og gaar tilkøis. Fint veir.

Frå Grønland. Foto frå Peder Sulebakk.

Tirsdag 13 April.

Fint veir, vestlig. Mathias kom inat hid til Nesset. Han havde en tung marsch, da sneen laa dyb. Vi har sparket op de kulgitter, som var igjen; 5 pøser. Fandt fat i nogle vedtrær. Greier sig et par uger antagelig med det.

Onsdag 14 April.

Gik idag fra «Borganes» til Griper. Paa Svetdrupnæs i traf jeg bjørnespor, som viste tilfjelds. Fulgte sporene opover paa fjeldet. Der havde bjørnene dræbt en Moskuskalv og spist den op. Ulv og ræv havde der ogsaa vært. En stakkars ræv havde kommet nær bamsefar, hvilket havde bekommet den ilde. Det var en travel marsj til Griper.

Torsdag 15 April.

Idag har jeg taget det med ro til ud paa eftermiddagen, da Sevrin varslet bjørn i vente. Johannes paa ski til Hvalrosøen for at knipe den der. Sevrin vogted passagen for Griper. Sevrin skjød to i et træk, og da vi holdt paa at flaa skindet af dem observedes en tredje, hvilken vi ogsaa fik. Det var dyrisk koldt, saa vi maatte tine fingrene enten i varme bjørnekjødet eller paa vore respektive maver. Johannes forfrøs endel tær, jeg et øre, Johan en taa. Dog altsammen ikke mere end det gaar vist over ved almidelig pass. Bidende vind af Nordost.

Fredag 16 April.

Vi har spækket skindene og saltet dem. Vært efter kjød og taget, dagen med ro forresten. Frisk Nordost.

Harejakt på Grønland. Foto fra Peder Sulebakk.

Lørdag 17 April.

Fint nordlig. Baard har vært paa Sabineø og Hvalrosø. Skudt 2 harer. Dagen forløb i al ro. Term. viser 14' u. 0.

Søndag 18. April.

Vi holder os stille. Kun er det en eller to mand, som vekselsvis holder udkig efter bjørn. Fint veir.

Mandag 19 April.

Godt veir. Johannes gik til «Borganes». Gaarsnes og jeg var ude paa nyisen og saa paa nogen hvalroshul. Ingen fangst.

Tirsdag 20 April.

Skodde; antagelig vestlig. Har været en tur oppa Griper. Saa ingen ting. Peder har vært paa Sabineø. Saa spor efter en bjørn. Term. viser 14' u. frysepunktet.

Onsdag 21 April.

Vi pusler for det meste Inde, da veiret er saa og saa. Baard og jeg var en tur ud for Griper. Mathias ankom i aften kl. 11. Vi vented ham ikke. Vi laa og halvsov; kun Baard var oppe, og han hørte noget kom stille tassende. Antog at det var bjørn, som var kommet ind i gangen. Ikke et gevær var inde i stuen. Men vor iver gik

op i latter, da Mathias og hunden kom ind gjennem døren.

Det var saa latterlig det hele, at jeg fik lyst at gjengive historien i «Poesie»; dog blev det ikke noget høistemt digt.

*Det var i aftenens time sent,
vore kropper laa paa køien
slængt. Kun Baard var oppe,
han sad i ro og læste greven
af Monte Christo.*

*Vi noget hørte kom puslende
til vort bo.*

*En bjørn!! Men ak og ve, Du
store min og mads, ikke et
gevær at naa, kun sverdet*

*Kotikas. Det verget har saa mangen viv,
det kan nok tage bjørnens liv - - Ved dør parat
med bare ben*

*De færdig stod, naar ind den tren. - Mon „kua“
bort i kroken fnøs. Jeg, ja jeg laa i min seng og
gjøs.*

*Halvt af rædsel halvt af tross Johan af sovne
sær*

*kneb to patroner. Men gevær! Baard hurtig
greb sin Tomahawk for at give bjørn en dygtig
kak.*

*Nu døren gik saa snarlig op,
ind tren Mathias, iset i hver skjæggetap. Vi
hurtig ind i køien sprang og lo, saa hele stuen
sang.*

*Men Kotikas blev hængt paa vægg, til næste
gang den vise maa sin egg.*

Torsdag 22 April.

Skodde og lidt vind af nordvest. Har vært paa Griper. Intet at se eller høre.

Fredag 23 April.

Vestlig, skodde; dog lysned det frem paa dagen. Sevrin og Mathias har gjort sig klar til en tur, hvis endepunkt er Bassrok. Ingen fangst.

Lørdag 24 April.

Vestlig, taage. Sevrin og Mathias gik kl. 10 herfra. Det har frisket op fra Nord. Ingen ting af betydning har foregaa'et. 14 kuldegrader.

Søndag 25 April.

Grønland. Foto fra Peder Sulebakk.

Har stilnet af idag. Solen skinner varmt 12 varmegrader. Men natten er kold; kun 2 varmegrader i hytten. Jeg har tilbragt dagen med læsning og lidt spasseren. Baard og Johan har vært paa jagt efter snadd; udbyttet lig 0. Imorgen tænker jeg at traske til «Borganes» og afløse Johannes.

Mandag 26 April.

Ved middag gik jeg fra Griper til «Borganes». Det var en tung marsch, da sneen var dyb. Og solen varmed dyktig. Da jeg kom der syd, var Johannes netop kommen fra jagten paa en bjørn, som havde vært paa nesset. Han brugte Krag, og den klikker. Slagfjæren er i to stykker. Sydvestlig træk.

Tirsdag 27 April.

Johannes gik nordover; tog veien ud til vaaken for at følge denne og paa samme tid se efter bjørnen, som han saaret igaar.
Godt veir.

Onsdag 28 April..

Idag har jeg vert i «Taskedalen» og set efter harer. Set efter farlderne. Intet og intet. Kun smaa fuglene holder mig - med lidt selskab. De kvidrer sine smaa triller, og det er en afveksling i ensomheden. Godt veir.

Torsdag 29 April.

Har holdt mig hjemme; brugt kikkerten. Intet at se eller opdage. Johannes fangede en liden hvidræv som er i bur. Den sitter -og smaaagjør

efter mig, og nærmer jeg mig buret, murrer den og bider. Godt veir; vindtraek fra Ost.

Fredag 30 April.

Dagen er forløbet som sardvanlig. Kun har jeg fanget en ilden blaaræv af hunkjønnet. Den sidder med baand om halsen og ser paa mig, medens jeg arbeider paa dens bur. Den følger nøie med, og hvis jeg reiser mig, er den snar at gjemme sig bag hvadsomhelst - om ikke andet saa bag en sko. Det har været godt veir i hele dag. Nu hænger det lidt snetykke i fjeldtoppene og en frisk vind af Ost.

Lørdag 1 Mai.

Har vært paa snaddejagt. Det gik daarlig, da solen skinned saa blændende, at jeg saa ikke at sikte ordentlig. Arbeidet lidt paa ræveburet. Godt veir.

Søndag 2 Mai.

Vaagned af, at ræven gjorde støi under køien. Tørned ud og fik fyren til ro. Ude var det snekave og vind. Har faat buret istand og stængte mikkelen ind.

Mandag 3 Mai.

Tørned ud i 6 tiden; kogte kaffe. Siden gik jeg indover og saa efter fælderne. Kommen derfra gik jeg til «Bjørnetoppen». Intet. Har siden kogt middag, givet rævene mad og sne, hvilket de er meget utaknemlige for; ti de murrer og bider efter mig for hver gang. Godt veir; stille.

Revegård. Foto fra Peder Sulebakk.

Kvalrossfangst. Foto fra Peder Sulebakk.

Tirsdag 4 Mai.

Inat kom Mathias og skifted med mig. Jeg har vært tilfjelds og fik en hare.

Onsdag 5 Mai.

Gik til Griper; kom dit om kvelden. De havde faaet en stor hvalros, en hvidræv og en blaaræv. Den hvide dræbte de; men den blaa lever. Vestl. godt veir.

Torsdag 6 Mai.

Godt veir. Baard og Johan paa Sabineø. Der skjød de 11 harer. Jeg vasket klær.

Fredag 7 Mai.

Vi er i stilbed paa grund af vind og snefok.

Lørdag 8 Mai.

Vi har vært en tur udover isen for at dræbe en hvalros. Men den var gaaet ned. Vestlig vind. Taage.

Søndag 9 Mai.

Vestlig vind; taaget veir. Har syslet med læsning og enkelte gange spillet whist til tidsfordriv.

Mandag 10 Mai.

Vi har været ude for at fange hvalros, hvilket mislykkedes totalt, da vi samtidig skulde skyde og stikke den fast, naar den var oppe i sit hul for at trække luft. Vi indstillede vores forsøg og gik hjem. Taage Vestlig.

Tirsdag 11 Mai.

Sevrin, Peder og jeg gik ved middagstider ombord for at skuffe sne af-dækket og utføre forskjellig andet arbeide. Baard gik til «Borganes» for enten at bytte med Mathias eller hjælpe ham nordover med begge rævene. Vestlig træk; dog stille her.

Onsdag 12 Mai.

Da vi laa ombord i nat, har vi syslet med at skuffe sne langs skibssidene bort samt givet masten et strøg olje og tjæreblanding, hvorefter vi gik hjemover. Da vi var kommet hytten en 3 a 400 meter nær, opdagede vi en bjørn komme travende indover langs stranden. Den var da kommen en 200 meter nær hytten.

Peder og jeg la os ned paa -sneen, mens Sevrin listed sig opover. Men et øieblik efter havde den gjort vending og var i sprang udover. Kommen udover til nogle store grundiser stopped den og gav sig god tid.

Johannes gik saa smaat efter den og Johan skulde ta skierne paa og gaa i retning af Hvalrosøen for at træffe den der. Efter en 2 a 3 timer kom Johan tilbage med det resultat, at han havde skudt bjørnen.

Vi gjorde os klar at gaa udover. Sevrin og Johan gik bene veien, da de havde ski. - Peder og jeg maatte gjøre en omvei, da vi ingen havde.

Vi maatte nemlig gaa langs stranden, til vi var ret ud for Griper road og saa gaa øst over paa nyere is, som det ikke ligger meget sne paa.

Paa veien traf vi Johannes, som fortalte os, at der ude, hvor bjørnen låa, var der omkredt umulig at komme, da isen ikke bærer en mand. Johannes vilde hjem efter en hvalrocline og skikjælke til at ha for haanden.

Vi to gik videre; men da det var taage, gik vi saa paa en omkrent, til vi traf bjørnesporene. Lidt efter saa vi de to andre, som stod og saa udover isen.

Da vi kom frem til dem, var bjørnen liggende en 200 meter bortenfor den faste iskant paa lidt tykkere is end ved iskanten der vi stod. Vi prøvede isen, men den gav efter.

Jeg gik et par skridt paa skierne, men isen gav ogsaa da efter, saa jeg vendte tilbage.

Skipperen mente, at hvis to mand tog sig god fart med skierne paa, vilde det gaa godt. Skipperen og Johan tog sig da god fart og gled udover. De havde en line mellem sig paa en 5 a 8 favne, hvilken de holdt i-med hænderne. Alt gik godt, til de var midtveis mellem os og bjørnen. Da gav isen pludselig efter, og begge to faldt næsten samtidig i vandet.

Peder og jeg var ude af stand til at yde hjælp. Peder løb alt han orket indover isen for at naa Johannes, som havde taug og kjælke.

Jeg var igjen for at opmuntre dem til at holde ud. Men da Johan havde mistet skierne og ikke havde noget hjælpemiddel, maatte han snart bukke-under.

Jeg opmuntred ham, men han greied det ikke længere, da isen var saa glat og tynd at det ikke var raad at holde fast længere. Og jeg maatte staa og se paa, at han sank.

Det eneste jeg kunde gjøre - og det gjorde jeg ogsaa - var at raabe til den almægtige Gud, at han vilde ta sjælen til naade, og jeg hørte at de to bad til sin Gud, at han vilde være dem naadig.

Imidlertid var Johannes kommet tilstede, og da var skipperen endnu over vandet; men linen var for kort. Vi raabte til ham, at han maatte prøve at svømme tversover den lille raak - han havde arbeidet sig i retning av bjørnen. Men svaret blev at han greied det ikke

Vi slog hvalroslinen om Johannes, og han krøb udover til dit, hvor Johan blev borte; men et øieblik efter gled skipperen under og var borte.

Det er et haardt slag for os. Vi har døjet savn og gjenvordigheder; men dette var det værste. Klokken var saa henimod 12 midnat, da ulykken indtraf. Da vi kom hjem til hytten var klokken halv to morgen.

Torsdag 13 Mai.

Jeg laa vaagen til kl. 6 eller 7, førend jeg sovned. Da endelig fik jeg en blund paa et par timer, hvorefter jeg tørned ud og kogte kaffe. Det er taage og frisk vind fra sydvest, hvilket har varet hele dagen. Johannes har været bort paa Sabineøen. Humøret er ikke netop høit. Men vi haaber det maa blive bedre.

Fredag 14 Mai.

Det er oplyst veir, kun blaaser det fra Nord noksaa frisk. Jeg har seet efter fælderne samt vært paa fjeldet og kikret. Johannes har vært ude ved vokken der vor ulykken indtraf for at lodde op dybden havde med sig 40 favne men naaed ikke bund. Bjørnen laa der og flød i et hul den hadde tinet og noget sort antagelig skierne det var det eneste vi kunde se da vi forlod stedet efter ulykken.

Lørdag 15 Mai.

Nordlig vind, og hvis solen ikke havde skinnet, havde det vært adskillig koldt. Jeg har vært paa Griper fjeldet to gange og kikret. Men intet at opdage. Johannes gik sydover til «Borganes» for at se efter de to andre og for at hente lidt tobak.

Søndag 16 Mai.

Har været klart siktbart veir i hele dag. Vestlig vind. Jeg har vært paa fjeldet og kikred. Saa en bjørn ude ved iskanten, den var næsten borte paa Hvalrosøen, da jeg opdagede den, saa nogen jagt efter den lønned sig ikke.

Mandag 17 Mai.

Oprandt med sol og sydlig vind. Mathias, Baard og Johannes kom til Griper Road inat. Med havde de 5 ræve, saa nu har vi et par Blaaræve og to par hvidræve. Jeg har vært paa fjeldet og set efter fangst. Intet at se. Dagen har gaaet paa almindelig vis. Dog heistes flaget til ære for 17. mai med tanken paa, at de der hjemme maatte ha en stemningsfuld dag.

Det Norske flagg til tops på Grønland. Foto frå Peder Sulebakk.

Tirsdag 18 Mai.

Det er vestlig vind med snefald. Peder har været paa Sabineø. Vi sysler med forskjelligt. Johannes holder paa med at sætte træbund

under et par gamle støvler. Hvilket vi har betegnet som husflid paa Nordøstgrønland.

Onsdag 19 Mai.

Godt veir imorgen, da vi tørned ud, og det har holdt sig hele dagen til kl. 11 efm., da taagen satte ind. Jeg har vært paa fjeldet og speidet efter fangst; bare snadd at se undtagen en hvalros, som laa oppe; men isen var saa skrøbelig at vi voved ikke at gjøre et forsøg. Ud paa eftermiddagen gik den ned. Baard er paa Sabineø.

Torsdag 20 Mai.

Dagen oprant med taaget veir med enkelte rift imellem, saa vi har ikke kunnet gjøre nogen udflugter. Dagen gik som almindelig.

Fredag 21 Mai.

Taaget veir idag ogsaa. Vi har seet efter noget mel, som har ligget ude i vinter. Der vises mere tegn til dyreliv nu, idet snadden har begyndt at komme tilsynede inde paa fjorden. Peder og Baard var paa jagt efter en; men snadden lurte dem og de ikke ham, som de trodde. Johannes har stegt brød idag, hvilket visnok var et temmelig varmt arbeide.

Lørdag 22 Mai.

Gjennemgaaende tungt veir; skodde og sydvestlig. Vi faar ikke se efter fangst, naar veiret er slig.

Søndag 23 Mai.

Oprant med skodde. Ud paa dagen har det sneet lidt; blaaser enkelte gange friskt fra sydost. Vi er i ro idag.

Lørdag 29 Mai.

Mandag 25 Mai gik Mathias og jeg til «Borganeset», hvor vi har vært til idag. Taaget veir hele tiden undtagen dagen, yi gik. En bjørn havde gaaet der og tuslet. Alt var i bedste orden.

Vi eftersaa tønderne, hvor bjørneskindene er saltet. Satte fuldstændig lake paa dem og saa efter forskjellig andet. Idag har det vært delvis taage med frisk vind fra Nordost.

Søndag 30 Mai.

Isbjørnungen Kalle og hunden Sussi leker på Kap Herschel i 1929. Foto fra Peder Sulebakk.

Pintsedag, efter vor regning da. Aaja; dagen har gaaet som sædvanlig heroppe. - Nu medens jeg skriver kl. 2 nat er Baard paa jagt efter en bjørn; men han greier vist ikke at komme den hold. Vi kan iagtage dem i kikkerten borte ved Sabineø begge to. Veiret er bra; en frisk vind fra Nordost som holder taagen borte.

Mandag. 31 Mai.

Bra veir til middag; men da satte det ind med taage, vind fra sydvest. Jeg var en tur oppe paa fjeldet for at se mig om. Baard var kommet tilbage fra bjørnefølgelsen. Den gode bamse dumped sig i sjøen da den fik se ham. Nord i Pendeløsundet saaes to hvalrosser.

Tirsdag 1 Juni.

Klart veir til over middag. Men da atter taake. Wind fra Nord. Jeg har arbeidet med istandsaettblse af en seildugsbukse. De andre sysler med forskjelligt. Johannes gik ombord.

Onsdag 2 Juni.

Dagen oprant med fint veir; kun etlidet vindsun fra nord. Udpaa dagen spaknet det aldeles af. Mathias har strævd med brødbagning. Baard har holdt paa at gjøre et raevebur klædt fuldstændigt med jernblik. De holder saadan gnavning, at de ofte er ifærd med at komme ud. Ofte er vi saavidt kommet tidsnok til at knibe dem, idet de stod ude til bakføtterne. Johannes kom fra Sabineø idag medhavende 4 harer og 5 maake egg - de første for iaar.

Torsdag 3 Juni.

Godt veir idag; lidt frisk vind fra sydvest, Udpaa dagen spaknet den af. Johannes og jeg

Sanking av måke-egg på Grønland. Foto fra Peder Sulebakk.

har efterset og lappet en klyver til skuden. Ingen ting at opdage af fangst.

Fredag 4 Juni.

Det blæste op med en ren storm fra sydvest; dertil taage; men det spaknet af udpaa kvelden. Johannes gik ombord i kveld. Baard er paa snaddejagt. Vi venter med længsel paa at isen maa bryde op, saa vi kan begynde at streife med baaden efter fangst.

Lørdag 5 Juni.

Det var fint veir imorges da vi vaagnet. Solen skinnet saa varmt, og smaa fuglene sang saa vakkert oppe i bakkerne, saa det var en lyst. Taagen holdt just paa at sige bort, og det tegnet til at bli en riktig god dag. Jeg tog mig en tur oppaa fjeldet for at se mig om, helst for at kike udover isen efter fangst.

Det var varmt deroppe. I bakkeheldningene fik breerne løbepas af solen, som smelted dem til smaa elve. Det er ordentlig vaar nu med elvesus, fluesummen, sang af fugle og ikke at forglemme vore gode Maase og Ærfugle sværme, som holder til borte ved iskanten, jeg saa de første blomster idag for dette aar.

Jeg saa en bjørn ud paa et flak i vaaken. Men vi maatte indstille vor speiding efter den, da taagen satte ind med en bidende Nordenvind.

Søndag 6 Juni.

Det er godt veir idag et lidet vindblaf fra nord. Vi holder os rolige idag undtagen Baard. Han havde taget sig en tur sydover fjeldet for at kike efter Moskusdyr.

Mandag 7 Juni.

Godt veir. Har været paa Griper og speidet efter fangst. Baard kom tilbage; havde skudt 4 harer.

Tirsdag 8 Juni.

Straalende veir idag ogsaa. Vi har spækket den ene halvdel af hvalrosskindet, da det var optøet. Den anden halvdel drog vi ud af huset for at tø det op, da det laa eller har ligget i is.

Onsdag 9 Juni.

Efter middagen gik Mathias og jeg til Hvalrosøen for at tage maaseæg. Vi fandt 29 stykker. Skjøt en hare. Da vi kom tilbage og skulde koge af æggene var storstedelen «braedde», saa det var ikke stor nytten, vi fik af dem. Det har været stille hele dagen; men nu har det kulet åp af vestlig.

Torsdag 10 Juni.

Godt veir. Vi arbeider lidet i disse dage og hvad skal vi tage os til. Ikke får vi baad ud, og formeget sne er det paa fjeldene til at streife efter Moskusdyr. Frisk af Nordl.

Fredag 11 Juni.

Dagen har gaaet som de andre. Godt veir. Vi er nødt at ta det med ro.

Lørdag 12 Juni.

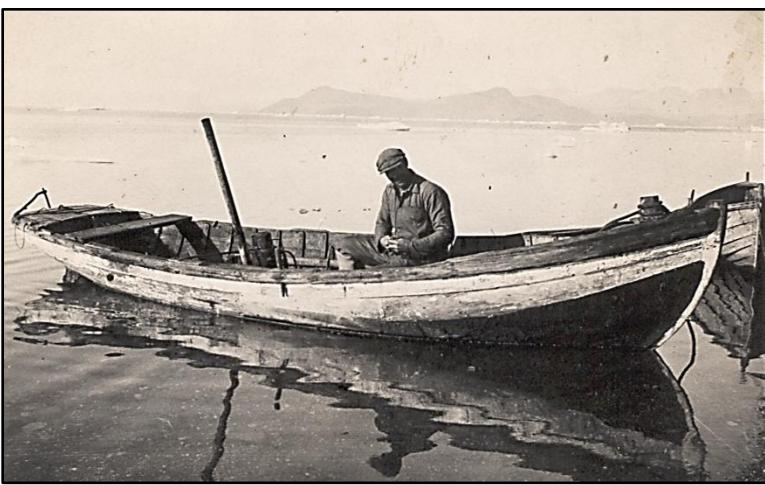
Frisk vind af vestlig hele dagen. Vi har vært ombord og pumpet tom skuden samt omsaltet endel skind. Vi kom tilbage ud paa Morgensiden næste dag. Lidt taage.

Søndag 13 Juni.

Det har vært en stormfald dag. Tilogmed har et par hvidræve løbet sin vej. Vinden som har vært vestlig, har nu spaknet lidt. Men taagen holder sig fremdeles.

Mandag 14 Juni.

-Dagen har været udsmørket. Alle mand har vært i virksomhed for at sætte baaden istand. Nogle har arbeidet aarer, andre harpunstænger, slipt lanser og desuden efterset alt. Tils slut satte vi baaten bort paa, isen og drog den udover; vi drog den omtrent halvveien til aapent vand, hvor vi lader den staa til imorgen.

Klargjering af båt. Foto fra Peder Sulebakk.

Tirsdag 15 Juni.

Godt veir idag. Vi satte baaden paa sjøen i eftermdg. Taenkte at sætte den iland paa Sabineø. Paa veien fik vi en kobbe. Paa Sabineø var vanskelig at naa land undtagen langt nord i sundet. Derfor blev det ingen opsætting; men istedet reiste vi til «Borganeset». Vi kom der ud paa morgensiden. Traf hytten fuld af vand. Likesaa vore kister. Udkjemt bøger og breve. Ud paa dagen reiste vi nord igjen. Fik en kobbe, misted to, som sank, før vi fik fat i dem. Vi satte baaden indover isen og paa land. Frisk vind inat.

Torsdag 17 Juni.

Taage og storm idag. Vi tar det med ro.

Fredag 18 Juni.

Taage, vestlig vind. Idag er det I aar siden vi reiste fra Aalesund.

Lørdag 19 Juni.

Godt oplet veir. Nordlig, frisk; dog løied vinden af udpaa dagen.

Søndag 20 Juni.

Godt veir, sydlig. Om aftenen reiste vi fra Griper ombord efter kompas og Kragamuniton. Derefter satte vi kurs langs kysten nordover. Vest for Bassrok stansed vi. Gik oppaa isen og speided. Vi havde tenkt at seile til Sabineø. Men isen var ikke brudt til lands, og da vi ikke var rustede for at ligge paa isen, vendte vi tilbage.

Mandag 21 Juni.

Vi har streevet haardt. paa tilbageveien; frisk sydv. Kom tilbage til skuden 11 aften, hvor vi gik tilkøis dyktig trette.

Tirsdag 22 juni.

Da vi vaagned var det frisk vind af nord. Reiste til Griper. Vi har siddet oppe hele natten og syet soveposer.

Onsdag 23 juni.

Soveposerne er forsaavidt færdige. Taage, sydvestlig.

Torsdag 24 juni.

Frisk vind fra sydvest. Vi har draget baaden lidt længere indover isen. Taage.

Fredag 25 juni.

Taage, sydvestlig. Johannes og Mathias gik paa harejagt i aften.

Lørdag 26 juni.

Vi reiste sydover til Borganes, men kom ikke frem, da en flore havde lagt til landisen. Vi maatte vende tilbage til Griper. Taaget veir.

Søndag 27 juni.

Taaget veir, nordvestlig. Ud paa kvelden har den letted lidt. Vi tænker os paa en udflugt nordover. Efter at havt vort habengut i baaden, roede vi til HvalrosØen, hvor vi fandt endel æg. Gik saa ombord i skuden, hvor vi kogte kaffe og æg. Fik siden god vind og stævned langs kanten af landisen; kom til Bassrok ud paa morgensiden den 28 juni.

Gik op der for at undersøge isforholdene. Jeg gik op paa Toppen af Bassrok. Klart vand helt til Shannon ø; dog laa der is rundt øen; fast landis. Isflorer saaes i horisonten i syd og nordost. Vi satte seil og kurs for Channon; kom tillands udpaa kvelden efter endel trubbel. Da isen kom sættende, maatte vi drage baaden over rotten is, som baade brast og bugnede under os. Satte baaden paa isen og tillands. Kogte kaffe, gik tilkøis.

Tirsdag 29 juni.

Vi tager det med ro, da taagen satte ind, omrent med det samme vi kom tillands. Baard

Båtliv på Nordaust Grønland. Foto fra Peder Sulebakk.

og Peder tog sig en tur langs stranden; saaeen bjørn.

Onsdag 30 juni.

Vestlig taage. En bjørn spassered forbi; men opdaged os, før vi fik skyde. Saa en bjørn i taagen samme dag, men det var umuligt at faa fat i den. Da taagen lettede udpaa eftermiddagen, gik vi en tur indover øen. Kommen oppaa et høidedrag blev vi var 9 Moskusdyr, som gik og græsset tvers over sletten. Vi besluttede at afvente gunstigere forhold for at komme dem nærmere.

Juli den 1 te 1909.

Taaget veir. Jeg var en tur langs stranden paa nordostsiden. Hørte en hvalros brøle borte ved iskanten; men taagen hindred mig i at se den. Johannes gik udpaa fm. for at kike efter moskusdyrene; de gik omrent paa samme sted.

Fredag 2 Juli.

Klart veir. Nordost. Baard og jeg gjorde os en tur for at se efter, om der var kalve blandt dyreflokken. Vi traf dem paa slettelandet. Bare store dyr. Forfærdelig såle; sank ofte i under knæerne. Enkelte gange naar vi gik over bræerne, sank vi til beltet, og da var der bryderi med at komme paa ret kjøl.

Lørdag 3 Juli.

Taage, frisk sydiig. Vi tar det med ro. Isen ligger klos til lands.

Søndag 4 Juli.

Pakisen ligger trykket til landet endnu.

Mandag 5 Juli.

Nordlig om morgen. Vi gjør os klar til at reise tilbage; stille, da vi reiste. Taagebanken hævet sig; men vi slap ud av floren, før den satte ind; frisket af syd. Seilte til Pendelø, hvor vi reiste telt og stak tilkøis.

Tirsdag 6 Juli.

Vi har sovet længe idag; hele dagen. Tok avsted paany; rodde og seilte. Da vi kom til grundene mellem Sabine og Pendelørne, øket Vinden til frisk bris. Udpaa natten satte vi baaden paa land i Germanihavn; gik ombord i «Floren».

Onsdag 7 Juli.

Kom til Griper.

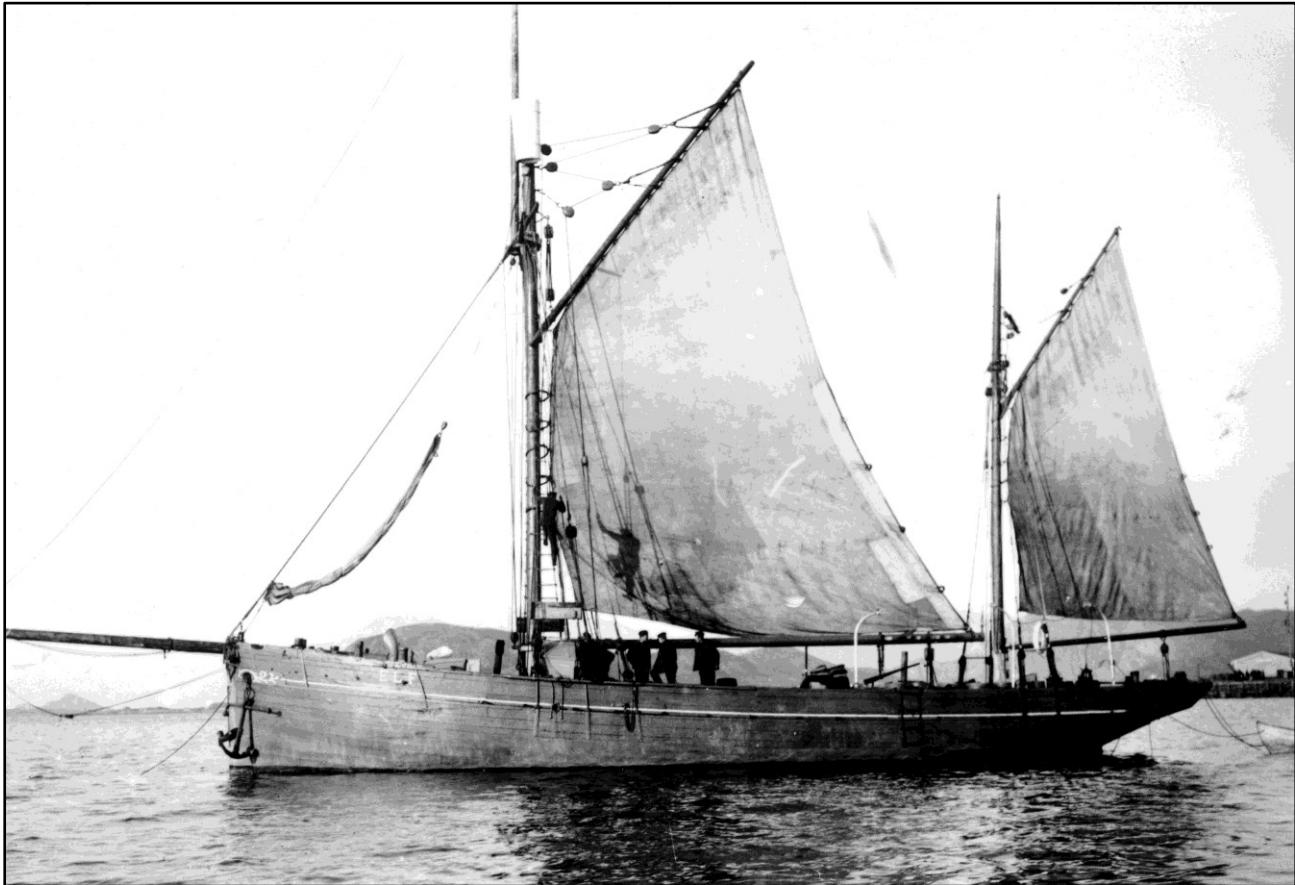
Moskus på sletta. Foto fra Ada Johannesen.

Torsdag 8 Juli.

Holder os hjemme. Frisk sydostlig. Tæt taage.

Fredag 9 Juli.

Reiste sydover til Borganes. Kom dit udpaa kvelden. Da vi kom tilbage derifra fandt vi Baard liggende tilsegs. Han havde været ute for et alvorlig uheld, som kunde ha endt værre. Havde været paa jagt efter sjøfugl med jollen. I det han skulde ta en skudt fugl væltet jollen. Han havde reddet sig ved at svømme hen til nogle isflak, over hvilke han kom sig island. Hundten, som var med, generte ham meget, idet den kravlet op paa hans skuldre under svømningen. Jollen og geværet gik tapt. Han var adskillig medtat af det kolde bad og anstrengelsen. Han kunde takke sin store

Selfangaren «Elf». Foto Ishavsmuseets arkiv.

svømmedygtighed for sin frelse. Frisk sydvestlig.

Lørdag 10 Juli.

Frisk vind af Nordostlig hele dagen og natten.

Søndag 11 juli.

Frisk vind af Nordlig. Saa en seiler stevne for land. Ud paa dagen spaknet det. Vi rodde da tilbage til Griper for at se efter vor skude. Traf der «Elf», skipper Johan Olsen. Efter at ha snakket med dem, spurgt nyheder og faat underretning om andre forhold hjemme, gik vi i baaden og rodde op paa Germanihavn. Vor skude var i dagens løb blit klar af isen.

Mandag 12 Juli

tilbragte vi ombord, satte roret for skuden; hivede op, fortøiede og forskjelligt andet. Reiste tilbage til Griper.

Tirsdag 13 Juli.

Vi har idag for det meste holdt køien. Da vi mandag til tirsdag arbeidet døgnet igjennem. Veiret er godt.

Onsdag 14 Juli.

Frisk vind af sydlig; udpaa kvelden løied den af. Vi reiste da kl. 12 nat til Klaveringsfjorden for at se efter laks. Stille, roede hele veien til Borganes, hvor vi kom kl. 9 morgen.

Torsdag 15 Juli.

Fint veir, stille. Roede hele veien fra Borganes til tværs af Claveringsø paa fastlandet, hvor vi kek ind i hver elvemunding efter laks. Saa ingen. Pusted ud en liden stund ved nogle nedfaldne Eskimohytter. «Elf» ligger for anker ved Claveringsø. Derefter roede vi til Cap Mary, hvor vi la tillands; Isen var-brukket fra Cap Mary til tvers af andre landet; dog var isen ikke fremkommelig ind fjorden til elven, hvor vi skulde forsøge efter laks. Is og vind satte ned paa nesset, og vi maatte forføie os derifra. Paa Cap Mary var en del eskimograve. Benene eller skeletterne af de døde var forlængst kommet op af jorden. Deres ben laa hulter til bulter sammen med ben af sæl, hvalros og

Hytta på Kap Mary. Foto Vebjørn Landmark, Ishavsmuseets arkiv.

moskusdyr. Hjerneskallene grov vi ned igjen. Længere øst paa stranden ved en liden elv og nogle hytter slog vi leir, kogte kaffe samt fik 20 laks. Vi var en tur op igjennem dalen paa øen. Traf spor af moskusdyr med kalver; men taagen hindrede os i at se noget. Veiret er surt; det regnede dygtig inat.

Fredag 16 Juli.

Vi var en tur om Cap Mary. Fjorden ren for is. Ingen laks at se. Roede bene veien til Borganes. Kom der kl. 12 Midnat. Vi havde da blikstille hele veien. Men luften viste sig noksaa truende. Det begyndte snart at blåse og sne ordentlig. Vi stak tilkøis.

Lørdag 17 Juli.

Det er trist idag. En storm af Nord og landet sneklædt. Uhyggelig at færdesude. Vi priser os lykkelige at have ordentlig tag over hovedet. Slaar tiden ihjel med at sove.

Søndag 18 Juli.

Samme vind og veir. Sneen har dækket over landet lige til fjæren. Da min tobak er sluppet op, er jeg ikke i videre godt lune. Ud paa aftenen spaknet det af. Vi gjorde os færdig at reise til Griper. Kom did klokken 1 mandag morgen. Alt vel der.

Mandag 19 Juli.

Vi holder os rolige idag undtagen Baard og Peder; de er borte paa Hvalrosø efter æg. Jeg

har overset mit eneste støvlepar. Johannes der forestaar en stuerts pligter holder paa at stege vaffler, haaber de blir gode da der er endel æg i dem. Nordlig vind med regn. Isen er brudt rundt Hvalrosø til ind for Germaniahavn og tvers. til holmerne her bortenfor huset.

Tirsdag 20 Juli.

Kuling af nordlig vind; koldt. Intet at bemerke.

Onsdag 21 Juli.

Vi bestemte os til at reise til Shannon ø. Dog vilde vi ombord, førend vi reiste for at sætte ankeret til skuden længer udpa, da den havde trukket det op med land. Vi gjorde skuden fast til iskanten ved land; tog op kjættingen og ankeret. Det viste sig da, at begge klør var af ankeret. Det var brukket i hjertet. Saa nu ligger vi paa havn uden anker. Vi gjorde fast til resten af ankeret nogen favne af stor gammel skibskjaetting, satte det udpa. Det gaar an i godt veir. Taagen la sig tæt; dog stille. Vi reiste nordover, kom til Penduløen, men der blev vi stoppede af is. Vi slog leir til over natten.

Torsdag 22 Juli.

Taagen lettet. Vi kunde ikke naa bestemmelsesstedet, da hele veien var staengt med store florer, saa langt øiet kunde naa, og nesten ikke en revne i isen. Vi reiste da tilbage.

Fredag 23 Juli.

Har taget ind en baad ballast i «Floren», brakt udkgistønden paa top og i det heletaget arbeidet ombord. Solskin, østlig vindtræk. Isen gaar med god fart sydover.

Lørdag 24 Juli.

Frisk vestlig kuling; spaknet udpa kvelden. Solskin. Sjøen har en varme af 4' Celsius.

Søndag 25 Juli.

Ved middagstider reiste vi ombord i «Floren» , for at gjøre den færdig til at ta ind alt vort habengut, da vi er bestemt paa at seile hjem. Vi har desuden «sat» storriggen og arbeidet med forskjellig. Da vandet var høit nok slæbte vi

skuden ud havnen, gjorde den fast i en grundis og begyndte at ta ind ballast. Fint godt veir. Solskin.

Laksefiske på Grønland. Foto fra Ada Johannesen.

Mandag 26 Juli.

Vekselvis arbeidet og taget os lidt søvn. Godt veir. Taage i anmarsch.

Tirsdag 27 Juli.

Gik under seil og ankrede op under en holme straks bortenfor huset. Begyndte at flytte ombord; et travelt arbeide; men det gaar bra alligevel. Tæt taage. Vinden forskjellig.

Onsdag 28 Juli.

Tæt taage. Vinden sydlig frisk. Blåser ind Forden. Jeg gaar i stadig frygt for at skuden skal drive island. Vi arbeider ihaerdig for at faa resten ombord. Da vi havde næsten alt ombord, maatte vi gaa seil for ikke at drive paa holmen. Vi tog derefter fast i en grundis; fik alt ombord. Det sidste var «Koen» og «Viggo». Efter at ha havt en ordentlig stuing paa vore sager i rummet, satte vi vagt og gik tilkøis.

Torsdag 29 Juli.

Taage frisk vind. Vi ligger fremdeles fast i grundisen. Om aftenen spaknet det af og vinden sprang om til nord, frisk. Taagen letted lidt, men siden satte den ind igjen; dog ikke saa tæt som før.

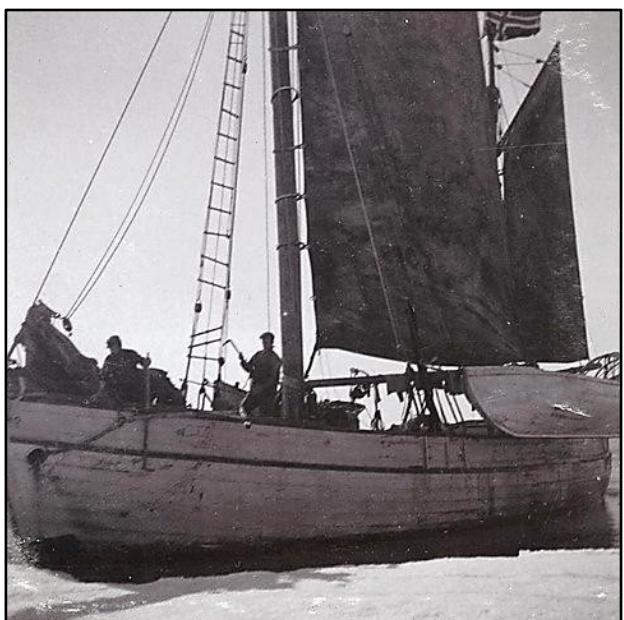
Fredag 30 Juli.

Taagen har lettet lidt. Vi kasted los og satte kurs for Borganes, hvor vi tog ind vore effekter. Siden vendte vi stævnen ud til isen.

Satte kurs for Jan Mayen. Da taagen laa og truede med at komme, tog vi fast i en liden flore, hvor vi fyldte vand. Vi stod omtrent en 1/2 mil af land. Tæt taage. Jeg bestemte mig til at ligge, til taagen lettede.

Lørdeg 31 Juli.

Ved middagstider maatte vi kaste los og gaa seil, da vinden pludselig gik fra Vest til ost. Ud på eftermiddagen letted taagen lidt, saa vi kunde se langt. Fik en bjørn. Isen tæt næsten til lands. Vi krydser østover. Da vi stod tvers af Griper Road, fik vi øie paa en skude øst for Hvalrosø. Vi tænkede det maatte være «7de juni», hvilket og viste sig at være tilfældet. Efter at ha spurgt nyt hjemmefra, gik de vestover og vi arbeidet os østover.

«7de Juni». Foto Vebjørn Landmark, Ishavsmuseets arkiv.

Søndag 1 August.

Taagen har varet ved hele dagen, og det ser ikke ud til, at den vil lette saa snart heller. Vinden flau vestlig. Vi styrer ostsydostl.- Ingen fangst at se. Det eneste dyr, vi har set idag, var en klapmyts.

Mandag 2 August.

Taage, flau sydvestl. Isen tæt. Vi maatte vende indover mod land. Vi var heldige og kom ind i landraakken. Stille; taagen letted; vi ligger og driver ost for Pendulumø: Vi fik en bjørn samt en storkobbe.

Tirsdag 3 August.

Vi laa og drev for stille paa bugten mellem Pendulum og Basrok til ud paa eftermiddagen. Fik da et lidet vindpust fra sydvest. Dog gik det sagte med farten, da der er megen strøm og skuden samler dødvand. Vi ligger bidevind østover. Veiret har vært bra; ud paa kvelden taage, regn. Fra Shannonø ost-sydostover ser det ud til aabent vand.

Onsdag 4 August.

Tåge. Vinden sydvest flau. Bakket og seilt hele dagen. Fordelt is. Kl. 7 aften tog vi fast i en isflore: Mon taagen ikke snart vil lette?

Torsdag 5 August.

Da taagen letted lidt, tog vi løs og begyndte at seile. Klokken var saa henimod to om morgenens. Længere frem paa morgenens tog den til igjen. Vi maatte efter at ha fulgt en bore vende og gaa Nordvestefter. Taagen holder sig stadig tæt. Og samtidig tungt regn. Vinden Nordostlig. Vi ligger fremdeles fast.

Fredag 6 August.

Laa fast i isfloren til kl: 3 eftm. Til den tid tyk taage samt regn. Vi kastede los og begyndte at seile ud gjennem isen. Fordelt is hidtil. Luften tung; frisk vind af Nordost. Vi gaar for et reb i storseil og stormklyver styrer sydost til syd.

Lørdag 7 August.

Seilte i fordelt is til kl. 2 lørdags morgen. Da taagen satte ind igjen, la vi bak for at se, om den ikke vilde lette. Vi har smaat seilt og bakket; styret lidt sydligere for ikke at komme ret snart ud af isen. I eftermiddag fik vi en bjørn. Da vi ikke har havt stedsbestemmelse siden vi slap land, er det omtrent umulig at vide, hvor vi befinder os. Da vi har havt taage og regn hver eneste dag. Enkelte gange ligget fast i en flore og drevet samt seilt og bakket. Og det ser fremdeles lige rusket ud. Idag har det vært en blanding af regn og hagl. Vinden fremdeles Nordostlig og tæt tåge; vi ligger bakk.

Søndag 8 August.

Tog til at lidt over midnat; styrede sydvest og syd; slak is. Frem paa morgenens klarned det op. Men jeg fik ikke bestemt solhøide, da

luften var disig. Den høide jeg fik var $72^{\circ} 47' 52''$. Her er meget av dyr i vandet og paa enkelte flak. Men den er sky.

Mandag 9 August.

Kuling af nordost; hagl og snetykke. Vi har seilet syd sydvest langs en iskant, som vi ikke kunde gaa igjennem, nesten et helt døgn. Ud paa natten kom vi til dens vestligste endepunkt. Da bøiede den af i sydlig retning. Vi følger den for at se, om der kunde være dyr. Jeg er træt og gaar tilkøis haabende paa, at det blir godt veir imorgen.

Tirsdag 10 August.

Fint veir idag. Vi holder langs kanten for at finde vand. Det lykkedes os at finde vand paa et par flak, hvor vi fyldte paa vandfadet. Jeg fik en høide af solen, som viste at vi befandt os paa $71^{\circ} 56' 57''$. Ud paa aftenen blev det blikstille.

Onsdag 11 August.

Stille. Vi driver vestover. Ud paa dagen fik vi Jan Mayen isikte. Landet saa ud i horisonten som et stort isfjeld. Vi havde det i sydost. Jeg vented ikke at se det i sydost, men derimod i syd eller sydvest. Efter høiden at dømme skulde vi staa en god 20 mil af. Og for at faa vished bestemte jeg mig til, saasnart det blev vind, at seile under.

Torsdag 12 August.

Vi har seilet hele dagen, og kl. 10 aften kan vi se land paa læ baug. Vi antok, det maatte være Jan Mayen. Taagen laa nemlig klods til fjæren; kun enkelte pletter var synlige. Jeg gik tilkøis og bad vagten at seile forbi nordostpynten og da gaa ned langs landet. Da jeg ikke sovnede

Beerenberg, Jan Mayen.

ind til kl. 2 nat, tørned jeg ud. Taagen laa lige teet. Vi holder ned langs land.

Fredag 13 August.

Vi var bestemt paa at gaa ned langs Jan Mayen. Men da vinden skralede, og der gik en sterk strøm paa land, maatte vi holde utover igjen. Vi laa og drev til middag, førend vi fik jevn vind igjen. Da la vi kurs for Norge. Jeg forsøgte at faa en høide af solen, men horisonten var saa taaget, og den kom forsent tilsyn. Hvilket var kjedelig da jeg vilde ha vished for, at sekstanten var rigtig. Nordostlig vind. Styrer syd 1/2 ost. Vi gjør omrent 4 mil.

Lørdag 14 August.

Omtrent vindstille. Paa formiddagsvagten sprang underliget paa storseilet. Laarede ned og gik igang med at gjøre det istand. Fik det paa lidt før middag og strakte storseilet op. Laarede ned mesanen og gjorde den fast. Ujevn fart. Frem paa eftermiddagen stille. Antagen distanse 25 mil. Kurs S.T.O.

Søndag 15 August.

Har været stille til kl. 2 mandags morgen. Fik sydostlig, ustadic vind. Fra kl. 6 morgen til 3 a 4 eftm. frisk. Lagde ind 2 reb i storseilet, satte stormklyver til. Vi ligger syd til vest. Ud paa kvelden løiede vinden af og gik over til syd. Vi vendte da østover, ligger sydost til ost, gjør daarlig fart; sat til en større klyver.

Mandag 16 August.

Flau. Vi ligger STV til V. Næsten ingen fart. Kl. 4 eftermdg. gik vinden sig sydvestlig. Vendte da og ligger syd til ost halv ost. Gjør et par mil antagelig; taage.

Tirsdag 17 August.

Fra kl. 4 eftrm. til tirsdag morgen kl. 7 lagt STO 1/2 0, vendte da vestover et par timer, da vinden skralede. Vendte efter to timers forløb østover; ligger syd til ost; farten en 2 a 3 knob. Kl. 11 aften gik vinden sig lidt vestligere; vi laa da kurs. Men det varte ikke længe. Kl. 2 nat til torsdag gik den sydligere, logged 41/2 mil.

Onsdag 18 August.

Vinden s.s.v. Vi har krydset i hele dag. Det er daarlig med farten, da skuden vistnok er fliset i bunden. Da jeg ikke har set sol paa himmel,

siden vi forlod isen, er det daarlig bevendt med stedsbestemmelse. Dertil vinden mod og ujevn fart. Men vi finder vel frem til Norge ensteds.

Torsdag 19 August.

Fra kl. 10 onsdag aften til 6-7 torsdags morgen frisk vind af ost. Vi styrer syd. Henimod middag skraled vinden, saa det gik syd sydv. Efter middag stille, regn. Kl. 5 a 6 frisk vind af sydost til kl. 10 aften. Vi saa da et' lys, lagde skuden bak. Det viste sig at være et fartøi med toplanterne. Fjerned sig i sydvestlig retning. Vi laa bak, til det lysned.

Fredag 20 August.

Begyndte at seile da det lysned. Vinden flaued af. Vindretningen sydostlig, regnbyger. Klarnet op frem paa morgenens. Jeg fik ikke solhøide idag, da horisonten var overskyet. Vi laared ned storseilet ud paa eftermiddagen da det blev stille.

Lørdag 21 August.

Frisket frem paa morgenens. Vi styrer syd sydost. Paaviste $64^{\circ} 43' 23''$. Forandrede kurs, sydost til ost.

Søndag 22 August.

Samme kurs. Da vi ikke har sikker længde, er det sandsynligt, at vi staar langt vest. Da vi har havt sydostlig og sydvestlig vind og dertil ujevn, er det rimeligt.

Mandag 23 August.

Intet land at se idag. Jeg har gaat og kiket efter det. Men vi har nok en 20 mil at seile endda. Vinden N.vestl. laber. Forandret kursen til sydost.

Tirsdag 24 August.

Fint veir; vinden Nostlig. Vi har kommet til mer befærdede egne. Inat saaes en damper, som styret i nordvestlig retning. Ved middag traf vi en lastdrager, som gik nordover. Ud paa eftermiddagen traf vi Fiskedamper «Torberg» af Aalesund. Praiede og fik vide at de laa paa Aktivnesset Nordvest af Rundø. Vi ligger bidevind kurs for hjemmet. Frisk vind af o.n.o.

Onsdag 24 August.

Kom under Stadt kl. 11 tirsdags aften. Vendte udover til det lysned. Storm af o.n.o. Vi har lagt ind 2 rev i storseilet samt sat til stormklyver. Da det gik smaat med at krydse nordover for at gaa ind i Bredsundet, besluttet jeg at gaa ind til Haugsholm og ankre. Kommet i havn og fortøiet gik jeg op og telefonerte til rederen, at vi var ankommet hertil.

Torsdag 26 August.

Ved middag gik vi seil. Vi gaar nordover indreleden. Kommet nord til Aaramsundet løied vinden af; tæt taage. Ud paa kvelden frisk vind af vestlig.

Fredag 27 August.

Ankom til Aalesund kl. 8 morgenens. Efter at ha gaat til anker og gjort fast seilene, fik vi mange besökende, som havde lyst at høre, hvordan vi havde levet derborte. Deriblandt professor FRIDTJOF NANSEN, som laa i Aalesund med «Veslemøy». Maa sige, det gjorde godt at se de hjemlige trakter igjen.

«Floren» slik den vart sjåande ut etter ombygginga i 1912. I 1924 forliser «Floren» under fangst i isen. Foto: Ishavsmuseets arkiv.

Ishavsmuseet er i ferd med å legge bak seg nok eit godt år.

I skrivande stund er det litt tidleg å sjå om det vert nye rekordar også i år med tanke på besøk og omsetjing, men vi er veldig nære.

Det er også svært gledeleg å sjå at stadig nye lesarar kjem til som abonentar av Isflaket. Sjeldan har så mange nye kome til som dette året.

Ishavsmuseets Venneforeining har også hatt eit aktivt år med tilskiping av både grillkveld og no sist lutafisk-kveld i november. Foreininga er også aktive på dugnad ved museet. Alt av overskot i venneforeininga vert overført Ishavsmuseet som gav til nye prosjekt ved museet.

Ishavsmuseet fekk no sist overført 35.000,- frå foreininga som skal gå til å bygge opp nye utstillingar i båthallen ved museet. Denne skal etter planen opnast i april 2014.

Også fleire andre nye prosjekt står i kø denne vinteren, og dei som besøkjer oss neste år vil nok finne mange nye installasjonar ved museet.

I januar går vi laus og skal innreie dei siste 75 kvadratmeterane i 4. etasje. Kor langt dette arbeidet kjem til ny sesongstart er for tidleg å seie noko om, men dette romet går inn i dokumentasjonssenteret ved museet.

Også utstillinga om Svalbard vert kraftig utvida gjennom vinteren og skal stå klar til ny sesong i 2014.

Utover vinteren og våren kjem det også fleire av dei populære polarkveldane, og også ei filmpremière står på programmet.

Ishavsmuseet og Ishavsmuseets Venner rettar ei stor takk til alle som har vore med å bidra til eit godt år ved museet.

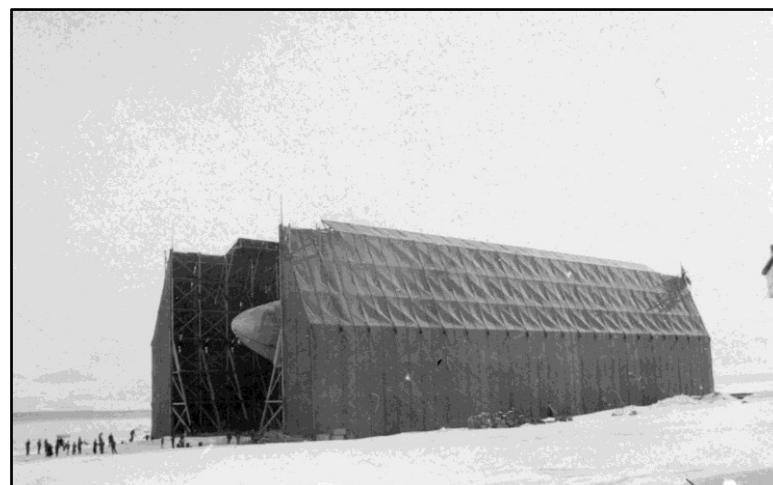
Vinsja frå Svalbard

Av Jens Peder Brandal

Forut for Roald Amundsens luftferd med luftskipet Norge i 1926, besluttet

Luftfartsforeningen i 1925 å bygge en luftskipshall og en fortøyningsmast i Ny Ålesund (Brandal City) på Svalbard.

Til å forestå arbeidet ble tilsatt tømmermester Ferdinand Reinhardt Arild, Oslo. Ferdinand R. Arild var født på Hvaler i 1892, og døde i Oslo i 1974.

Luftskipshallen. Foto Ishavsmuseets arkiv.

Ferdinand R. Arild ble tilsatt i august 1925 i Norsk Luftseiladsforening, og den 16. april i 1926 sto hallen ferdig oppreist. Til å heise portane i endane for hallen på plass, var der montert en mekanisk vinsj i hvert hjørne av hallen.

I 1928 stilte Norsk Luftseiladsforening hallen til rådighet for Nobile, med sin ekspedisjon med luftskipet Italia. Hangaren ble demontert en tid etter Italia sin fatale ferd, men virket ble brukt i flere bygg og anlegg i Ny Ålesund.

Vinsjen i utstillingane til Ishavsmuseet.

Etter at hallen var demontert og brukt til andre ting, ble to av vinsjane som ble brukt til å heise på plass end deportane, stående ubrukete.

Som vederlag for utestående tjenester, fikk Gevald G. Nesset fra Hareid på Sunnmøre overta ein av vinsjane.

Gevald som i 1920-årene arbeidet for Kings Bay Kull Comp. A/S, sendte vinsjen til Norge med en av Peter S. Brandal sine skuter som var innom Ny-Ålesund på den tid.

Senere fikk Gevald bruk for vinsjen i naustet sitt til å hive fram færingen med.

Seinare brukte sonen, Leif G. Nesset vinsjen i låven på bruket til å heise tørrhøy inn på låven. Då låven ikkje lenger var i bruk, og den måtte vike plass for ny veg til Hjørungavåg, fikk bror til Leif, Gudmund G. Nesset overta vinsjen for å kunne bruke den i sitt naust.

I 2012 hadde Gudmund ikkje lenger bruk for vinsjen, og den ble i samråd med broren Leif, overlevert til Ishavsmuseet Aarvak i Brandal.

Tømmermester F.R. Arild skriver i sin bok, «Tømmermann på Svalbard»:

«Jeg viste at Sørum og Lie, som begge var erfarte tømmermestere, ville gjøre alt for å hjelpe meg med bestillinger av alle materialer og alt utstyr som skulle til». -----

«Det ble travle dager de fjorten dagene som sto til rådighet før ekspedisjonen skulle starte fra Trondheim, og Tønsberg smie og mekaniske

verksted arbeidet dag og natt for å få ferdig alt beslag og bolter som skulle til, ca. 11 tonn».

«Vi måtte henvende oss til Trondheim, hvor firmaene A/S Dillner & Co. og Arnstad Trælastforretning gikk sammen om leveransen av alt tømmeret».

Dei fire vinsjane som var montert i hvert hjørne av hallen til å heise opp portane, er ikke spesielt nevd i F.R. Arild sin bok. Vinsja er utan fabrikasjonsmerke, så hvor den er produsert har ikke vært mulig og finne ut.

Referanser:

Tømmermann på Svalbard, Ferd. R. Arild. Utgitt av Norsk Luftfartsmuseum, Bodø 1999. (Litteraturreferanse)

Kings Bay Kullkompany A/S, 1917 - 1992. Rolf Hanoa, Chr. Schibsteds Forlag A/S, Oslo 1993. (Litteraturreferanse)

Muntlige oplysninger pr. telefon ved Gudmund G. Nesset den 08.05. 2013.

**SKREDDARSYDDE
PRESENNINGAR**

PLANY AS NO-6082 Gursken NORWAY T: +47 70 02 68 20 F: +47 70 02 68 21 salg@plany.no www.plany.no

«Polarbjørn» heim frå Grønland

Med åtte moskuskalvar og to isbjørnar.

De engelske vitenskapsmennene har gjort godt arbeid på Jan-Mayen. – Nye opptak til Ålesunds-filmen.

(Sunnmørsposten 1947)

Det var en egen stemning ved Stornespiren i morges. «Polarbjørn» som la ut fra Ålesund 15. juli på veg til Grønland, var kommet tilbake og skuelystne morgenfugler svinset omkring på kaia og på dekk for å ta skuta i nærmere øyensyn. Mannskapet ruslet rundt med barter og helskjegg og slo av en prat med venner og kjente, og på fordekket kunne en finne en flokk Oxford-studenter travelt opptatt med å lese engelske aviser som de hadde vært på land og kapret seg.

Moskuskalvar på dekket til «Polarbjørn».

Vi fant ekspedisjonsleder John Giæver i lugaren sin. Han var travelt opptatt med en kopp kaffe da vi dukket forstyrrende opp i landskapet.

-Fornøyd med turen?

-Ja, absolutt. Siden vi forlot Ålesund den 15. juli gikk alt etter programmet, og alle oppgavene vi var pålagt ble utført knirkefritt.

Formålet med ekspedisjonen var å skifte ut mannskapet i Myggbukta, på den meteorologiske stasjonen og på fangststasjonene. Vi hadde dessuten med oss nye forsyninger til de overvintrende. Dette arbeidet foregikk mellom 72 grader og 74,5 grader. Siden reiste vi så langt nord som til 75,5 grader, men her måtte vi stoppe. Vegen videre var stengt av de enorme ismassene. Ellers var isforholdene ganske bra, og været var utmerket under hele turen.

Frå ein sommarekspedisjon med «Polarbjørn» i 1939. Kristoffer Marø, (sitjande) Oddbjørg og John Giæver. Foto frå John Giæver jr.

-Drev de noe fangst?

-Nei, vi gjorde ikke egentlig det. Men vi har med oss tilbake åtte levende moskuskalver og to like levende isbjørner.

Muskuskalvene skal slippes ut på Dovre. Som kjent ble hele moskusbestanden i fjellene utryddet av tyskerne, men en håper nå på å grunnlegge en ny bestand.

Muskuskalvene ble fanget etter oppdrag fra departementet. – Av isbjørnene skal i alle fall den ene brukes under jubileumsutstillinga neste år.

Hva som blir gjort med den andre er det ikke tatt noen bestemmelse om.

Det var for øvrig kolossalt med rev på Grønland tidligere i år. Overvintrende forteller at det ikke har vært så mye i manns minne, men dessverre forsvant dyrene akkurat da fangsten satte inn for alvor.

-Har dere med passasjerer?

-Ja, de tolv engelske vitenskapsmennene fra Oxford, som vi hadde med oss til Jan-Mayen,

«Polarbjørn» i isen utanfor Grønland.

ble hentet igjen på tilbakturen. Blant passasjerene ellers har vi med oss fallskjermhopperen Kåre Rohdal som har deltatt i en dansk fly ekspedisjon til Peary-land.

-Noen uhell under turen?

-Nei, alt har gått fullstendig knirkefritt.

På overdekket treffer vi fotografene Gunnar Melle og Rolf Hauge, som har med seg en rekke filmopptak fra Grønland. Materiellet de har samlet vil hovedsakelig gå til kortfilmer, som vil bli kjørt på kinoene før de ordinære filmene.

-At vi klarte å realisere planen om denne filmekspedisjonen vår, skyldes delvis at vi fikk god støtte fra Kirke- og undervisningsdepartementet, forteller Melle.

Dessuten fikk vi økonomisk hjelp fra Ålesunds Rederiforenings selfangergruppe. Materialet vi har samlet vil hovedsakelig bli brukt til et par kortfilmer, men dessuten har vi stoff til den norske ukrevyen, og en rekke opptak som vil ha interesse for en eventuell Ålesunds-film. For ukrevyen har vi filmet hvordan moskuskalvene ble fanget, og videre har vi en del scener fra naturen og dyrelivet som bl.a. vil bli nyttet til skolen.

-Hva er det hovedsakelig dere har filmet?

-Oppgaven vår har vært å gi et bilde av norske interesser og norsk næringsliv på Øst-Grønland. Det blir skrevet så mye om dette, men hvor interessant det virkelig er, tror jeg bare en film kan gi inntrykk av.

Vi har dessuten konsentrert oss om naturen som var meget imponerende

der oppe, og tatt en del opptak fra dyrelivet. Av spesiell interesse for Ålesund, har vi forsøkt å få med litt av Møre-initiativet, som gjør seg sterkt gjeldende oppe på Grønland, slutter filmfotograf Melle.

Den siste vi snakker med er pressens representant for den engelske ekspedisjonen av Oxford-studenter.

De er alle sammen dyktige vitenskapsmenn som på sine forskjellige områder har utført et omfattende arbeid på Jan-Mayen i sommer. Ekspedisjonen står under ledelse av dr. Marshall og både han og vår hjemmesmann Ian Hume er egentlig australiere av nasjonalitet.

-Det jeg først vil understreke, sier dr. Hume, er de norske radio folkenes hjelpsomhet. Det var selvsagt ofte vanskelig for oss å finne oss til rette og vi hadde vansker å kave med, men nordmennene assisterte oss av hjertens lyst, så jeg vil nytte anledningen til å uttrykke vår takk til dem.

Med hensyn til det vitenskapelige arbeidet, fant geologene mye interessant i de vulkanske bergartene. Vi drev dessuten en del kartleggingsarbeid og forbedret kartet over Jan-Mayen.

Vi hadde videre med oss botanikere og ornitologer. Botanikerne studerte hovedsakelig

jordas kjemiske sammensetning, og fant at den var mye rikere enn ventet. Ornitologene la ned et stort arbeid i å studere fuglene og utklekkingsforholdene.

-Hva med været?

-Snakk ikke om det. Det var forferdelig. Jeg er tilbøyelig til å være enig med nordmennene som kaller øya «The Devil's Country».

-Hadde dere med dere fotografer?

-Ja, to filmfotografer og en regissør drev på å filmet liv og arbeid innen ekspedisjonen og tok en del opptak fra naturen osv. Materialet vil bli brukt til såkalte «documentaries», eller kulturfilmer, som vil bli kjørt på kinoene mellom de ordinære filmene.

-Fornøyd med turen?

-Selvsagt. Men nå går turen rett hjem. Akkurat før mitt vedkommende vil det si helt til Australia, sier Ian Hume til slutt.

Plukkfangst:

Høstens arbeid med innsamling av fugler, pattedyr og fisk til prosjektet med kartlegging av radioaktiv spredning etter ulykken på atomkraftverket i Fukushima i Japan, er avsluttet på Svalbard. Etter ulykken er det påvist relativt høye doser i planter og dyr mange steder i Japan. I tillegg er det stor interesse for å undersøke spredning til flere områder i verden, blant annet i Arktis, og frosne vevsprøver fra tidligere innsamlinger egner seg som gode kontroller for bakgrunnsnivå, heter det i rapporten etter feltarbeidet på Svalbard i høst. Prosjektet ledes av professor Takashi Momoi ved National Institute of Neurosciece, Tokyo og professor Haruki Senoo ved Alita University, Dep. Of Cell Biology and Morphology. Med på prosjektet er samarbeidspartnere i Canada, Hawaii, New Zealand og Norge. Innsamlingen på Svalbard omfatter ti svalbardryper, fjorten polarmåker, ti havhester, tre ringsel, tre storkobber, sju torsk, ti lundefugler og ulker.
(Svalbardposten)

Utstillinga Ragnar Thorseth – LEVD LIV.

Mange veit at Roald Amundsen flaug over Nordpolen i lag med Umberto Nobile i 1926. Men det var færre som hugsar kva den første nordmannen heiter som tok seg fram til Nordpolen på havisen og sette føtene på sjølve polpunktet. Det var Ragnar Thorseth som gjorde det.

Men det var truleg ikkje allment kjent. Det ville Ishavsmuseet gjere noko med. I fjor vende derfor Webjørn Landmark ved Ishavsmuseet seg til Ragnar Thorseth med spørsmål om å lage utstilling på materiell etter turen til Nordpolen sidan det i 2012 var 30 år sidan dei nådde fram.

Ragnar Thorseth bestemte seg for å gi utstyret frå alle ekspedisjonane sine til Ishavsmuseet.

-Han har gjort så mykje meir enn turen til Nordpolen, seier dagleg leiar ved Ishavsmuseet Webjørn Landmark. No er ting og foto samla i eigne rom i Ishavsmuseet. Dermed vert det lettare for alle interesserte å få innsyn i alt det Thorseth har vore med på. Og Ishavsmuseet er ein attraksjon rikare.

-Eg må presisere at eg vart spurd. Og det synest eg er ei ære. Ja, det er nesten som å få St. Olavs medalje, seier hovudpersonen sjølv.

Blant effektane i utstillinga er saker frå den første ro-turen til Shetland i 1969, turar med Saga Siglar, gjennom Nordvestpassasjen, Nordpolekspedisjonen, overvintringar på Svalbard og mykje anna.

Ragnar Thorseth er eventyrar og ekspedisjonsleiar. Han er journalist og formidlar. Og han er sunnmøring og nordmann. Alt dette har forma Ragnar Thorseth til det liv og den draum som vert presentert her.

Det er spennvidden i Ragnar Thorseth si livsreise som er det særmerkte ved han som menneske og eventyrar. Som pur ung rodde han åleine over Nordsjøen.

75 år etter Roald Amundsen drog Thorseth gjennom Nordvestpassasjen. Han leia ein ekspedisjon som erobra Nordpolen.

Ragnar Thorseth fortel Fylkesmann Lodve Solholm om turen til Nordpolen. Utstillinga om Nordpol-ekspedisjonen har fått største plassen i utstillinga –Levd Liv. Foto: Ingvild Aursøy Måseide/Vikebladet Vestposten.

Eit eventyr av ein miljøtur vart gjennomført først til New York, så vidare til miljøkonferansebyen Rio de Janeiro med vikingskipskopien «Gaia».

Det store utvandrarjubileet i 1975 markerte Ragnar Thorseth med å segla sjarken «Cleng Peerson» frå Norge til New York.

Ragnar Thorseth var familiemannen som saman med kone og to søner let seg fryse inne på Svalbard i skuta «Havella». Og saman med kona Kari restaurerte og dreiv han i mange år fiskeværet Håholmen.

Forskingsteoretikarane diskuterte om det var mogleg, men med knarren «Saga Siglar» syntte Ragnar Thorseth i praksis at vikingskipa kunne kryssa dei store verdshava. Slik fann han sin plass mellom pionerane.

Visst har Ragnar Thorseth opplevd og verta møtt med mistru og kritikk. Den lagnaden deler han med andre som går sine eigne vegar. Men han har alltid vore ein realistisk fantast som midt i all draum og utferdstrang har hatt beina planta på bakken – eller i båten.

Difor syntte Ragnar Thorseth gong på gong at solide førebuingar var avgjerande for eit vellukka resultat. Og difor har det gått bra sjølv når høge odds skulle tilseia noko anna.

Slike fortel også ei soge om leiarskap – og kva det har å seia i både med- og motgang. Den

Foto frå utstillinga.

internasjonale ekspedisjonshistoria er full av døme på viktige prosjekt som har mislukkast grunna feilslegen leiarskap.

Draum og liv står i tannhjulstilling hos Ragnar Thorseth. Det er vorte til ein lagnad i eventyret sitt teikn. Den lagnaden står her no til refleksjon og ettertanke.

Utstillinga syner fram desse ekspedisjonane:

- Norge til Nordpolen 29. april 1982
- Mangfaldige Grønland og Jan Mayen
- Selfangst i Vesterled
- Saltvannsfiske
- Fiskeværet Håholmen
- Gjennom Nordvestpassasjen
- Gokstadskipet «Gaia» til Vinland, Amazonas og Rio
- 150 år etter Cleng Peerson til Vinland og New York
- Jorda rundt med «Saga Siglar»
- Familien i isødet
- Roturen til Shetland
- Nordishavet rundt

Utstillinga Ragnar Thorseth-LEVD LIV har kosta godt og vel 2.5 millionar kroner å få på plass. Heile denne summen er henta inn frå næringsliv og private som gaver. Det er Ragnar

Thorseth sjølv som har utført dette arbeidet med å innhente gåvebeløpa.

Siste detaljane i utstillinga kom på plass hausten 2013, og kun ein veldig liten del står att å finansiere.

Ishavsmuseet og Ragnar Thorseth ynskjer å takke for alle gåver som er innkome til denne utstillinga. Det hadde vore uråd å få dette på plass utan den store gjevargleda som har vore.

Vi skuldar derfor ei stor takk til:

Island Offshore
Jets
Hareid Group
Nordea
Kleven Maritime
Remøy Management
Havila
Håholmen Havstuer
Sanco Shipping
Kwintet Norge
Eros
Westplast
Rem Offshore
Libra Group
Ulstein Marine Technology
Ulstein Group
Grete Sunde
Plany
Lars Brandal
Bourbon Offshore
Olympic Shipping
Stadt
Furuno Norge
ABB
Hagevik
Firmenic Bjørge Biomarin
Rolls-Royce Marine
Sparebanken Møre
Norsk Kulturfond
Grieg Foundation
Herøy kommune
Spenncon
Bergersens Allmennytige stiftelse
Ulstein Betongindustri
Olav Nils Sunde
Møretrygd Gjensidige forsikring
Marin Teknikk
Havyard Group
Mørenot Dyrkorn

LOKAL LEVERANDØR AV:

Ballbinger / miniballbinger.

Kunstgras til baner, hager og terrasser.

Skatepark

Tlf nr 95070668

*Stålkonstruksjoner - Aluminium produksjon - Konstruksjoner rustfritt stål
- PE produksjon - skrog - seksjoner - alle type konstruksjoner - sport
/fritid - trykksaker*

Teknisk support - kjøp/salg - import/eksport - crewing

Min første jul på Grønland

Av fangstmann Hermann Andresen

Sommeren 1927 reiste vi seks mann – fire sunnmøringer og to nordlendinger – oppover til Grønland for å ta land og drive fangst.

Det var Peder Røbekk, Peder Sulebakk, Jørgen Furnes – alle fra Suløya – August Hansen og jeg.

Det året lå vi tre mann på Kap Herschell, og de tre andre av ekspedisjonen vår lå på Elvsborg i Claveringsfjorden.

Da det var vårt første år på Grønland, hadde vi mye å lære, men vi ble heldigvis snart oppmerksom på de dumheter vi gjorde, og tross alt gikk det godt med fangsten på det lille terrenget vi hadde fått bygget ut.

Da vi så nærmet oss årets største høytid ble Røbekk og jeg enig om å dra til Elvsborg på julebesøk. Hansen ville helst være på Herschel for å passe på de 70 revene vi da hadde i fangenskap der.

Den 22. desember kl seks på morgonen startet vi. Det var mørkt. Været var grått, men skiføret upåklaglig. - Først skulle vi over fjorden til Clavering. Ved Kap Mary stoppet vi og tok oss en kaffe av termosen. Etter det fortsatte vi i et trekk og kom fram til Elvsborg kl 14-15.

De tre sulalendingene der ble glad for at vi kom, og det ble pratet og diskutert til langt ut på natten.

Dagen etter var vi ute i terrenget og samtidig på rypejakt. Det var så mye ryper, at det var umulig å telle dem – flokker anslagsvis på 300 – 500.-

8-9 timars skitur i mørke

Julaften ble det nydelig klart vær, og våre verter gjorde alt de kunne for å skape julehygge ut av det lille de hadde å hjelpe seg med. Hytta var pyntet med lykter og lys.

Til frokost var det brød med hjemmelaget kjøttrull av moskus, samt tunger og diverse syltetøy.

Julesteken var selvfølgelig av moskus.

På forhånd var Røbekk og jeg litt tvilende over denne middagen, for vi hadde bare en gang

Skuta «Hird» som ekspedisjonen reiste over til Grønland med var i dårlig forfatning og forliste etter dei var komne bort. Foto fra Peder Sulebakk.

tidligere smakt moskuskjøtt, og det smakte forferdelig; men det må nevnes at det var en meget gammel okse og skutt i parringstiden. Vi fikk imidlertid endret vår oppfatning av moskus, for våre kameraters julestek smakte herlig, ja, den kunne ikke bli bedre.

Etter steken og utover kvelden ble det sunget og pratet og lagt planer for en ekstra overvintring neste år. Og for å fastslå våre enstemmige beslutning tok vi oss en ørliten dram av ekspedisjonens beholdning som bestod av en halv flaske sprit beregnet til medisinsk bruk.

3. juledag tok vi turen tilbake til Herschel, og der hadde Hansen også laget til litt ekstra for julen, som vi fortsatte å feire sammen med han.

Og min 10. og siste jul.

I 1938 overvintret jeg for siste gang, og det ble min 10. jul der oppe; men med langt andre forhold enn under starten. For vi hadde i denne tiden bygd ut 68 stasjoner som gjorde det mulig for oss å spenne om et meget stort område.

Og de erfaringer vi hadde høstet på mange ting gjorde også sitt til at vi hadde mye bedre levevilkår enn den første tiden.

Sommaren 1964 tok Hermann Andresen initiativ til ein ekspedisjon med ishavsskuta «Polaric» som besøkte alle norske fangststasjonar på Nordaust Grønland. Her er medlemar frå ekspedisjonen samla foran hytta på Kapp Herschell

Denne høsten merket seg dog sterkt ut fra alle de andre år hva været angår. Fra fangsttidens begynnelse 20. oktober og til jul var en eneste periode med vekselvis storm og orkan og snøen formelig veltet ned fra himmelen, så det ble ekstra harde, ja, ofte umenneskelig harde fangstturer.

Men det var nå julen jeg var bedt om å fortelle litt om.

I forrykende snøstorm

Jeg var alene på Herschel det året; men lenger inne i fjorden – på Sandodden – låg der to dansker. På min tur sørover den 19. desember i en forrykende snøstorm kjørte jeg innom der. Det var om morgenen og karene lå i køya, men de kom seg fort på beina da de ble klar over at de fikk besök i slikt vær.

-Det ble straks disket opp med det beste de hadde, og samtalen kom naturlig nok inn på vær og fangst. Da jeg spurte dem om hvor stor fangst de hadde, såg de på hverandre i et langt blikk før svare kom: «Vi har skam kun en rev; men det er jo også helt umulig å fangste i slikt uvær».

Så fikk jeg samme spørsmål, og måtte selvfølgelig ut med hva jeg hadde, som var noe

over 200 rev og 8 bjørner. Dette var selvsagt tungt å fordøye for dem; men jeg fortalte dem også at dette fangståret var det aller beste vi hadde hatt, og jeg beviste det ved å sette ut en felle straks ut for hytten deres og kom inn igjenn med en rev neste morgen – det ble danskenes annen rev på to måneder.

Vi ble enige om at jeg skulle feire julen sammen med dem, men først måtte jeg en tur sørover til Jackson. Derfra kom jeg tilbake julaften ved middagstid. -Danskene hadde da pyntet ekstra opp i hytta, og julesteken ble servert med øl og dram til. Som dessert hadde vi Sydens frukter. Senere kom kaffe med mange sorter gode småkaker til, og utover natten gikk praten lystig mens vi lyttet til de smektede tonene fra Sunnt Boy over en rykende romtoddy...

Hermann Andresen, 23. desember 1983

Polarbokhandel

Besok vår heimeside for å sjå vårt rike utval av polarbøker!

www.ishavsmuseet.no

Eller bestill på tlf 700 92 004

Slik skyter man Gjess!

Av Ivar Ytreland

Artikkel frå 2001 i Ishavsmuseets arkiv, også brukt i Ivar Ytreland si bok «Polarminner» frå 2010.

Det var august, og full sommer på Nordøst-Grønland. Vi lå for anker utenfor Dødemandsbugten, på sydsiden av Claveringsøya, en solblank og vindstille dag hvor fjellene, skipet og drivisen speilte seg i den blanke sjøflaten.

Vi var om bord i den velkjente ishavskuta I/S «Polarbjørn» som var på sin årlige ekspedisjonstur til fangstasjonene på Nordøst-Grønland med forsyninger og utskifting av mannskaper.

Blant passasjerene var det også noen få turister og forskere foruten ekspedisjonslederne John Giæver og Hermann Andresen.

Hermann Andresen som nå ledet sine egne fangstekspedisjoner var en tidligere legendarisk og velkjent fangstmann helt fra pionertiden i 1927.

Det gikk mange historier om hans dyktighet, og hans mange utrolige opplevelser, som han selv fortalte sjeldent og lite om. Men han hadde glimtet i øyet, og kunne fortelle de mest hårreisende og uventede historier, særlig når turister utfordret ham.

F. eks. dersom de spurte ham om isbjørnen var et farlig dyr fikk de høre at «isbjørnen var verdens snilleste dyr» - og en historie om dette. Men spurte de om isbjørner var ufarlige fikk de en historie om «verdens farligste rovdyr».

Denne solblanke dagen lå vi bare og ventet på noen som skulle møte oss der. Forut på bakken lå noen turister, og nye fangstmenn, og skjøt på noen gjess som svømte stille og rolig langs med landet - men det ble bare bomskudd.

Da Hermann så dette sa han: «Det var da pokkers til skyting, skal man skyte gjess med gevær må man skyte to gjess med hvert skudd, og de skal skytes gjennom hodet slik at skrotten og kjøttet ikke skades».

Vi som kjente Hermann tenkte straks at nå sa du for meget. For de som skjøt kom med sine geværer og sa: «Vær så god ta mitt gevær, og vi oss hvordan».

Men Hermann avviste tilbudene, og sa kvasst: «Bring meg mitt gevær!»

Vi var ca. 5 mann som sprang akterut til hans lugar og hentet Hermanns gamle velbrukte Krag Jørgensen gevær og brakte ham det. Hermann tok rolig imot sitt gevær sjekket at det var ladet, og da han holdt tommeltoppen opp mot gjessene for å måle avstanden kunne ikke skipperen dy seg, men spurte om det var «sørgerennene han så på». Hermann svarte ikke - stilte siktet på 150 meter, og la an for å skyte stående uten anlegg. Alle om bord, ca. 20 mann, ventet spent.

Da lettet alle gjessene, og begynte å fly langsmed landet og bort fra oss. Hermann fulgte gjessene med geværet og trakk av. To gjess falt død med et plask rett i den stille sjøen.

Hermann tok rolig ut den tomme patronen, og sikret geværet før han sa:

«Hent mine gjess!»

Vi var flere som styrtet til fangstbåten, og dro bort og hentet gjessene.

Den ene gåsen var skutt rett gjennom hodet, og den andre var skutt gjennom nakken like bak hodet. Var det dyktighet - eller flaks?

Men fra nå av var det ingen som twilte på Hermanns mange utrolige, men gode historier.

Drøbak, 28.12.01. Ivar Ytreland.

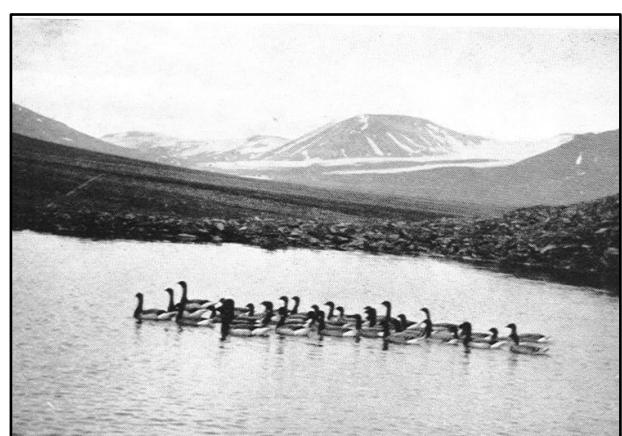

Foto frå Ivar Ytreland

Konsulent selskap for spesialiserte tjenester innenfor Maritim og Offshore aktiviteter. For mer informasjon vennligst se vår nettside www.boatlabs.no

M/S POLARSTAR

KLAR FOR OPPGRADERING!

Alle som har kjennskap til det polare, har eit forhold til Noregs første selfangar bygd i stål. Denne ærverdige gamle skuta har vore gjennom utallige eventyr, på alle hav, og er for mange sjølve symbolet på ishav, fangst, ekspedisjon og andre polare opplevingar.

Oss som bur her på Hareidlandet veit at skuta har lege ved kai i Hjørungavåg ei stund no i påvente av kva som skal skje.

Denne skuta skal få sin fortente plass ved Ishavsmuseet Aarvak ein gong i framtida, men før det håper dei nye eigarane at skuta skal få oppleve endå nokre eventyr.

Derfor vert skuta no flytta til verkstad for oppgradering, og den skal til Szczecin Polen. Så når du, gode ishavsvener, les dette, så er skuta forhåpentlegvis trygt framme i Szczecin, og arbeidet med å renovera skuta så smått er i gong.

Den forlet Hareid og Brandal den 30. november og vert no liggjande ved verftet der nede så lenge det trengs for å få skuta i fullgod stand.

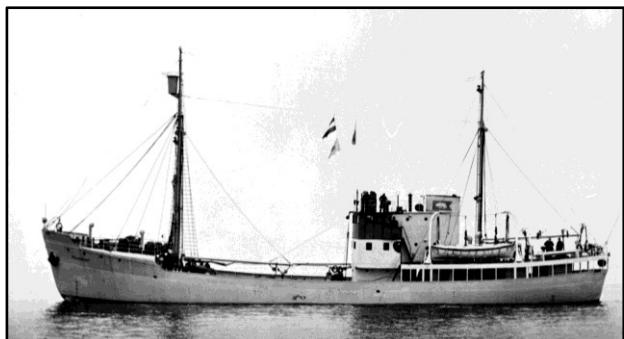
Mykje har også vore gjort i det siste her oppe ved kai, for å gjere den sjøklar og godkjend av Skipskontrollen.

Og skuta er i forbausande god stand!

Dei nye eigarane har vore i dialog med Riksantikvaren som ikkje berre betegner skuta som verneverdig, men som **SVÆRT** verneverdig!

Oss som kjenner skuta veit at den er stort sett orginal, slik den var då den stolt kom seglande til Brandal i 1949. Berre ymse nødvendige ombyggingar har vore gjort, så faktum er at den framstår veldig orginal.

Utanom dette er det stor interesse for skuta av andre som ser potensialet i skuta. Dette gjev von om betre tider og at den polare verda ikkje har sett siste turen med denne fantastiske skuta og det viktige nasjonale kulturobjektet ho er.

«Polarstar» på prøvetur før den forlet byggeverftet i 1948.

Snart skal ho igjen framstå med sitt isblåe skrog, sine flotte fargar på overbygg og dekk, og skal renoverast til fordums prakt i lugarar, messe og rorhus.

Oss er sikre på at dei tidligare eigarane også vil setje pris på kva som skjer framover. Og dei skal vere våre konsulentar i å gjenskape det historiske, ilag med Ishavsmuseet, som også sit på stor kunnskap og masse dokumentasjon om skuta.

Med felles innsats og med respekt for historia skal skuta igjen framstå som sjølve juvelen i det polare Noreg.

Og vårt håp er naturlegvis at ho også skal vere eit symbol for ei viktig tid for heimkommuna vår, og vere noko som oss alle kan vere stolte av.

«Polarstar» ved Ishavsmuseet under opninga av Aarvakhuset i 2009.

Gjennom dei komande utgåvene av Isflaket, utover neste år og så lenge det trengs, vil oss prøve oppdatere dykk lesarane om framdrift i prosjektet og kva som skjer.

«Polarstar» på fangst i Vesterisen i 2006.

Ellers vil det vere kjekt dersom nokon er i Szczecin-området det komande året, vil søkje kontakt og kanskje også prøve å finne skuta. Polarstar vil bli godt ivaretaken under trygge omgjavelser, og det skal verte ei fryd å fylgje framdrifta.

So frå alle oss som er glade i m/s «Polarstar», det går mot lysare tider både for skuta og for alle oss andre. Vi vonar at det vil framstå stigande interesse for skuta og at det kanskje også kan skapast ei gruppe som for eks. kan kalle seg Polarstars Venner.

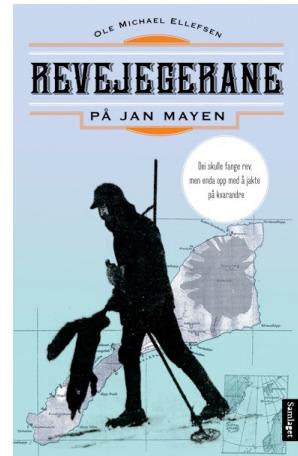
De hadde gjort både oss og skuta godt!

God jul og godt nyttår til alle !
Helsing Johan og Willy

Av årets polarbøker:

Ole Michael Ellefsen
Revejegerane på Jan Mayen

Året er 1926. 11 mann er isolert på ei aude øy mellom alt og ingenting. Jan Mayen, vulkanøya i ishavet, er nettopp blitt erklært som norsk territorium. Under det ruvande vulkanfjellet Beerenberg skal dei klare seg gjennom vinteren i tronge, små fangsthytter. Målet er å bli rike på revefangst. Vi følger karane gjennom vonbrot, krangel og glede. I desembermørket kjem dei svarte tankane. Snart må den eine røme over fjellet for ikkje å bli slått helselaus. Dei kjem i klammeri om jaktrettane og øydelegg fellene for kvarandre.

Til slutt dreg Hank, cowboyen frå Baltimore, ein Colt .38, klar til å drepe.

Tryggve Gran - is, luft og krig

Anne Hege Simonsen

I 1910, bare 21 år gammel, ble Tryggve Gran med på Robert Scotts Sydpol-ekspedisjon. I 1914 ble han den første som krysset Nordsjøen med fly. Under 1. verdenskrig kjempet han for England, men under 2. verdenskrig valgte han feil side. Dette er den fascinerende historien om en uvanlig mann i en tid preget av store oppdagelser, heltemot og teknologiske revolusjoner.

Begge desse bøkene kan bestillast frå Ishavsmuseet.

Frå fotoarkivet

I samband med utstillinga Ragnar Thorseth – LEVD LIV, fekk Ishavsmuseet også overta Thorseth si enorme fotosamling.

Her har vi plukka ut to bilete frå Vesterisen 1976. Bilde over er av «Aarvak». Under ser vi «Brandal», «Flemsøy» og «Furenak».

B

Returadresse:
Ishavsmuseet
6062 Brandal

Porto
Betalt P.P.
Avtale
617108/7

Blåbær

- ❄ god for synet
- ❄ magen
- ❄ og nattesomnen
- ❄ høg konsentrasjon av
- ❄ antioksidantar

Forsking viser at Blåbærkonsentrat har positive verknader på kroppen sitt immunforsvar, og gir betre sirkulasjon i dei tynne blodårene. Dette fordi ekstrakten har ekstra høg konsentrasjon av antocyanar som er dei mest effektive antioksidantane i naturen. Blåberekstrakten er også betennelsesdempande. 1-2 kapslar dagleg.

Polarolje®

- ❄ god mot ømme, stive ledd
- ❄ styrker immunforsvaret
- ❄ regulerar mage-/tarmfunksjonen
- ❄ god for hår og negler
- ❄ ei unik Omega-3 kilde

Kuren mot ømme og stive ledd - utan negative biverknader. Etter meir enn 5 års klinisk forsking syner forskarar ved Haukeland universitetssjukehus og Nasjonalt institutt for ernæring og sjømatforskning (NIFES) til oppsiktvekkjande resultater.

Blåberekstrakt og Polarolje finn du i ein Coop-butikk nær deg, og hos Polargodt AS i Tjørvåg.

Forbrukarkontakt/produsent:

Polargodt AS
6070 Tjørvåg, tlf 70 08 42 62 - fax 70 08 42 63
Arnfinn mobil: 90 66 04 38
arnfinn@polargodt.no
www.polargodt.no

